

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Inga DUMSEVIČIENĖ

Viešojo valdymo magistrantūros studijų programos studentė

KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO
POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS: AKMENĖS RAJONO
ATVEJIS

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Inga DUMSEVIČIENĖ

KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO
POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS: AKMENĖS RAJONO
ATVEJIS

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:
doc. dr. Rimantas KRANKALIS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo studijų kryptiesmagistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Dumsevičienė, I. (2015). Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimas: Akmenės rajono atvejis: Viešojo valdymo programos magistrantūros studijų baigiamasis darbas. Vadovas – doc. dr. Rimantas Krankalis. Šiaulių universitetas, viešojo administravimo katedra. Šiauliai, 2015. 98 psl. (104 psl.).

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimas.

Teorinėje magistro darbo dalyje nagrinėjamos Lietuvos ir užsienio autorių įžvalgos apie kaimo bendruomenių koncepciją, pateikiama sąvokų įvairovė apie bendruomenę, kaimo bendruomenę, kaimo bendruomenių verslumą. Analizuojama verslumo įgyvendinimo politika ir jos skatinimas, apibrėžiant išorinius bei vidinius veiksnius įtakojančius kaimo bendruomenių verslumą. Aptariama ES, LEADER programos bei VVG suteikiama pagalba bei parama verslumui plėtoti, apžvelgiama geroji patirtis, turinti įtakos ekonomikos plėtrai, konkurencingumui bei Akmenės rajono užimtumo didinimui.

Empirinėje dalyje, remiantis Akmenės rajono kaimo bendruomenių bei VVG veiklą reglamentuojančiais dokumentais, ataskaitomis, peržvelgiama dabartinė kaimo bendruomenių verslumo skatinimo situacija. Pasirinkus kokybinių duomenų rinkimo metodą – pusiau struktūrizuotą interviu, buvo atlikta turinio analizė, sukonstruotas tyrimo instrumentas – atviro ir uždaro tipo interviu klausimynas. Šiuo instrumentu sužinota informantų nuomonė apie Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimą, veiksnius bei jos priežastis, įvardijančias apie nepakankamą verslumo įgyvendinimą bei sklaidą.

Įvertinus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad daugiausia dėmesio tobulinimui reikia skirti išorės veiksniams. Vertinant vidinius verslumą skatinančius veiksnius jie yra vidutiniški arba geri verslumo skatinimo sistemoje.

Remiantis Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo dabartinės situacijos bei informantų analize buvo parengtas kaimo bendruomenių verslumą skatinimo politikos įgyvendinimo Akmenės rajone tobulinimo hipotetinis modelis.

Raktiniai žodžiai: **kaimo bendruomenė, verslumas, verslumo skatinimas, verslumo veiksniai.**

Dumsevičienė, I. (2015). Implementation of Rural Communities Entrepreneurship Promotion Policy, Akmenė District Case: Public Administration program final master thesis. Supervisor - doc. dr. Rimantas Krankalis. Šiauliai University, Department of Public Administration. Šiauliai, 2015. 98 pages (104 pages).

SUMMARY

This master thesis analyses implementation of entrepreneurship promotion policy in Akmenė district rural communities.

Theoretical part of the thesis analyses Lithuanian and foreign author's insights about conception of rural communities, various definitions of community, rural community and entrepreneurship of rural community are presented. Entrepreneurship implementation policy and its promotion is analyzed, describing external and internal factors influencing entrepreneurship of rural communities. EU LEADER program and VVG assistance and support for development of entrepreneurship, good experience influencing expansion of the economy, competitiveness and Akmenė district employment improvement is reviewed.

Empirical part reviews current entrepreneurship promotion situation of rural communities based on documents regulating activities of Akmenė district rural communities and VVG. Qualitative data collection method was chosen – semi-structured interview, content analysis, analytical tool (open and close interview questionnaire) was constructed. Using the tool, opinion of informants about Akmenė district rural communities entrepreneurship promotion implementation was, factors and its reasons, naming the lack of entrepreneurship implementation and spread.

Assessment of research results determined that improvement of external factors requires most attention. Evaluating internal factors promoting entrepreneurship they were defined as average or good in entrepreneurship promotion system.

Based on current situation of entrepreneurship promotion implementation policy in Akmenė district rural communities and analysis of informants, a hypothetical model for improvement of entrepreneurship promotion implementation policy in Akmenė district was prepared.

Keywords: rural community, entrepreneurship, entrepreneurship promotion, entrepreneurship factors.

TURINYS

LENTELĖS	5
PAVEIKSLĖLIAI	6
PAGRINDINĖS SAŲVOKOS	7
ĮVADAS	8
1.KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO TEORINIS IR PRAKTINIS DISKURSAS	12
1.1. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teoriniai aspektai	12
1.1.1. Kaimo bendruomenės verslumas ir jo skatinimas.....	12
1.1.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmė bei jos veiksniai	18
1.1.3. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo koncepcijos.....	27
1.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos apžvalga ES ir Lietuvoje	
1.2.1.Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo geroji praktikaES	34
1.2.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aktualijos Lietuvoje	37
1.2.2.1. Vietos veiklos grupė.....	46
1.2.2.2.LEADER+įgyvendinimas Lietuvoje 2004-2013 metais	50
2. KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO AKMENĖS RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS	53
2.1. Teorinis tyrimo pagrindimas	53
2.2. Tyrimo tipas ir metodai	53
2.3. Tyrimo instrumento pagrindimas	56
2.4. Tyrimo imties charakteristika	56
2.5. Tyrimo organizavimo etapai ir kliūtys	57
3. KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO AKMENĖS RAJONE ANALIZĖ IR TOBULINIMO KRYPTYS	59
3.1. Dabartinės kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos Akmenės rajone analizė	59
3.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo lygio Akmenės rajone ekspertinio vertinimo rezultatai.....	67
3.3. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo Akmenės rajone tobulinimo hipotetinis modelis	83
IŠVADOS	86
REKOMENDACIJOS.....	88
LITERATŪRA.....	90
PRIEDAI.....	99

LENTELĖS

1.1 lentelė Sąvokos „bendruomenė“ samprata.....	13
1.1 lentelės tęsinys.....	14
1.2 lentelė Sąvokos „kaimo bendruomenė“ samprata.....	15
1.2 lentelės tęsinys.....	16
1.3. lentelė Išorinių veiksnių, lemiančių verslumą charakteristika	24
1.4. lentelė Vidinių veiksnių, lemiančių verslumą charakteristika	25
1.5. lentelė Verslo ugdymo modeliai	29
3.1.lentelė Akmenės rajono kaimo bendruomenių SSGG analizė	62
3.1.lentelės tęsinys.....	63
3.2.lentelė Įgyvendinti ir įgyvendinami projektai pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“	63
3.2.lentelės tęsinys.....	64
3.3. lentelė Įgyvendinti ir įgyvendinami projektai pagal priemonę „Kaimo verslų išplėtimas ir sąlygų jiems sudarymas“	65
3.4.lentelė Verslumą skatinantys išoriniai veiksniai	68
3.5. lentelė Verslumą skatinantys išoriniai veiksniai, informantų teiginiai	69
3.6.lentelė Verslumą skatinantys vidiniai veiksniai	71
3.7. lentelė Verslumą skatinantys vidiniai veiksniai, informantų teiginiai	72
3.7. lentelės tęsinys.....	73
3.8. lentelė Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo tobulinimas Akmenės rajone	80

PAVEIKSLĖLIAI

<i>1.1 pav.</i> Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teorinio diskurso dėstymo logika.....	12
<i>1.2 pav.</i> Kaimo bendruomenės bruožai.....	16
<i>1.3 pav.</i> Kaimo bendruomenės struktūrą sąlygojančios išorės aplinkos.....	17
<i>1.4 pav.</i> Verslumo sampratos raida (XX-XXI a.).....	20
<i>1.5 pav.</i> Kaimo bendruomenių veiklos schema.....	20
<i>1.6 pav.</i> Verslumą sąlygojančių veiksnių sistema.....	21
<i>1.7 pav.</i> Išoriniai verslumą skatinantys veiksniai.....	22
<i>1.8 pav.</i> Vidinių ir išorinių veiksnių, lemiančių kaimo bendruomenių verslumo, schema.....	23
<i>1.9 pav.</i> Verslumo skatinimo loginė seka.....	28
<i>1.10 pav.</i> Verslumo skatinimo modelis: kaimo bendruomenės vaidmuo.....	30
<i>1.11 pav.</i> Verslumo ir kaimo vietovių ekonominio konkurencingumo ryšys.....	31
<i>1.12 pav.</i> Bendrieji gebėjimai (rezultatai), kurių siekiama verslumo ugdymu.....	32
<i>1.13 pav.</i> Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aktualijų teorinio diskurso dėstymo logika.....	33
<i>1.14 pav.</i> LEADER principai.....	41
<i>1.15 pav.</i> LEADER programos finansuojami vietos projektai (2013 02 01).....	45
<i>1.16 pav.</i> Kaimo bendruomenių dalyvavimas LEADER programoje (2013 02 01).....	46
<i>1.17 pav.</i> Vietos veiklos grupės vaidmuo.....	47
<i>1.18 pav.</i> LEADER principai.....	47
<i>1.19 pav.</i> Pagrindiniai VVG veiklos vertinimo aspektai.....	50
<i>1.20 pav.</i> Lietuvos kaimo politikos priemonės bendradarbiavimo strategijai įgyvendinti 1990–2013 m. 51	
<i>2.1. pav.</i> Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo eksperimentinio diskurso dėstymo logika.....	53
<i>3.1. pav.</i> Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo eksperimentinio diskurso dėstymo logika.....	59
<i>3.2. pav.</i> Finansavimo planas.....	66
<i>3.3. pav.</i> Kaimo bendruomenės verslumo skatinimo, Akmenės rajone hipotetinis tobulinimo modelis	85

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Kaimo bendruomenė	Kaimo vietovės gyventojai, siejami bendrų gyvenimo kaimynystėje poreikių ir interesų. ¹
Kaimo gyventojų verslumas	Įgimtų ar įgytų asmeninių savybių visumą, būdingą tam tikriems kaimo gyventojams, kuri leidžia kurti ekonominę ir socialinę vertę, sugebant pritraukti investicijas bei savo veikla sudominti potencialius paslaugos ar prekės vartotojus, esant palankiai išorinės aplinkos įtakai. ²
LEADER	Tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų (kitos – INTERREG, URBAN, EQUAL), kuri skatina kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese. Ši politikos priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą. ³
Modelis	Grafinis arba vizualinis tam tikro reiškinių pateikimas. ⁴
PEST	Tai strateginio planavimo priemonė, kuri gali leisti suprasti rinkos augimo ir kritimo veiksnius, verslo poziciją, potencialias ir tiesiogines operacijas. Už akronimo PEST stovi Polical (Politiniai), Economical (Ekonominiai), Social (Socialiniai) ir Technological (Technologiniai) požymiai. ⁵
SSGG (SWOT)	SSGG analizė yra modelis, nurodantis bendrovės strateginių planų vystymo kryptį ir suteikiantis jiems pagrindą. SSGG atspindi stiprybes (ką organizacija yra pajėgi atlikti), silpnybes (ko organizacija negali atlikti), galimybes (potencialiai naudingos sąlygos organizacijai) ir grėsmes (potencialiai nenaudingos sąlygos organizacijai). ⁶
Verslumas	Tai asmens mąstymo būdas ir asmeninė socialinės, vadybinės ir asmeninės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniniam gyvenimui. ⁷
VVG	Vietos veiklos grupė – ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio valdymo organas, turintis sprendimų priėmimo teisę, atstovauja įvairių vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų interesams, t.y. ne mažiau kaip 50 proc. valdymo organų narių sudaro kaimo bendruomenių, socialinių ir kitų partnerių, taip pat jų asociacijų atstovai, iki 25 proc. – verslo atstovai ir iki 25 proc. – vietos valdžios atstovai. ⁸

¹ Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 81-3174

² Adamonienė, R., Šilingienė, V. (2008) Lietuvos kaimo gyventojų verslumo ypatumai. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. Nr. 12 (1). Kaunas: Spalvų kraitė

³ Lietuvos LEADER. Prieiga per internetą: <http://www.leaderlietuva.lt/>

⁴ Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis leidimas. Kaunas

⁵ Šaltinis, J., (2010). *Ekonomika, investavimas ir studijos SSE Riga*. Prieiga per internetą:

<http://www.saltinis.eu/patarimai/swot-pest-ir-prime-analize/>

⁶ Rubikis, L. (2011). SSGG (SWOT) analizė. Prieiga per internetą: <http://www.verslas.in/ssgg-swot-analize/>

⁷ LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 96 – 3555

⁸ Žemės ūkio ministerijos kaimo plėtros departamentas (2013). *LEADER: bendruomenių inicijuota vietos plėtra (BIVP) 2014–2020 m. pagal ESteisės aktų projektus*. Vilnius: Žemės ūkio ministerijos kaimo plėtros departamentas

ĮVADAS

Temos pristatymas ir jos aktualumas. Viešojo administravimo požiūriu socialinė ekonomika yra traktuojama kaip efektyvi vietinio lygmens ekonominių ir socialinių problemų sprendimo priemonė. Jos esmė - bendruomeninis verslumas, tenkinantis daugelį visuomenės poreikių (pvz., ekonominio saugumo, palaikymo ir produktyvumo) per kooperatyvią ekonominę veiklą ir savirūpybą, grindžiamą vietos gyventojų aktyviu dalyvavimu (Socialinės ekonomikos institutas, 2004). Todėl, Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, socialinė politika vaidina itin svarbų vaidmenį socialinės politikos srityje ir yra nukreipta į individualaus, smulkaus ir vidutinio verslo dalyvavimo valstybės ūkinėje veikloje, telkiant bendruomenės socialinių poreikių tenkinimui vietiniam lygmenyje, klausimų sprendimą. Labiausiai ekonomine prasme pažeidžiamoms gyventojų grupėms socialinė ekonomika tampa veiksmingiausia priemone įsiliesti į darbo rinką ir sugrįžti į visuomenę. Tai ypatingai aktualu kaimo bendruomenėms, kurios yra sudėtinė šalies socialinės ekonomikos dalis.

Pastaruoju metu Lietuvoje pastebimos vis aktyvesnės kaimo bendruomenių iniciatyvos: dalyvavimas vietos valdžios pasitarimuose, gyventojų problemų sprendimas, įvairiapusis rūpinimasis bendruomenės narių gerove ir kt.. Tokia situacija byloja apie efektyvesnę Lietuvos socialinę ekonomiką, kurios dėkasprendžiamos socialinės gyventojų problemos ir skatinamos jų bendruomeninės iniciatyvos. Tačiau, šiandieninė socialinė ekonomika inspiruoja kur kas platesnį bendruomenės veiklos tikslą – tapti visaverčiu socialiniu partneriu, dalyvaujančiu sprendžiant šalies ekonomines, socialines, politines, kultūrinės ir aplinkosaugines problemas.

Tokia pozicija atveria galimybes kaimo bendruomenių veiklos aktyvinimui ir tobulėjimui. Pastebima, kad ten kur aktyvi kaimo bendruomenė, kaimas tampa patrauklesne vieta gyvenimui, sudaromos geros sąlygos verslui plėtotis, kuriamos darbo vietos. Siekiant bendro tikslo, nebeužtenka kaimo bendruomenei rūpintis tik kultūrine veikla, atsiranda būtinybė ir ūkinei veiklai. Anot Pilipavičiaus (2011) „verslumo skatinimas yra viena iš pagrindinių politinių Europos ekonomikos augimo gairių, investuojant į žinias, žmogiškuosius išteklius, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.“ ES tai vienas iš svarbiausių ekonominės plėtros įgyvendinimokaimo teritorijoje uždavinių.

Problemos apibūdinimas, probleminis klausimas (tyrimo klausimas). Šiandieninė Lietuvos kaimo bendruomenė dažnai susiduria su kompetencijos problema, sugebėjimu sutelkti gyventojus svarbiems bendruomenės sprendimams įgyvendinti: dominuoja partnerystės ir kooperacijos problema, stinga profesionalumo, organizuotumo sprendžiant finansines ir kasdienes kaimo bendruomenės problemas. Kita vertus kaimo bendruomenių nariai stokoja informacijos apie projektinės veiklos galimybes, suteikiamas paramas veiklai vykdyti. „Mažas investicinis gyventojų pajėgumas, menka

virtotojų perkamoji galia, nepatraukli vietiniams ir užsienio investitoriams aplinka, šiuolaikinės darbo rinkos reikalavimų neatitinkantis darbingo amžiaus asmenų profesinis pasirengimas stabdo verslo plėtrą“ (Jasaitis, Ratkevičienė, 2012). Nors pastebimos pavienės kaimo bendruomenių iniciatyvos, bendra Lietuvos kaimų situacija byloja, jog kaimo bendruomenės ir jas atstovaujančios organizacijos nepakankamai arba fragmentiškai dalyvauja šalies socialinės integracijos procese. Visa tai iššaukia būtinybę susidariusias problemas spręsti kompleksiskai ir ieškoti efektyvesnių socialinės politikos, kuri grįsta kaimo bendruomenės verslumo skatinimu, įgyvendinimo būdų.

Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo problematika aktuali ir Akmenės rajonui, ji turi būti aiški ir subalansuota. Pastebima, kad Lietuvoje nėra vieningo požiūrio į kaimo bendruomenių verslumo skatinimą – vietos valdžios, VVG ir kaimo bendruomenių menkas bendradarbiavimas, švietimo, kaimuose darbo rinkos, ES finansavimo, smulkaus ir vidutinio verslumo skatinimo priemonės nėra tarpusavyje suderintos. Tam pasiekti būtina užtikrinti visų programų, strategijų efektyvų bei veiksmingą įgyvendinimą. Svarbiausiais kriterijais tampa verslumo skatinimo veiksniai. Čia svarbiausiais kriterijais tampa išorės ir vidaus veiksniai, tokie kaip technologijos, socialiniai, greitas reagavimas į pokyčius, dalyvaujančių šio verslumo kūrime gebėjimai.

Magistro darbo problemą galima išreikšti šiais **tyrimo problemineis klausimais**:

1) Kokie yra pagrindiniai kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektai Akmenės rajone?

2) Kokios galėtų būti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo galimybės Akmenės rajone?

Mokslinis iširtumas ir tyrimo naujumas. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog atskirus kaimo bendruomenių verslumo bei jo skatinimo klausimus savo darbuose analizuoja nemažai Lietuvos autorių Adamonienė, R., Šilingienė, V. (2009); Astromskienė, A., Gargasas, A., Ramanauskienė, J., Rukuižienė, R. ir kt. (2012); Atkočiūnienė V., Slavickienė, A. ir kt. (2011); Atkočiūnienė V. (2004, 2008); Atkočiūnienė, V., Navasaitienė, S. (2013); Mačiulytė, J., Dedeire, M., Prapiestienė R. (2013). Vietos plėtros strategijų įgyvendinimą nagrinėja Ribašauskienė, A. (2010), bendruomenių dalyvavimą kaimo plėtroje bei jų pokyčius nagrinėjo Ališauskas, K., Jankauskienė, A. ir kt. (2008, 2009); Jasaitis, J., Ratkevičienė, V. (2012). Apie ES paramos poveikius kaimo raidai rašė Skurdenienė, I., Ribikauskas, V., Juodka, R., Šeškauskaitė, D., Gineitienė, Z., (2011). Veiksnius, įtakančius verslą nagrinėjo Žukauskas, P., Stripeikis, O., (2011), Adamonienė, R., Šilingienė, V. (2008), Ahman, N., Hoffman, A. (2007), Pilipavičiaus, V. (2012). Tačiau, kaimo

bendruomenių verslumo skatinimo politikos formavimo, veiksnių išskyrimo ir įgyvendinimo problematikos Lietuvoje šiuo požiūriu gilesnių įžvalgų nėra.

Tyrimo objektas -kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimas.

Tyrimo dalykas -kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimas Akmenės rajone.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo veiksnius Akmenės rajone bei pateikti šios politikos įgyvendinimo hipotetinį tobulinimo modelį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teorinius aspektus.
2. Apžvelgti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo veiksnius.
3. Identifikuoti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo ypatumus Akmenės rajone.
4. Apibrėžti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo kryptis Akmenės rajone.

Ginamieji teiginiai.

1. Verslumo raiška Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo sistemoje yra nepakankama, įgyvendinimas pilnai neišnaudotas, nes vyrauja ne tobulai suformuoti išoriniai bei vidiniai veiksniai, atspindintys tikrąją kaimo bendruomenės veiklą bei prioritetus.

2. Siekiant veiksmingo verslumo įgyvendinimo Akmenės rajone svarbu stiprinti Vietos veiklos grupės bei vietos valdžios sistemos koordinavimą, efektyvumo užtikrinimą, tinkamą verslumo skatinimo strategijų, projektų parengimą, suplanuotų rezultatų siekimą. Didinti motyvaciją bei kvalifikaciją sprendžiant kaimo bendruomenių verslumo skatinimui aktualias problemas.

Tyrimo metodai ir organizavimas. *Duomenų rinkimo ir analizės metodai, pagrindiniai duomenų šaltiniai:*

1) siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teorinius aspektus buvo naudojamosi įvairiais užsienio ir lietuvių mokslinės literatūros šaltiniais: monografijomis, mokomosiomis knygomis, moksliniais straipsniais ir kt.. Informacija buvo analizuojama šiais metodais: sisteminimas, lyginimas, apibendrinimas, grafinis vaizdavimas.

2) siekiant apžvelgti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo ES ir Lietuvoje praktinę patirtį buvo naudojamosi įvairių užsienio ir lietuvių praktinių tyrimų bei studijų duomenimis. Informacija buvo analizuojama šiais metodais: sisteminimas, lyginimas, apibendrinimas, grafinis vaizdavimas.

3) siekiant identifikuoti Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo bruožus ir veiksnius bei numatyti jos tobulinimo kryptis buvo atliktas kokybinis (struktūrizuotas interviu su Akmenės rajono kaimo bendruomenių veikla susijusiais ekspertais).

Kokybinio tyrimo imties dydis: Su Akmenės rajono kaimo bendruomenių veikla susiję ekspertai – Akmenės rajono kaimo bendruomenės pirmininkai (6), Akmenės rajono VVG pirmininkas (1) bei verslininkas, Akmenės rajono VVG valdybos narys (1). *Tyrimas bus atliktas laikantis etikos reikalavimų.*

Praktinis tyrimo reikšmingumas. Atliktas tyrimas svarbus savo teorinėmis išvalgomis, nes atlikta nuosekli kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo analizė bei suformuoti jų apibrėžimai.

Tyrimo metu gautų praktinių rezultatų interpretacija ypatingai svarbi ir reikšminga tolimesniam Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimui. Mokslinės literatūros bei gautų rezultatų pagrindu suformuotas Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo hipotetinis modelis, kuris bus pristatytas Akmenės rajono vietos veiklos grupės valdybai, kaimo bendruomenių pirmininkams, Akmenės rajono seniūnijų seniūnams ir kitiems kaimo bendruomenių veikla suinteresuotiems asmenims.

Tyrimo rezultatų sklaida. Pristatytas pranešimas 7-oje J. P. Aleksos tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Šiuolaikinio kaimo vizija: Lietuvos užmiesčio vietovių pažangos perspektyvos“, kuri įvyko Šiaulių universitete 2014 m. rugsėjo 26-27 d. (Žr. 1 priedas).

Darbo struktūra. Teorinėje diskurso dalyje atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teoriniai aspektai, teoriniu lygmeniu analizuojant 3 sudėtinius objektus: kaimo bendruomenių veiklą ir jos plėtros išteklius, verslumo skatinimo koncepciją bei kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo formavimo veiksnius bei etapus. Praktinėje diskurso dalyje apžvelgtos kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos ES ir Lietuvoje, išryškint esminės jų problemas, motyvus bei realius veiksmus.

Metodologinėje darbo dalyje teoriškai pagrįstas tyrimas, aprašyti tyrimo tipai bei metodai, pagrįstas tyrimo instrumentas bei pateikti tyrimo organizavimo etapai ir kliūtys.

Empirinėje darbo dalyje pristatomi interviu su ekspertais rezultatai, kurių pagrindu identifikuojami Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo bruožai bei veiksniai, numatomos jos tobulinimo kryptys bei jų pagrindu suformuojamas hipotetinis Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo modelis.

1. KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO TEORINIS IR PRAKTINIS DISKURSAS

1.1. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teoriniai aspektai

Siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmę bei jos įgyvendinimo principus, šiame darbo poskyryje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

1.1 pav. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo teorinio diskurso dėstymo logika.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Pirmame skyrelyje apžvelgiama kaimo bendruomenės verslumo esmė, apibrėžiant pagrindines sąvokas ir išryškinat esminius tokios veiklos ypatumus. Antrame skyrelyje dėmesys skiriamas kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikai, pateikiant jos sampratą ir nusakant jos veiksnius bei esminius formavimo etapus. Trečiame skyrelyje teorinis diskursas vykdomas kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo klausimais, aptariant pagrindines koncepcijas ir modelius.

1.1.1. Kaimo bendruomenės verslumas ir jo skatinimas

Kaimo bendruomenės verslumo samprata. Siekiant apibrėžti kaimo bendruomenės verslumo sampratą, tikslinga nusakyti sąvokos „bendruomenė“ prasmę. Literatūroje randama daugiau kaip 200 įvairių bendruomenės apibrėžimų, kurie vienaip ar kitaip atspindi tam tikrus bendruomenės aspektus arba apibrėžia bendrumo požymius. (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004).

Sąvokos „**bendruomenė**“ ištakos glūdi graikų kalbos žodyje *oikos*, kuris reiškia namus, namų ūkio tvarkymą, valdymą (Socialinės ekonomikos institutas, 2004). Dažnai bendruomenės sąvoka

tapatinama ir su angliškuoju terminu „community“: bendruomenė yra apibrėžiama kaip „socialinių bendrijų lygmuo, kuris apibūdinamas kaip santykinai nedidelė bendrija žmonių, gyvenančių vienoje geografiškai apibrėžtoje teritorijoje ir turinčių bendrų interesų bei susiklosčiusią subkultūrą“ (Socialinis darbas: profesinės veiklos įvadas, 2007, p. 101).

Johnson (2001) siūlo išskirti 3 aspektus, kurių pagrindu siūloma analizuoti bendruomenę:

- 1) bendruomenė, kaip geografinė teritorija,
- 2) bendruomenė, kaip tam tikrų savybių ir santykių apibūdinimas,
- 3) bendruomenė, kaip įvairių santykių ir tarpusavio santykių rinkinys.

Galimi keli bendruomenės analizės požiūriai (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001)

- 1) struktūriniu,
- 2) socialiniu – psichologiniu,
- 3) žmonių ir teritorijos,
- 4) veiklos procesų,
- 5) socialinės sistemos funkcionavimo.

Nefas (2007) „bendruomenė“ sąvokų įvairovę sieja „su tuo didžiuliu jos prasminiu krūviu, kuris susikaupė europinėje kultūroje ilgus amžius vartojant bendruomenės terminą“ (Nefas, 2007, p. 75).

Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje nėra vieningos sampratos „bendruomenė“ aiškinimo: mokslininkai ją siūlo analizuoti įvairiais pjūviais ir aspektais, išskiriant jos bruožus, funkcijas ir uždavinius. 1.1 lentelėje pateikiamos įvairios sąvokos „bendruomenė“ sampratų interpretacijos.

1.1 lentelė

Sąvokos „bendruomenė“ samprata

Metai	Autorius	Apibrėžimas
1957	Lietuvių enciklopedija	Kolektyvinio žmonių bendravimo forma
1993	Leonavičius	Šeimų ir žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės; bendruomenė turi vieningas tarnybas, įstaigas, interesus ar geografinį artumą
1999	Sutton	Toje vietoje gyvenančių žmonių grupę, religinę ar kitokios tapatybės vienijamą žmonių grupę
2000	Laurinavičius	Tai grupės, kurioms individai priklauso, turi pareigų ir įsipareigojimų.
2001	Baršauskienė, Leliūgienė	Žmonių grupę, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas (seniūnija, sveikatos priežiūros įstaigos, mokyklos ir kt.) ir gyvena apibrėžtoje teritorijoje (kaimas, gyvenvietė, mikrorajonas)
2002	Dobranskienė	Bendruomenė reiškia socialine integracija (problemos, ryšiai, santykiai, kurie susieja žmones). Tie ryšiai gali būti etniniai, nacionaliniai, religiniai, kaimynystės arba paremti individualiu žmogaus pasirinkimu
2004	Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas	Daugiau ar mažiau vientisa, konkrečioje vietovėje gyvenančių žmonių, jų tarpusavio santykių, veikiančių organizacijų ir kultūrinių bei elgesio tradicijų visuma.

2004	Socialinės ekonomikos institutas	Tai labiau organinis darinys, grindžiamas pastoviais, tradicijomis apipintais giluminiais tarpusavio (ir kaimynystės) ryšiais. Žmonių grupė, kuri dalijasi ta pačia erdve, panašiomis patirtimis ir (arba) panašiais interesais.
2005	Kvieskienė	Tam tikra žmonių grupė, kuri siekia bendro tikslo.
2008	Lietuvių kalbos žodynas	Istoriškai susiformavusi grupė žmonių, sujungtų tarp savęs gamybiniais santykiais
2009	Chauchan	Jausmo ir mąstymo, tradicijos ir įsipareigojimo, narystės ir norėjimo lydinys
2011	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas	Vietos, darbo, veiklos, tikybos ar kitais santykiais susijęs kolektyvas
2011	Leliūgienė, Sadauskas	Ryšys, apimantis bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes ir pajėgumą kovoti su bendruomenės problemomis, sujungiant žmoغيškuosius išteklius toms problemoms spręsti.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (Žin., 2008, Nr. 113-4290) bendruomenės sąvoka apibrėžiama dviejuose skirtinguose kontekstuose:

1) savivaldybės bendruomenė – savivaldybės nuolatiniai gyventojai, bendrais viešaisiais poreikiais, interesais ir savivaldos teisiniais santykiais susieti su savivaldybės taryba ir kitais viešojo administravimo funkcijas atliekančiais savivaldybės subjektais.

2) gyvenamosios vietovės bendruomenė – savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir tenkindami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.).

Baršauskienė ir Leliūgienė (2001) siūlo išskirti šias 3 bendruomenės identifikavimo charakteristikas:

- 1) bendruomenės ribų suvokimas;
- 2) žinios apie bendruomenės funkcijas;
- 3) žinios apie bendruomenės bruožus.

Atsižvelgiant į šias charakteristikas, pastebima, jog vienuose šaltiniuose sąvoka „bendruomenė“ apibrėžiama tik funkcionalumo atžvilgiu (Lietuvių enciklopedija, 1957; Kvieskienė, 2005), kituose tik tam tikrų bruožų rinkiniu (Laurinavičius, 2000; Dobranskienė, 2002; Lietuvių kalbos žodynas, 2008, Chauchan, 2009), o trečiuose akcentuojamas jos kompleksinis suvokimas (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001; Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas, 2004; Socialinės ekonomikos institutas, 2004, LR vietos savivaldos įstatymas, 2008). Kai kurie autoriai (Sutton, 1999; Dobranskienė, 2002) atkreipia dėmesį ir į religinę bendruomenės charakteristiką. Juodeikaitė (2009) bendruomenę siūlo nagrinėti

plačiaja (tauta, visuomenė, regionas ir pan.) ir siaurąja („šeima be sienų“, gatvė, kvartalas, teritorinė bendruomenė ir pan.) prasmėmis.

Leliūgienė ir Sadauskas (2011) skirtingai nuo kitų autorių bendruomenės sampratoje akcentuoja ne tik bendrus įsitikinimus ir vertybes, bet ir žmogiškuosius išteklius bendruomenės problemoms spręsti.

Nors mokslininkų apibrėžimai skiriasi, jie turi vieną bendrumą – svarbiausiu bendruomenės elementu įvardijami žmonės (asmenys), turintys tą patį interesą bei sąmoningai ir aktyviai dalyvaujantys bendruomenės veikloje.

Bendruomenės veiklos sritis „sudaro palankias sąlygas bendruomenei visuomenėje realizuoti socialinius, kultūrinius ir švietėjiškus poreikius, siekiant plėtoti platesnės ir prasmingesnės integracijos į visuomenę galimybes (Mokinių kultūrinės edukacijos poreikių tenkinimas švietimo sistemoje, tyrimo ataskaita. 2007, p. 10)“.

Leliūgienė ir Sadauskas (2011) pabrėžia, jog bendruomenė gali turėti daug skirtingų reikšmių nuo mažo, homogeniško kultūrinio ar socialinio susijimo vienetų iki didelių bendrijų kaip Europos Sąjunga. Todėl, kalbant apie bendruomenę, jie siūlo vartoti pažyminį, kuris nusako bendruomenės tipą, pvz.: kaimo bendruomenė, miesto bendruomenė, įsivaizduojama bendruomenė, geografinė bendruomenė ir t. t. Toliau diskurse bus labiau gilinamasi į kaimo bendruomenes.

Autoriai skirtingai apibrėžia sąvoką „**kaimo bendruomenė**“. Analizuojant jos sampratas išryškėja panašumas su „bendruomenės“ sampratomis, nes apibūdinamos tam tikros žmonių grupės savybės ir tarpusavio santykiai (Aleksandravičius, 2004; Atkočiūnienė, 2004; Bagdanavičius, 2005; Poviliūnas, Gegužienė, 2007). Esminį skirtumą tarp šių sąvokų nusako konkrečios teritorijos (kaimo vietovės) bei kooperuotų išteklių įvardijimas (Treinys, Blažentis, 1999; Aleksandravičius, 2004; Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, 2008; Atkočiūnienė, 2008). (žr. 1.2. lentelę)

1.3 lentelė

Sąvokos „kaimo bendruomenė“ samprata

Metai	Autorius	Apibrėžimas
1975	Filosofijos žodynas	Socialinė bendrija, priklausanti pirmųjų bendruomenių tipui.
1999	Treinys, Blažentis	Kaimo vietovės gyventojų grupė, turinti bendrų ūkinių, socialinių bei humanitarinių tikslų ir siekianti juos įgyvendinti koordinuotomis priemonėmis, atskirais atvejais ir kooperuotais ištekliais
2001	Chaskin ir kt.	Savanoriškais socialiniais ir moraliniais ryšiais susieta žmonių grupė, kuri bendrauja ir veikia apibrėžtoje teritorijoje, turi bendras vertybes, aptarnavimo įstaigas ir tampa veiksmu asmenybės integracijai, susitapatinimui ir pozityviai veiklai artimiausioje aplinkoje
2004	Atkočiūnienė	Tam tikroje vietovėje gyvenančių žmonių grupė, turinti tam tikras bendras institucijas (mokykla, bažnyčia ir kt.), jungiama bendros grupės narių patirties, tarpusavio priklausomybės.

2004	Aleksandravičius	Kaimo vietovės gyventojų grupė, turinti bendrų ūkinių, socialinių bei humanitarinių tikslų ir siekianti juos įgyvendinti savivaldžiomis koordinuotomis priemonėmis, atskirais atvejais ir kooperuotais ištekliais
2005	Bagdanavičius	Žmonių socialinės savivaldos forma, pagrįsta jų gamybinių, socialinių, kultūrinių bei kitų interesų bendrumu ir skirtumais
2007	Poviliūnas, Gegužienė	Gana homogeniška, darni socialinė grupė, išlaikanti tradicijas, nusistovėjusias normas ir vertybes.
2008	Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įst.	Kaimo vietovės gyventojai, siejami bendrų gyvenimo kaimynystėje poreikių ir interesų.
2008	Atkočiūnienė	Tai sąveikaujanti kaimo teritorijos gyventojų grupė, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas, ją vienijančius bendrus interesus, ūkinius, socialinius, kultūrinius bei teritorinius tikslus, įgyvendinamus savivaldos koordinuotomis priemonėmis bei kooperuotais ištekliais.
2011	Aleksandravičius Žukovskis	Gana darni socialinė grupė, išlaikanti tradicijas, nusistovėjusias normas ir vertybes

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Aleksandravičius ir Žukovskis (2011) apibendrina skirtingų mokslų požiūrius į kaimo bendruomenę:

- viešosios teisės požiūriu kaimo bendruomenė – tai savivaldybės vienetas vietos reikalams tvarkyti
- sociologijos mokslo požiūriu kaimo bendruomenė suvokiama kaip tam tikroje vietovėje gyvenančių žmonių grupė, turinti tam tikras bendras institucijas (mokykla, bažnyčia ir kt.), jungiama bendros grupės narių patirties, tarpusavio priklausomybės

Pilipavičius ir Vilkevičiūtė (2008) išskiria funkcinį požiūrį į kaimo bendruomenę – tai tam tikras socialinis sąveikos procesas, išplečiantis tarpusavio bendruomenės narių priklausomybę.

„Kaimo bendruomenės“ sampratą galima detalizuoti, nusakant jos bruožus (žr. 1.2 pav.):

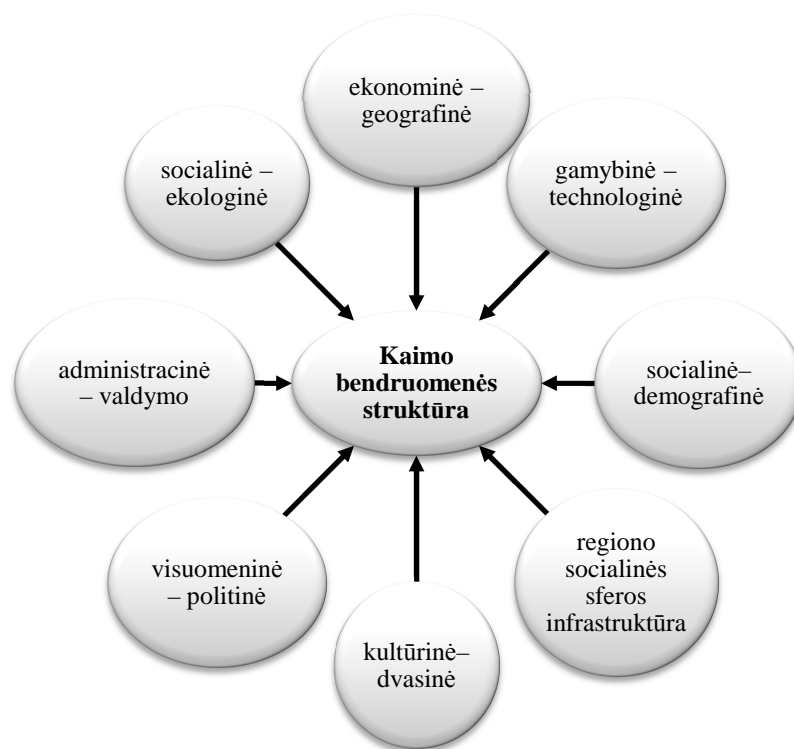

1.2 pav. Kaimo bendruomenės bruožai

Šaltinis: sudaryta pagal Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas (2004) ir Atkočiūnienė (2008)

Mokslinės literatūros analizė leidžia daryti išvadą, jog kaimo bendruomenė yra kompleksinė sąvoka, apimanti daugelį „bendruomenės“ elementų (žmonės, kurie sąmoningai ir aktyviai dalyvauja bendruomenės veikloje), tačiau pasižyminti ir savitais bruožais (geografinė vieta, vietos kultūra ir papročiai, koordinuotos priemonės, kooperuoti išteklių). Tai apunkina vieningos „kaimo bendruomenės“ sampratos apibrėžtį ir daugelis autorių ją interpretuoja per savo mokslinės veiklos kryptį (socialinę, psichologinę, filosofinę, vadybinę, administracinę, ekonominę ir kt.). Tačiau, siekiant šios sampratos aiškumo ir paprastumo, kaimo bendruomenę galima būtų nusakyti kaip tam tikrą žmonių grupę, gyvenančią apibrėžtoje kaimo teritorijoje, kuri pasižymi tam tikrais socialiniais santykiais, istorija bei tradicijomis ir veikia per tam tikras bendradarbiavimo institucijas koordinuotomis priemonėmis ir atskirais atvejais kooperuotais išteklių.

Būtina pastebėti, kad kaimo bendruomenės egzistuoja savaime, apimdamos apibrėžtoje teritorijoje gyvenančius žmones, ir jų kurti nereikia. Tačiau, kaimo bendruomenės, kuri vykdo kryptingą veiklą ir siekia tam tikrų tikslų, struktūra yra sąlygota įvairių aplinkų. (žr. 1.3 pav.)

1.3 pav. Kaimo bendruomenės struktūrą sąlygojančios išorės aplinkos

Šaltinis: sudaryta pagal Bagdanavičių (2005)

Kaip matyti iš 1.3 pav. kaimo bendruomenės struktūrą sąlygoja įvairios aplinkos, kurios tiesiogiai arba netiesiogiai veikia bendruomenės struktūrą, o tuo pačiu ir jos veiklą. Todėl, kaimo bendruomenėms, siekiančioms konkrečių tikslų per kryptingą veiklą, ypatingai svarbus susijusių aplinkų tikslinis palaikymas ir paskatinimas.

Jungiant viską į vieną visumą kaimo bendruomenės siekia tarpusavyje sąveikaujančių elementų sujungiant į vientisą kompleksą (kultūra, ekonomika, politika), kurioje organizacija siekia bendruomenės verslumo. Kaip teigia Grigaliūnienė, S. (2000), bendruomeninis verslumas analizuojamas dviem požiūriais: kaip socialinis reiškiny susiformavęs istorijos raidoje – pažinimo kryptis; kitas kaip žmogiškoji veikla, kuri formuoja veikimo kryptis.

Toliau teoriniame diskurse dėmesys skiriamas vienai iš kaimo bendruomenės funkcijų – verslumui bei jo skatinimui.

1.1.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmė bei jos veiksniai

Jasaitis (2009) teigia, kad gyvenančių Lietuvos kaimiškose vietovėse sparčiai keičiasi kaimo gyventojų elgsena ir jų profesinės veiklos turinys. Daugėja kaimo vietovėse verslininkystę užsiimančių gyventojų. Baršauskienė (2001) užsimena, kad yra trys pagrindinės priežastys įtraukiančios kaimo bendruomenes ir jų narius į bendruomenines veiklas tai:

- galimybė panaudoti bendruomenės narių žinias ir įgūdžius;
- spręsti pagrindines problemas ir su vietos gyventojais;
- skatinti vietinės iniciatyvos projektus ir įvairias veiklas.

„Aktyvios bendruomenės ieško aplinkoje galimybių pagerinti savo sąlygas ir rodo norą kažką veikti ir pasiekti“ (Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008).

Krankalis ir Anzelytė (2013) pabrėžia, kad darnaus vystymosi strategijų įgyvendinimui kaimiškose vietovėse išlieka labai svarbūs bendruomenių dalyvavimo motyvai, taip pat skatinti bendruomeninių organizacijų plėtrą ir partnerystę.

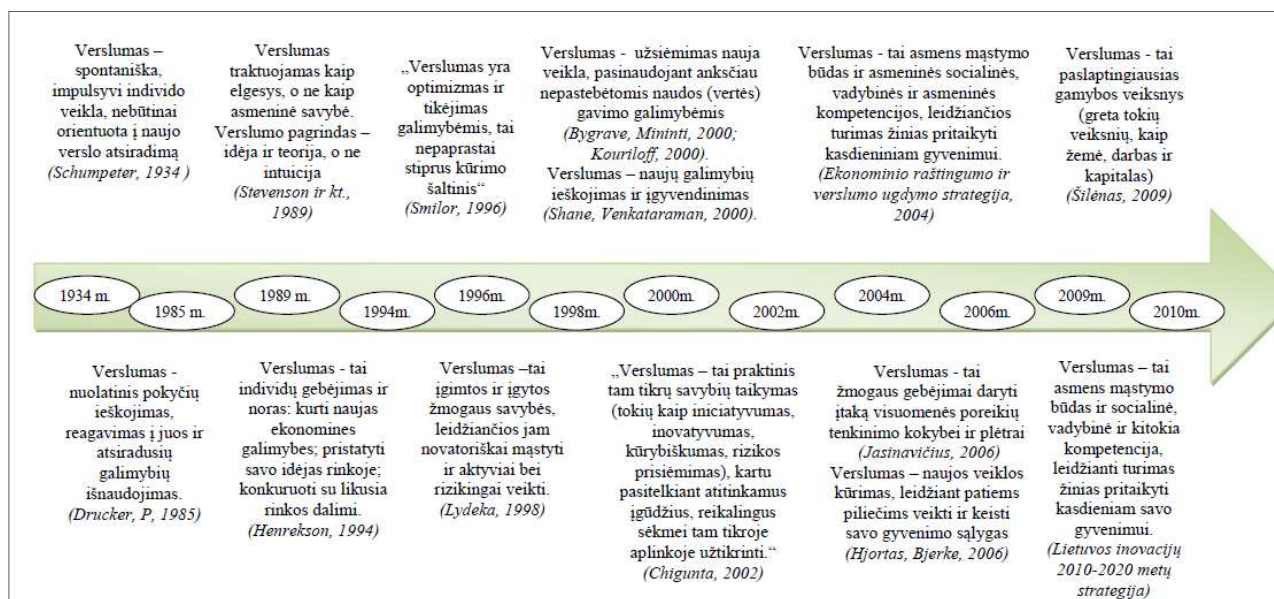
Žemaitytė, I. (2004) teigia, jog kiekviena veikla turi turėti iškeltą tikslą ir būti kryptinga. Kaimo žmonių suburtos bendruomenės ir jų bendri interesai, taip pat problemos ir jų sprendimo būdai, bendri poreikiai ir lūkesčiai, tvirta partnerystė, noras veikti kaimo gerovei, siekis bendrauti ir bendradarbiauti tai bendro tikslo gijos. Galima pabrėžti, kad kaimo bendruomenės nariai labai dažnai parengia stiprius kaimo socialinei, kultūrinei bei ekonominei plėtrai skirtus projektus, bendradarbiaudami su skirtingų regionų kaimo bendruomenių nariais (Poviliūnas,

2008).Nevyriausybines organizacijos (NVO), aktyviai dalyvaudamos Lietuvos visuomenės gyvenime taip pat turi įtakos atviros visuomenės kūrimuisi ir siekia įgyvendinti šiuos tikslus:

- išreikšti piliečių poreikius;
- skatinti nuomonių įvairovę ir jų viešą išsakymą;
- veikti kaip įtakos politikai turinti jėga;
- atkreipti dėmesį ir pastebėti į visuomenėje kylančią įtampą;
- būti gyventojų, rinkos ir valstybės tarpininku.

Pagrindinių bendruomenių tikslą autoriai Mačiulytė, Dedeire ir kt. (2013) kelia - atkurti socialinius ryšius tarp kaimo gyventojų ir bendruomenės narių, vykdant bendras veiklas ir kartu spręsti lokales problemas. Mačiulytės, Dedeire ir kt. (2013) teigimu, 2012 m. visose Lietuvos kaimiškos seniūnijose buvo įkurtos virš 1 600 kaimo bendruomenių. Pirmieji kaimo bendruomenių egzistavimo metai nukreipti į kultūrinių, sportinių renginių organizavimą, aplinkos tvarkymą, jaunimo, pagyvenusių žmonių užimtumą. Tai yra veiklos, kurios nereikalauja didelių finansinių išteklių, tačiau atkuria socialinius ryšius tarp bendruomenės narių ir skatina juos kartu spręsti vietines problemas. Todėl šiuolaikiniame verslo pasaulyje verslumas sudaro didelį vaidmenį. Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas (2012) darbe, verslumo sąvoka siejama su daugialypiškumu: funkcinė veikla ir procesu (novatoriškumas, gebėjimas priimti riziką, galimybių ieškojimas); kaip gamybos veiksnys; kaip ekonominės gerovės kūrimo priemonė; kaip žmogaus savybių rinkinys ir elgsena ekonominėje ir socialinėje aplinkoje; kaip verslo raidos modelis; kaip ekonominio bendradarbiavimo verslo aplinkoje formų raiška; kaip regionų plėtros priemonė; kaip kūrybiškumo ugdymo ir savarankiškumo priemonė bei mentorystės pamokos; kaip pokyčių verslo aplinkoje valdymo priemonė.

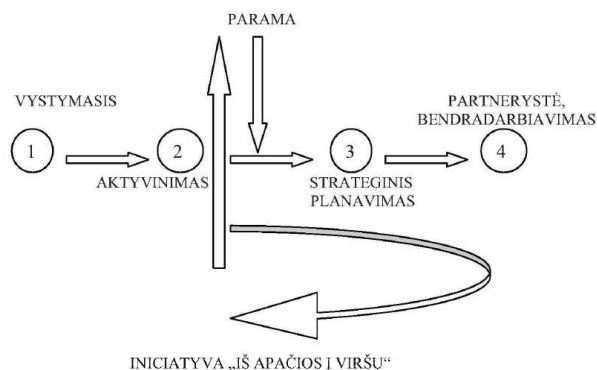
Siekiant išsamios kaimo bendruomenių verslumo skatinimo analizės būtina išsiaiškinti verslumo sampratą bei įtakos veiksnius. Tiek lietuvių, tiek užsienio literatūroje autoriai verslumo sąvoka apibūdina labai skirtingai.

1.4 pav. Verslumo sampratos raida (XX-XXI a.)

Šaltinis: Atkočiūnienė; Slavickienė; Zinkevičienė ir kt. (2011)

Svarbiausios verslumo sampratos savybės siejamos su naujumo suvokimu ir mokėjimu mąstyti ekonominio efektyvumo lygmeniu, tikslo siekimas bendruomenės energija ir atkaklumu, kūrybiškumu bei gebėjimu organizuoti, asmeninių atsakomybės už rizikingus sprendimus supratimas. Tai bendruomenėje įgimtų ir įgytų žmonių gebėjimai. Kaimo bendruomenės „drauge atlieka – dažniausiai neformaliai – visas išvardytas funkcijas: teikia paslaugas ir savitarpio pagalbą, atkreipia dėmesį į bendruomenės ar tam tikrų jos grupių poreikius, sukuria mechanizmą, kuriuo pasinaudodama bendruomenė gali perduoti valdžiai savo lūkesčius. Kaimo bendruomenių nuostatos priklauso nuo jos išsivystymo etapo“ (Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008). Pagrindiniai bendruomenės vystymosi ir veiklos etapai perteikiami 1.5 paveiksle.

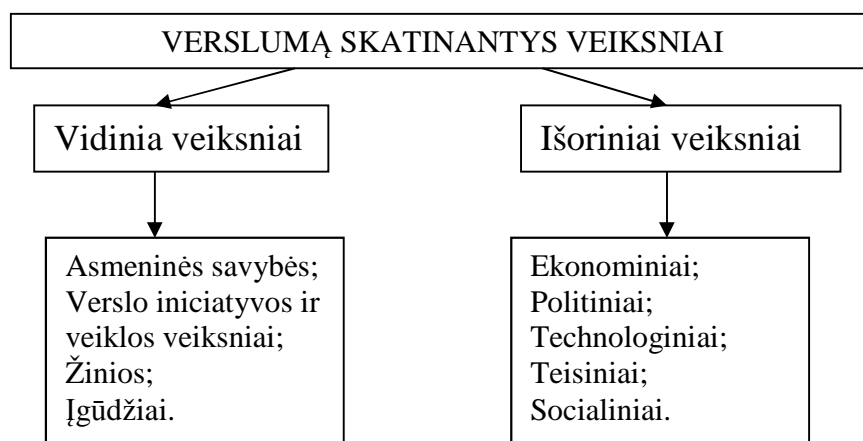

1.5 pav. Kaimo bendruomenių veiklos schema

Šaltinis: Ališauskas, Jankauskienė, Kairytė, 2008)

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinės bendruomenės apima gana plačią veiklos sferą skatinant verslumą, pradedant švietimo, socialine, kultūrine, ekonomine veikla, renginių organizavimu, interesų atstovavimu bei santykių plėtra, sugebėjimas sukurtas idėjas paversti realiais planais, atveriančias naujas galimybes ne tik bendruomenės nariams, bet ir viso kaimo žmonėms. „Stiprios, gebančios prisitaikyti prie besikeičiančios ekonominės ir socialinės aplinkos kaimo bendruomenės – svarbus kaimo vietovių pažangos veiksnys. Jų veikla sukuria prielaidas skurdui ir socialinei atskirčiai mažinti, socialinei struktūrai kurtis ir plėstis. Tokio judėjimo išdava – kaimas, gyvenantis visavertį gyvenimą“ (Ribašauskienė, Kairytė, 2007).

Tačiau negalima pamiršti ieškoti būdų kaip toliau skatinti verslumą, tuo aspektu būtina atlikti verslumą skatinančių veiksnių analizę. Kiekviename versle didelę reikšmę duoda organizacijos vidiniai veiksniai, tokie kaip asmeninės savybės, sukauptos žinios ir gebėjimai, bet negalima pamiršti ir išorinių veiksnių svarbą. Šie du veiksniai ir įtakoja bendrą verslumo atsiradimą, išsilaikymą ir plėtojimą.

1.6 pav. Verslumą sąlygojančių veiksnių sistema

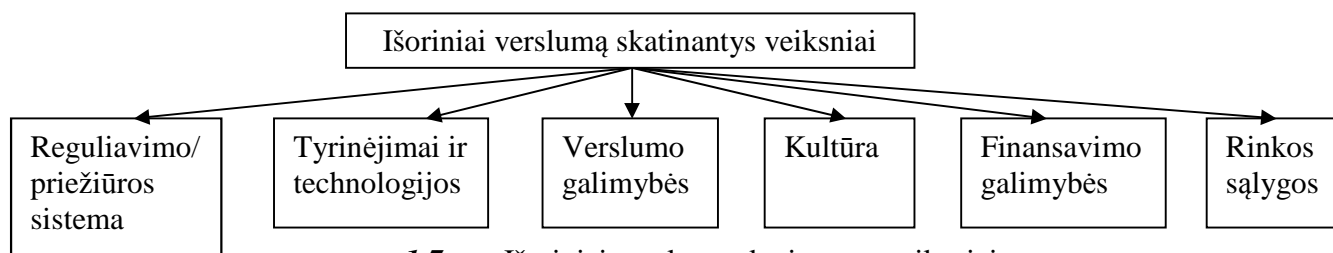
Šaltinis: Adamonienė, Šilingienė (2008)

Pasak Pilipavičiaus, V. (2012) „bendriausia prasme verslumas tai – kokybinė veiklos raiška, grindžiama individualiais ir organizaciniais gebėjimais veikti apibrėžtoje verslo srityje sukuriant konkurencingą produktą ar paslaugą didinančią pridėtinę vertę bei apjungianti į visumą socialinius, kultūrinius, ekonominius, veiklinius ir intelektualinius veiksnius“.

Kaip teigia Čiburienės, J. ir Guščinskienės, J. (2009) *vidiniai veiksniai* atsiskleidžia per įgimtas ir įgytas verslumo savybes. Taigi, „svarbiausios verslaus žmogaus savybės yra naujumo suvokimas ir mokėjimas mąstyti ekonominio efektyvumo kategorijomis, energija ir atkaklumas siekiant tikslų, asmeninės atsakomybės už rizikingų sprendimų priėmimą supratimas“ (Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas, 2012).

O kaip teigia Gronsko, V. (1995), *išoriniai veiksniai* slypi pačioje ekonominėje, kultūrinėje, socialinėje rinkoje, o rinkos pokyčiai skatina kūrybiškumą, nes ji lemia verslo pokyčius. Adamonienės, R., Šilingienės V. (2008) atliktas mokslinis tyrimas „Lietuvos kaimo gyventojų verslumo ypatumai“ atskleidžiantis, kad „verslumo skatinimui vien asmens savybių, motyvacijos ir žinių bei įgūdžių nepakanka“ verslumui įtakos turi ne tik vidinė bet ir išorinė aplinka.

Ahman, Hoffman (2007) išskiria tokius išorinius verslumą lemiančius veiksnius.

1.7 pav. Išoriniai verslumą skatinantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta remiantis Ahman, Hoffman (2007)

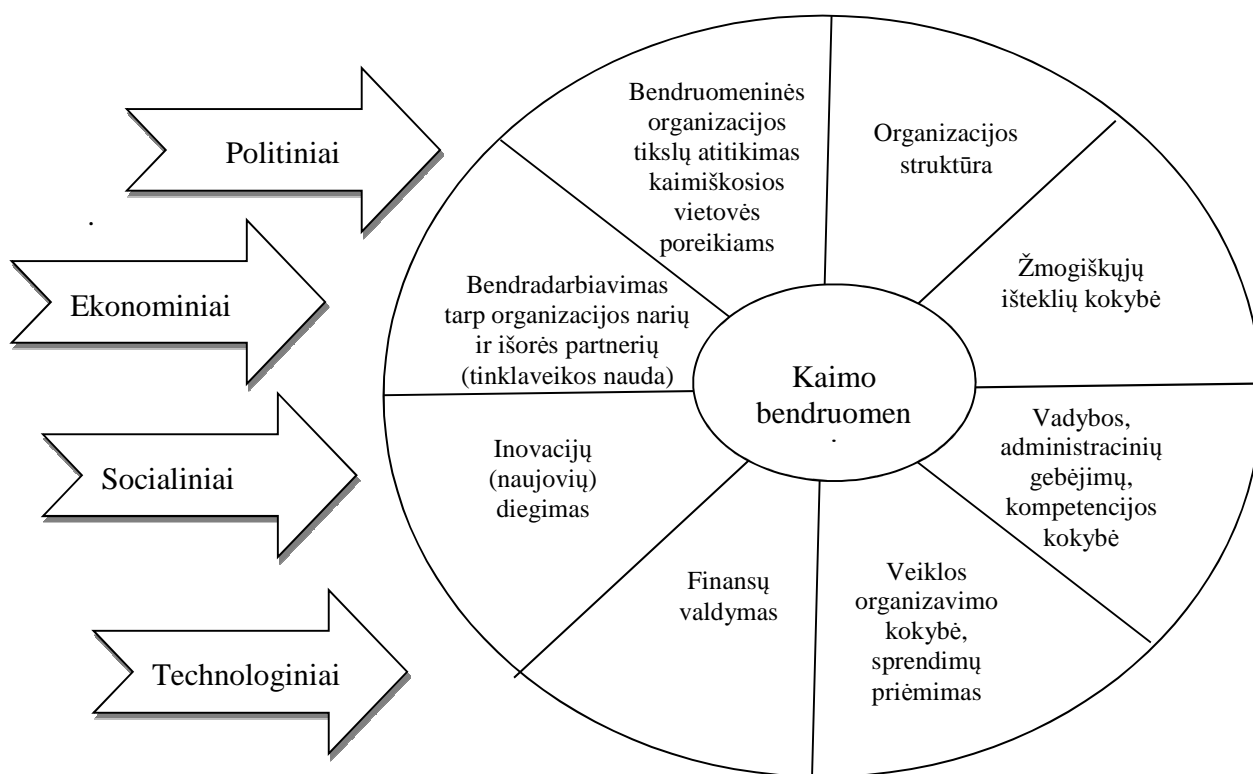
Pilipavičiaus, V. (2012) išskiria tris bendruomeninį verslumą skatinančias prielaidas:

1. socialinė – kultūrinė (bendruomeninės gyvenamosios požiūrio formavimas; gyventojų aktyvumas ir bendruomenių steigimasis; atsakomybės pojūtis vietovės ateičiai);
2. socialinė – ekonominė (bendruomeninių sumanymų rengimas apibrėžiant jos paskirtį bei vietą socialinėje – ekonominėje kultūroje, organizacijos vystymas, veiklos organizavimas numatant tolimesnę raidą, prisiimant atsakomybę);
3. socialinės – veiklinės (pažangą organizuojančio veikėjo ugdymas, ryškinamas orientavimo funkcionalumas, partnerystės ir bendradarbiavimo formavimas).

Išorinė organizacijos, įmonės kaimo bendruomenės aplinka daro didelį poveikį kuriamam verslui, tačiau jis visiškai įtakoti negali. Ekonominė pusiausvyra, naujos technologijos gali būti palanki ir nepalanki verslo aplinkai (priklausomai nuo organizacijos finansų), informacijos sklaida, valstybės ar savivaldybės parama, verslininkystės skatinimas, veda prie teigiamų išorės aplinkos veiksnių. Atliekant išorės veiksnių analizę galima lengvai nustatyti galimybes ir grėsmes atsiliepiantias organizacijos sėkmei. Išorės veiksnių analizė yra būtinas procesas prisidedantis prie organizacijos veiklos, kuris užtikrina galimybes bei pranašumus ir išvengia didelių grėsmių, susijusių su organizacijos išorės aplinkos permainingumu.

Taigi, kaimo bendruomenių verslumo skatinimo išoriniai veiksniai yra panašūs kaip ir kitų organizacijų, įmonių, verslininkų, vietos valdžios, tačiau vidiniai veiksniai yra siejami ne tik su

įmonės vadovo įgimtomis ir įgytomis savybėmis, bet su pačios kaimo bendruomenės charakterizuojančiomis savybėmis.

1.8 pav. Vidinių ir išorinių veiksnių, lemiančių kaimo bendruomenių verslumo, schema

Šaltinis: darbo autorės

Remiantis lietuvių ir užsienio autorių literatūra (Ahman, Hoffman, 2007; Adamonienė, Šilingienė, 2008), kurioje yra pateikiami verslo įmonių verslumą įtakojantys veiksniai, atsižvelgiant į kaimo bendruomenės veiklą, tai, kad kaimo bendruomenė atstovauja žmonėms, ir vadovaujama žmonių suburta komanda, sudaryta vidinių ir išorinių veiksnių sistema, pagal kurią, bus analizuojamas verslumą lemiančių veiksnių politikos įgyvendinimas kaimo bendruomenėse. Išoriniai ir vidiniai verslumą lemiantys veiksniai yra labai svarbūs nagrinėjant kaimo bendruomenių verslumą, todėl šiuos rodiklius privaloma nagrinėti kaip vieną visumą, bendrą sistemą, neišskiriant jų atskirai, nes jie vienas kitą papildo.

Išoriniai verslumą įtakojantys veiksniai akcentuojami pagal priklausymą nuo įmonių, vietos valdžios priklausomybę, išorinių finansavimų, naujų vietos veiklos sričių paieškas, rinkos sąlygas, technologijas, kurias pritaikant yra lengviau dirbti, bendrauti bei bendradarbiauti (žr. 1.3 lentelę).

Išorinių veiksnių, lemiančių verslumą charakteristika

Išoriniai veiksniai	Charakterizuojančios savybės
Politiniai	<ul style="list-style-type: none"> • Santykiai su šalies valdžios institucijomis bei kaimyniniais rajonais; • Akmenės rajono politika; • Įstatymų (ypač mokesčių) kaita; • Konkurencijos reguliavimas; • Verslumo skatinimo politika; • Rinkos sąlygos; • Veiklos rėmimo politika; • Teisinis kaimo bendruomenių veiklos reglamentavimas; • Veiklos reguliavimo kontrolės sistema.
Ekonominiai	<ul style="list-style-type: none"> • Infliacija; • Rajono gyventojų užimtumas; • Bendrojo vidaus produkto dinamika; • Investicijų klimatas; • Situacija darbo rinkoje; • Žinių ekonomikos lygis; • Galimybės pasinaudoti ES pagalba; • Akmenės rajono kaimų išsivystymo lygis; • Finansavimo galimybės iš vietos valdžios.
Socialiniai	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimas ir ugdymas apie verslumą; • Demografinė situacija; • Migraciniai procesai; • Kultūrinių vertybių pokyčių dinamika; • Kaimo gyventojų užimtumas, gyvenimo kokybė; • Visuomenės požiūris į kaimo bendruomenės ir jos veiklą; • Visuomenės motyvavimas bendruomenėms būti versliais.
Technologiniai	<ul style="list-style-type: none"> • Inovacijų taikymas ir rėmimas; • Informacinių technologijų plėtra; • Konkurencinės sąlygos (kvalifikacijos kėlimo problemos); • Vartotojų inertiškumas; • Tyrinėjimai ir technologijos (rinkos pokyčiai, mokslo pažanga, mokymo pažanga, darbo išteklių mažėjimas, specialistų trūkumas); • Investicijos į naujas technologijas verslumui skatinti; • Naujų technologijų, informacijos srautų poveikis bendruomenėms, valdymo organizavimui ir jų tarpusavio ryšiams.

Šaltinis: darbo autorės

Išoriniai aplinkos veiksniai, įtakojantys kaimo bendruomenių verslumą yra tokie pat kaip ir įmonių, organizacijų. Visos veiklos sritys labai priklauso nuo politikos, rinkos sąlygų, teisinių reglamentavimų, finansavimo galimybių, infliacijos, investicijų, demografinės situacijos, inovacijų, investicijų į naujas technologijas.

Tačiau vidiniai aplinkos veiksniai, įtakojantys kaimo bendruomenių verslumą šiek tiek skiriasi nuo pelną siekiančių organizacijų, įmonių (žr. 1.4 lentelę).

Vidinių veiksmų, lemiančių verslumą charakteristika

Vidiniai veiksniai	Charakterizuojančios savybės
Bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams	<ul style="list-style-type: none"> • Kaimo gyventojų skatinimas domėtis ir dalyvauti kaimo raidos procesuose; • Bendruomenės charakteristikos analizavimas pagal vietovės gyventojų lūkesčius. • Veiklos stiprybių ir silpnybių išsiaiškinimas; • Visapusiškas gyventojų interesų atstovavimas, kaimo problemų domėjimasis; • Vadovavimasis principu „iš apačios į viršų“.
Organizacijos struktūra	<ul style="list-style-type: none"> • Bendruomenės nariai; • VVG organizacijos nariai; • Savanoriai dalyvaujantys bendruomenės veikloje; • Teritorinio bendradarbiavimo partneriai; • Tarptautinio bendradarbiavimo partneriai.
Žmogiškųjų išteklių kokybė	<ul style="list-style-type: none"> • Išteklių, neišnaudotų rezervų paieška; • Bendruomenių iniciatyvumas įtraukiant vietos gyventojus, užsienio ar kitų Lietuvos regionų atstovus, žmones motyvuoti veikti šioje organizacijoje ir už tai negauti atlygio; • Žmogiškųjų išteklių mokymas ir kvalifikacijos tobulinimas; • Konfliktų sprendimas; • Bendruomenės narių asmeninės savybių išryškėjimas verslumui plėtoti; • Profesinės žinios, kompetencija, išsilavinimas ir gebėjimai; • Atsidavimas veiklai, darbo rezultatų siekimas, jų kokybė; • Vertybių sistema, bendruomenės bei darbo kultūrai; • Motyvacija ir energija komandoje. • Sukurtos naujos darbo vietos;
Finansų valdymas	<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendinamiems projektams finansų paieška; • Finansų planavimas pagal sritis ir pobūdį; • Laiku panaudojimas turimų lėšų; • ES paramos fondų lėšų panaudojimas; • Rėmėjų lėšos (savivaldybės, valstybės, labdaros ir paramos fondų, pelno nesiekiančių organizacijų bei verslo sektoriaus ir kt.); • Galimybė suvienyti partnerių išteklius; • Finansų valdymas ir kontrolė.
Vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė	<ul style="list-style-type: none"> • Vadybos ir administravimo gebėjimų ugdymas; • Socialinių ekonominių partnerių ryšių bei kokybės užtikrinimas; • Paramos įsisavinimo mastas; • Veiklos kokybės analizė; • Susitelkimas bendram tikslui bei požiūriui; • Narių įtraukimas į bendruomenės kuriamą mechanizmą; • Kvalifikacijos kėlimai, švietimas, informacijos sklaida; • Teisinių reglamentavimų išmanymas.
Veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas	<ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų lūkesčius ir poreikius atitinkančių strateginių tikslų parinkimas; • Sėkmingai įgyvendinamų projektų skaičiaus didinimas; • Veiklos specifikos išryškėjimas; • Veiklą charakterizuojančių kiekybinių rodiklių analizės rengimas; • Integruotos vietos veiklos strategijos parengimas; • Projektų valdymas/įgyvendinimas, tinkamas sprendimų priėmimas; • Bendruomenės galimybės, veiklos planavimas; • Užduočių suvokimas, vykdymo greitis, laiku projektų įgyvendinimas;

	<ul style="list-style-type: none"> • Žinios, įgūdžiai bei atsakomybė; • Vidinė kontrolė; • Vidinių ir išorinių išteklių/aplinkos analizės situacijos tyrimai.
Inovacijų (naujovių) diegimas	<ul style="list-style-type: none"> • Inovacijos susijusios su socialinėmis reikmėmis (mokymas, ugdytas, viešinimas, naujų metodų taikymas); • Inovacijos susijusios su technologinėmis reikmėmis (investicijos į naujas technologijas, informacinių technologijų pritaikymas); • Polinkis į konkurenciją; • Skatinantys inovacijų diegimą organizacijoje (ekonominiai veiksniai, personalo vadyba, vadovybės inovatyvumas, komandinis darbas); • Stabdantys inovacijų diegimą organizacijoje (personalo valdymo problemos, įmonės valdymo problemos, lėšų trūkumas, vadovybės inercija); • Naujų technologijų įsisavinimas/išmanymas/įsigijimas.
Bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir išorės partnerių (tinklaveikos nauda)	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiaujant, kuriant tinklus ir teikiant ataskaitas dalintis žiniomis ir gerą patirtimi, komunikavimas; • Naujų ryšių tinklas; • Visuotiniu susitarimu pagrįstas bendradarbiavimas, įgytas pasitikėjimas, nauji organizaciniai bei valdymo gebėjimai, lanksčios ir su kitais partneriais derinamos veiklos formos; • Organizuojami susirinkimai, konferencijos, aptarimai; • Bendradarbiavimas su kitomis bendruomenėmis, vietos valdžia, tarptautinėmis organizacijomis, verslo įmonėmis.

Šaltinis: darbo autorės

Vidiniai veiksniai priklauso nuo organizuotų bendruomenės interesų / bendruomenės sutelktumo, kaip visi kartu mokės priimti sprendimus įgyvendinti projektus ir kitus veiklos planus, tinkamai išmanys teisinius dokumentus bei domėsis informacijos sklaida. Taip pat didelė dalis priklauso ir nuo pačios bendruomenės struktūros bei žmogiškųjų išteklių, atsidavimo verslumui plėtoti, motyvacijos. Bendruomenės pajėgumo, organizavimo kokybės, tinkamų sprendimų priėmimo, įgūdžių, vidinės kontrolės palaikymo. Inovacijų valdymas socialinėmis bei technologinėmis sritimis. Bendravimo ir bendradarbiavimo (tinklaveikos nauda) su kitomis organizacijomis, žinių bei gerosios patirties pasidalijimu. Dar vienas verslumą lemiantis veiksnys, tai finansų valdymas. Kaip tiksliai bus paskirstyti finansavimo šaltiniai, jų kontrolė, finansų paieškos tarp vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų.

Išanalizavus literatūrą bei Lietuvos ir kitų Europos šalių kaimo judėjimų aktyvistų nuomones, galima įvardyti šiuos pagrindinius dažniausiai minimus nevyriausybines organizacijos veiklos sėkmės veiksnius (Babravičienė, 2007; Gumbrevičienė, 2008; Hasanagas & Real, 2004; Liebler & Ferri, 2004; McDowell, 2003; OECD, 2006; Stakėnienė, 2007):

- Integruota ir darni kaimo raida;
- Vietos plėtros strategijos atitiktis regiono gyventojų poreikiams;
- Didžiosios visuomenės dalies dalyvavimas veikloje;

- Idėjinė motyvacija dirbti savanoriškais pagrindais nesiekiant atlygio;
- Bendradarbiavimas su socialiniais ekonominiais partneriais;
- Vadybiniai ir administraciniai gebėjimai valdyti grupės veiklą;
- Grupės narių kompetencija;
- Pastovūs finansavimo šaltiniai;
- Gebėjimas gauti fondų paramą;
- Gebėjimas kaupti veiklai reikalingas lėšas iš įvairių šaltinių;
- Tarptautiniai ir tarpregioniniai ryšiai įgyjant žinių bei iš kitų teritorijų pritraukiamos finansinės investicijos ir žmogiškieji išteklių;
- Noras mokytis ir lavinti įgūdžius;
- Ryžtas diegti naujoves (Ribašauskienė, 2010).

Sugrupavuskaimo bendruomenių vidinių ir išorinių veiksmų lemiančių verslumą veiksmus, buvo sudarytas tolimesnis eksperimentinis vertinimas paremtas šiais kriterijais bei identifikuojant jų reikšmingumą ir poveikį verslumo skatinimui.

Bendruomeninis verslumo formavimas nagrinėjamas ne tik socialiniu reiškiniu, bet ir kaip žmogiškoji veikla, kuria skatinamos verslumo kompetencijos, ugdymas bei įgyvendinimas.

1.1.3. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo koncepcijos

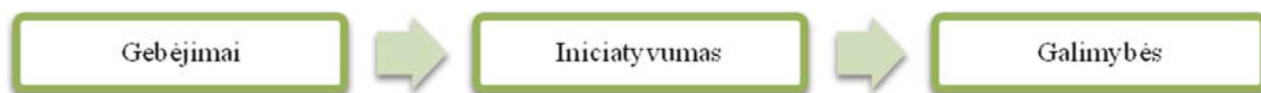
Greitas šiuolaikinės aplinkos kitimas ir intensyvėjanti integracija vislabiau pabrėžia aplinkos strateginės vadybos būtinumą. Visą apimančiame pasaulyje, kuriamesparčiai keičiasi aplinkos sąlygos, prasminga turėti tinkamą požiūrį į aplinkos vertinimą: efektyviai numatyti verslumo skatinimo programas ir strategijas, kurios priartina prie vidinių ir išorinių veiklos skatinimo veiksmų (Kučinskienė, Marčinskas, 2013).

Schoof, U. (2006) akcentuoja 5 veiksmus, į kuriuos, turėtų būti atsižvelgta, rengiant atitinkamas verslumo skatinimo programas:

- socialinis kultūrinis teisėtumas ir pripažinimas;
- verslumo ugdymas ir mokymas;
- administravimo ir reguliavimo sistema;
- parama verslui;
- galimybė pasinaudoti finansiniais instrumentais (Atkočiūnienė, Navasaitienė, 2013).

Kaip teigia daugelis autorių: D. Rae ir M. Carswell (2001), K. Wild (2004) ir C. Leger-Jarniou (2005) jų nuomone, verslumo kompetenciją ir iniciatyvą galima paskatinti per lavinant jo gebėjimus. Verslumo gebėjimų ugdymas gretinamas su įgimtomis, įgytomis, profesinėmis ir verslo galimybių žiniomis, taip pat didele dalimi su technologinėmis, ekonominėmis, politinėmis bei kultūrinėmis veikimo sąlygomis. (Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas, 2012). Pati verslumo skatinimo sąvoka Europos komisijos komunikate (2008) apibrėžta kaip „kūrybingumo iniciatyvos, ir savarankiškumo ugdymas, ankstyvas ryšys su verslo pasauliu, žinojimas apie galimybę siekti karjeros dirbant savarankiškai, mokymasis dirbant, mokymas kaip pradėti verslą, verslo idėjų rėmimas“.

Patį verslumo skatinimą pirmiausia „lemia gebėjimai (kurie nuolatos ugdomi), iniciatyvumas (nuolatos skatinamas) ir galimybės, tas iniciatyvas realizuoti“ (Atkočiūnienė, Navasaitienė, 2013) Verslumo skatinimo seka pavaizduota 1.9 pav.

1.9 pav. Verslumo skatinimo loginė seka
Šaltinis: Atkočiūnienė, Navasaitienė (2013)

Verslumo gebėjimai – tai tokie gebėjimai, kurie turi tokius išteklius kaip žinias, įgūdžius, įpročius, finansus ir darbą laikomi universaliais gebėjimais. Iniciatyvumas priklausomas nuo ugdymo profesinėse mokyklose, universitetuose, švietimo organizacijų skirtuose mokymuose, nuo vietos bendruomenės iniciatyvumo ir projektinės veiklos, nuo būdų ir metodų verslumui ugdyti. Galimybės sudaryti tinkamą verslumo aplinką, kad turėtų nuosavą verslą ir perspektyvas (Atkočiūnienė, Navasaitienė 2013).

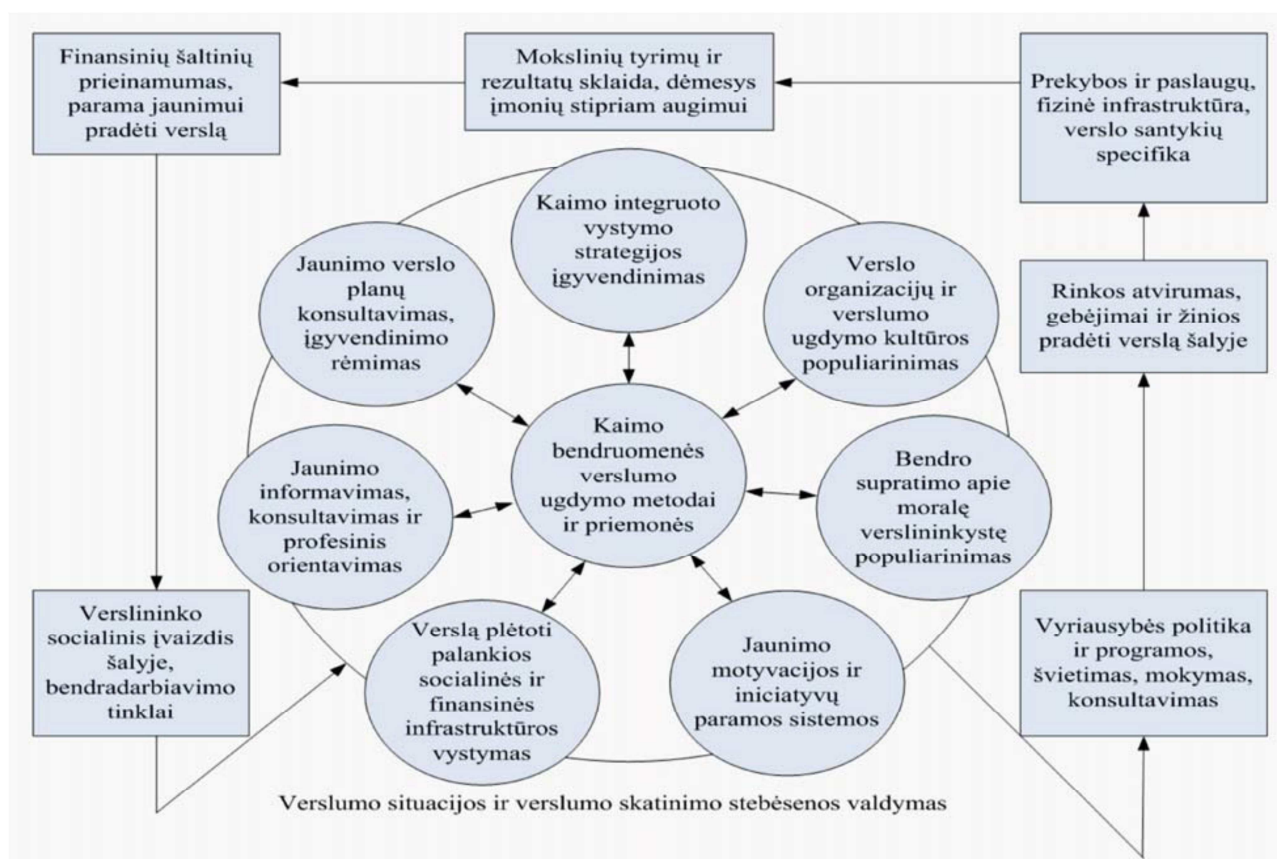
Norint viso šito pasiekti rekomenduojama vadovautis ugdymo modeliais. Mokslinėje literatūroje išskiriami kelių tipų verslumo ugdymo modeliai:

Verslo ugdymo modeliai

AUTORIUS	TEIGINYS	PAAIŠKINIMAS
Shapero, 1982	Modeliai, orientuoti į galimybių sukūrimą žmonėms	Kurie suvokia verslumo ugdymo svarbą kaip karjeros galimybių užtikrinimą, ir ateityje ketina aktyviai užsiimti versline veikla
Ajzen, 1991	Modeliai, orientuoti į verslo skatinimo sąlygų sukūrimą	Dėl kurių žmonės pasirenka pirmiausia mokymąsi (žinių įgijimą), ir tik vėliau planuoja verslo karjerą
Beck, 1995; Maslow, 1954; Kohlberg, 1958	Verslumo ugdymo modeliai, orientuoti į asmens tobulėjimą	Per kurį gali būti sukurta motyvų sistema verslumui ugdyti
Covin, 2001	Verslumo ugdymo modeliai, kurie yra orientuoti į organizacijos konkurencingumo didinimą arba verslinės elgsenos formavimą	Kur pagrindinis veikėjas yra darbuotojas
McHardy, 2000; Bagdonas, 2002; Feinstein, 2002; Lean, 2006	Verslumo modeliai, kurie orientuoti į verslinių gebėjimų ugdymą taikant dirbtinę verslo imitavimo aplinką	
McClelland, 1970; Fogg, 1999; Ennis, 2008	Verslumo ugdymo modeliai, kurie yra orientuoti į kompleksinį verslumo kompetencijų ugdymą	
angl. Community Based Service Model, CBS) (Lee, 2003; Das, 2012	Verslumo ugdymo modeliai, orientuoti į socialinio verslo plėtrą	Taikant paslaugomis konkrečiai visuomenės grupei grįstą verslo skatinimą
Wennekers, 2002	Verslumo ugdymo modeliai, orientuoti į verslo organizacijų ekonominį augimą	

Šaltinis: Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas (2012)

Siekiant pagręžti kaimo bendruomenės narių verslumą, skatinimas turi būti nuoseklus, remiantis švietimu, jų konsultavimu, taikomomis priemonėmis, tikslios ir tarpusavyje suderintos Atkočiūnienė, Navasaitienė (2013) parengė verslumo skatinimo sistemos modelį. Žrt. 1.9 pav.

1.10 pav. Verslumo skatinimo modelis: kaimo bendruomenės vaidmuo

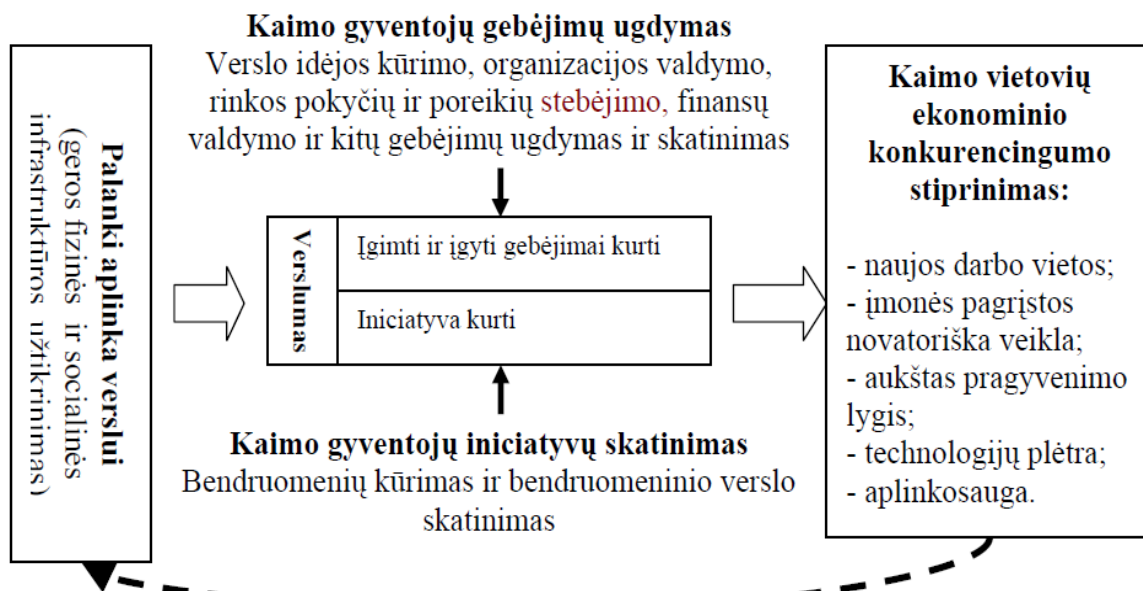
Šaltinis: sudaryta pagal Atkočiūnienę ir Navasaitienę (2013)

Galima atkreipti dėmesį, kad pagrindinės verslumo įgyvendinimo galimybės siejamos su palankia kaimo aplinka ir jos kultūra verslui ugdyti, įtraukiant viso kaimo bendruomenės narius. Informacijos sužinojimas ir jos pasisavinimas per mugės, mokymus, seminarus, konferencijas. Kuriant verslumą reikia tinkamai išnaudoti kaimo vietovės išteklius atkreipiant į vietos ekonomikos gyvybingumo stiprinimą ir įgyvendinimą.

Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas (2012) pateikia tokią kaimo gyventojų verslinio profesionalumo ir aktyvumougdymo modelį (žr. 2 priedą).

Kaimo gyventojų verslumas iš esmės transformuojasi į kaimo vietovės bendruomenės verslumą arba dažnai yra atvirkščiai – kaimo bendruomenės verslumas padeda ugdyti bendruomenės narių ir kaimo gyventojų verslumą, pasitikėjimą savimi, novatoriškumą, kūrybiškumą. Žmonių, įsikūrusių ir gyvenančių kaime, iniciatyvos bei noras kurti ir novatoriškai spręsti savo gyvenimo problemas tiesiogiai parodo kaimo bendruomenės verslumą (Atkočiūnienė Slavicikienė, Zinkevičienė, Petrulienė ir kt., 2011). Vazonio, Čiūtaitės (2010), teigimu Vietos veiklos grupei ir kitoms šia veikla

besidominčioms organizacijoms svarbu suvokti savo darbo ir įgyvendinamos strategijas ugdant kaimo gyventojų verslumą. Verslumo ir kaimo vietovių ekonominio konkurencingumo ryšiai pateikti 1.11 paveiksle.

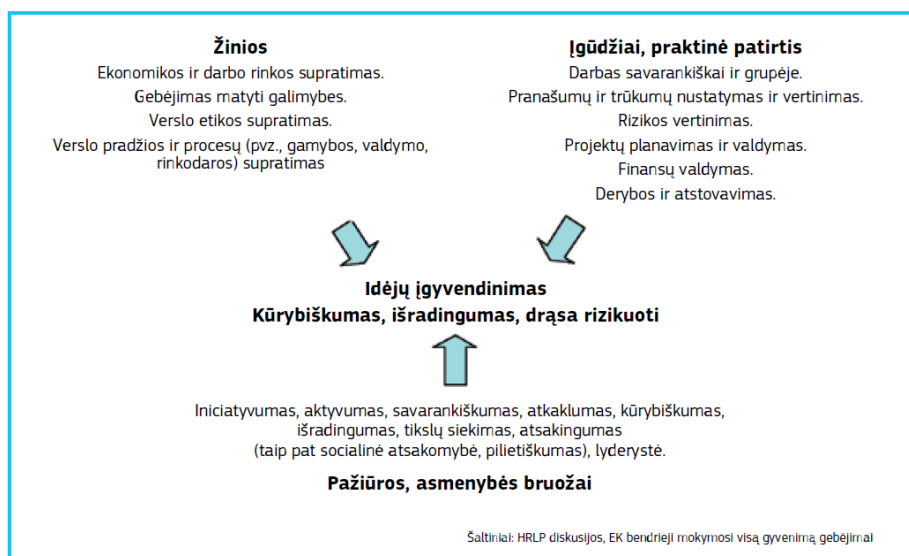

1.11 pav. Verslumo ir kaimo vietovių ekonominio konkurencingumo ryšys

Šaltinis: Vaznonis, Čiūtaitė (2010)

Siekiant kaimo vietovių konkurencingumo, kaimo bendruomenė turi įgauti organizacinį pobūdį, suvienijant žmones, bendruomenes, organizacijas, vietos savivaldas, visus toje teritorijoje esančius veikėjus.

Verslumo ugdymas padės tinkamiau suprasti kaimo bendruomenių kuriamą verslą ir pačius verslininkus, beipati visuomenė palankiau vertins verslumą. Todėl 1.12 paveiksle parodyti gebėjimai, kuriuos panaudojus matomas norimas verslumo ugdymo rezultatas.

1.12 pav. Bendrieji gebėjimai (rezultatai), kurių siekiama verslumo ugdymu
 Šaltinis: Europos komisijos leidinys (2013)

Ugdant kaimo bendruomenių verslumą iš esmės siekiama, kad kaimo bendruomenės nariai sugebėtų įgyvendinti savo idėjas, todėl svarbu ugdyti jų pačių kūrybiškumą, išradingumą ir nebijoti rizikuoti, tačiau negalima slopinti tokių gebėjimų kaip sisteminti turimą informaciją, planuoti ir valdyti esamus procesus.

Atlikus verslumą lemiančių veiksnių vertinimą, apžvelgus verslumo ugdymo metodus bei įgyvendinimą, galima identifikuoti keturias tarpusavyje susijusias kintamųjų veiksnių grupes.

1. Verslumo suvokimas:

- idėjos pavertimas veiksmais, gebėjimas veikti;
- mokyti moksleivius suprasti samdomo darbo ir verslininkystės skirtumus;
- problemų pavertimas galimybėmis.

2. Verslumo kūrybiškumas ir inovacijos:

- idėjų generavimo procesas;
- verslo plėtros ryšys su inovacijomis.

3. Verslumo įgūdžių vertinimas:

- kritinis veiklos rizikos ir sprendimų priėmimo vertinimas;
- praktinis komandinio darbo vertinimas per techninių ir bendradarbiavimo įgūdžių tobulinimą.

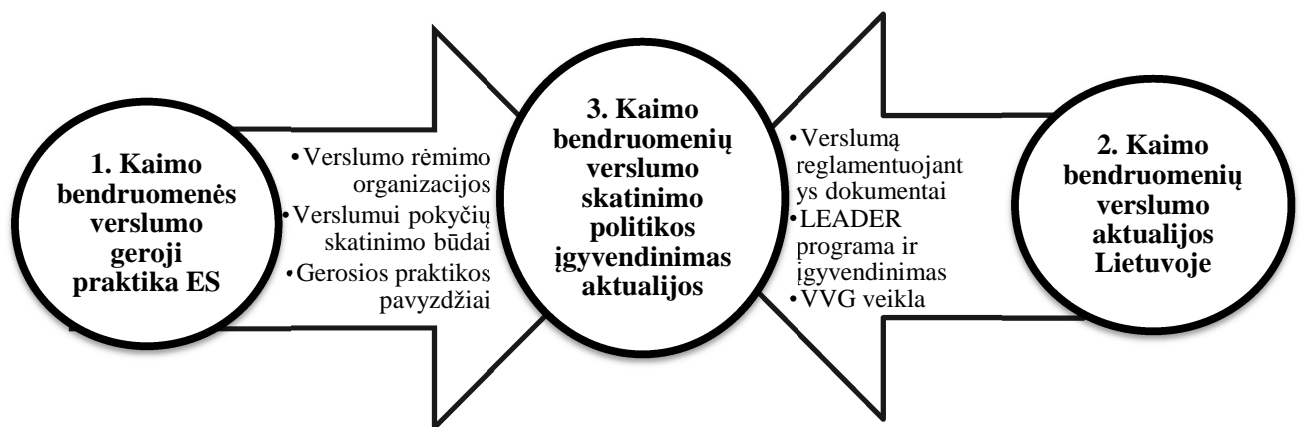
4. Verslumo vertybiniai parametrai:

- asmeninis pasitenkinimas veiklos rezultatais;
- išaugusios pajamos ir visuomenės pripažinimas (Vijeikis, Jelagaitė, 2012).

Apibendrinant verslumo ugdymą, veiksmų, metodų ir įgyvendinimo vertinimo analizės rezultatus, galima teigti, jog tiek verslumo taikomi ugdymo metodai ir ugdymo įgyvendinimo procesas turi tiesioginį ryšį individo verslumo lygiui (įgytomis ir įgimtomis savybėmis, pasirengimu rizikuoti, savikontrole, pasitikėjimu savimi, noru mokytis ir tobulėti, konkurencingumu ir pasiektais pasiekimams). Verslumo skatinimas tai visos bendruomenės ir jos metodų, įgyvendinimo priemonių sistema, plėtojama per populiarinimą, nuoseklų teorijos bei praktikos mokymąsi, motyvuoti kitas kaimo bendruomenes imtis verslumo. Reikia nepamiršti parodyti bendruomenės įnašą kaimo vietovės klestėjimui, verslumo karjeros sėkmingus pavyzdžius, kad ir kitos bendruomenės, pavieniai asmenys norėtų ir išdrįstų kuri ir puoselėti savo verslą suteikiant abipusės naudos, tiek pačiam kūrėjui, tiek aplinkai. Visos verslumo skatinimobei įgyvendinimo savybės turi būti perteiktos į rezultatus, vieningai dirbant bendruomenės nariams, jiems tobulėjant, skatinant iniciatyvą.

1.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos apžvalga ES ir Lietuvoje

Siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmę bei jos įgyvendinimo principus, šiame darbo poskyryje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

1.13pav. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aktualijų teorinio diskurso dėstymo logika.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Pirmame skyrelyje apžvelgiama kaimo bendruomenės verslumo skatinimo aktualijas Europos Sąjungos šalyse, išryškinat esminius tokios aktualijos ypatumus. Antrame skyrelyje dėmesys skiriamas kaimo bendruomenių verslumo skatinimo aktualijoms Lietuvoje, pateikiant programas, organizacijas, kurios įgyvendina verslumą.

1.2.1. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo geroji praktika ES

Verslumo skatinimas Europoje – „yra vienas iš pagrindinių Lisabonos strategijos objektų ir įrankių paversti ES pačia konkurencingiausia ekonomika pasaulyje. Lyginant Europos ir JAV vystymo potencialą, viena iš pagrindinių ES atsilikimo priežasčių įvardyta verslumo stoka“ (Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas ir kt. 2012).

Verslumas, pradėtas skatinti Europos Komisijos Lisabonos strategijos rėmuose, tapo visų Europos Sąjungos šalių atsakomybe. Lietuvai tapus ES nare buvo pradėtas akcentuoti verslumo skatinimas. Valstybė pradėjo dalyvauti Europos Tarybos organizuojamoje programoje. Nuo 2011 m. kasmetiniai Lietuvos verslumo stebėsenos tyrimai atliekami, naudojant Globalios verslumo tyrimų asociacijos (Global Entrepreneurship Research Association) Global Entrepreneurship Monitor (GEM) metodiką). 2013 metais Lietuvai buvo įtraukta į GEDI reitingą, parengta ir įgyvendinama visa eilė strategijų ir programų. (Atkočiūnienė, Navasaitienė, 2013)

Kaip teigia Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija, Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje, Lietuvos verslumo pozicijos tvirtėja, nes Europos šalių verslumo ugdymas remiamas vis labiau:

- ES skatina verslumą kaip vieną svarbiausių konkurencingumo veiksnių ir akcentuoja Europos verslumo svarbą skatinant mąstyseną ir su verslumu susijusius įgūdžius;
- 2000 m. buvo patvirtinta „Europos mažųjų įmonių chartija“. Joje buvo nustatytos veiklos gairės, siekiant sukurti kuo tinkamesnes sąlygas smulkiam verslui kurti;
- 2003 m. išleista Europos verslumo Žalioji knyga „Verslininkystė Europoje“, kurios uždavinys – tęsti ES verslumo ugdymo ir skatinimo politiką;
- Europos Vadovų Tarybos 2005 m. priimtas Europos jaunimo paktas – kurio vienas iš pagrindinių strateginių elementų – verslumo skatinimas;
- 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų verslumas yra vienas iš 8 bendrųjų gebėjimų;

- Verslumo gerinimą ir inovacinius gebėjimus pabrėžta ir 3 darbo vietų kūrimo ir tvaraus ekonomikos augimo strategijos „Europa 2020“ iniciatyvose;
- Kūrybiškumo, novatoriškumo ir verslumo skatinimas visuose švietimo ir mokymo sistemos lygmenyse – ilgalaikis Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos „ET 2020“ tikslas;
- Europos Komisija 2011 m. įsteigė verslumo ugdymo darbo grupę. Tikslas – paremti ES narių pastangas įgyvendinant verslumo ugdymo programas ir konsultuoti Komisiją verslumo ugdymo klausimais. Parengtas verslumo ugdymo politikos vadovas;
- Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) skiria itin daug dėmesio verslumui ir siekia parengti naują jaunųjų verslininkų kartą. Jis taip pat skatina ir remia pavienius asmenis ir įmones, kuriančius ir praktiškai įgyvendinančius novatoriškas idėjas;
- Europos Komisija 2013 m. pristatė komunikatą - veiksmų planas „Verslumas 2020“. Juo siekiama paskatinti verslumo kultūrą Europoje;
- Globalus verslumo monitoringas arba GEM(angl. “The Global Entrepreneurship Monitor”) – pelno nesiekiantis akademinų tyrimų konsorciumas, kurio tikslas – skelbti laisvai prieinamą tinkamą informaciją apie verslumo padėtį visame pasaulyje.
- Europos Smulkiojo verslo aktas;
- Viešosios konsultacijos dėl Europos Smulkiojo verslo akto;
- COMSE programa – ja siekiama didinti įmonių konkurencingumą, programa, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas mažosioms ir vidutinėms įmonėms;
- Europos verslininkystės skatinimo apdovanojimai;
- 2013 m. Mažųjų ir vidurinių įmonių asamblėja;
- Žaliosios knygos pagrindu parengtas veiksmų planas;
- LEADER programa;
- Verslumo skatinimo leidinys „Sėkmės paslaptys“.

Vienos organizacijos padeda sukurti verslą, kitos padeda plėsti savo tobulinimo, verslo didinimo galimybes. Vienos teikia metines ataskaitas, kitos pataria ir numato ateities perspektyvas. Vadovaujantis šiomis organizacijomis galima lengvai skatinti verslumą.

Europos Sąjunga padėdama skatinti verslumą sukūrė strategiją, kuri užfiksuota „Verslumo skatinimo ES žaliwoje knygoje“, kurioje nurodo 5 pagrindines strategines nuostatas:

- skatina verslų mastymą regione;
- skatina jaunus ir veiklius žmones užsiimti privačiu verslu;

- rengia verslus plėtrai bei konkurencingumui užsienio rinkose;
- kelia verslų finansines kompetencijas;
- kuria inovatyvią bei draugišką aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui.

Veiksmų planu Europos Komisija siūlo paskatinti verslumo pokyčius tokiais būdais:

- gerinant galimybes gaunant lėšų, sukuriant Europos mažų paskolų rinką, supaprastinant mokesčius;
- įtraukiant verslumo ugdymą į mokyklų programas, kad įgyti patirties;
- licencijų, leidimų ir įmonių įsteigimo dokumentų greitesnis tvarkymas;
- rengiant seminarus, konsultacijas, paramos programas bedarbiams, imigrantams, pagyvenusiems žmonėms bei kitiems potencialiems žmonėms;
- suteikiant besikuriančioms įmonėms vadovavimo mokymo, konsultavimo paslaugas, kurios padės užmegzti ryšius tiekėjais, klientais, kitomis įmonėmis;
- padedant naujoms įmonėms įveikti trumpalaikius finansinius sunkumus, o sąžiningiems verslininkams po bankroto suteikti dar vieną galimybę (Verslumo Europoje skatinimo planas, 2013).

Atkreipiant dėmesį į visas rengiamas programas, veiklos planus, organizacijas padedančias verslumui kurtis, verta apžvelgti verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo gerąją praktiką ESEuropos komisijos leidinys(2013):

Danijos verslumo fonfas. Fondą 2010 m. sausio mėn. įkūrė Švietimo, Mokslo, Ekonomikos ir verslo ir Kultūros ministerijos. Kuriant šią organizaciją įkvėpimo semtasi, iš JAV Kaufmano fondo (*Kauffman Foundation*). Fondo tikslas – verslumo nuoseklus ugdymas, beimokymas nacionaliniu mastu. Fondas siekia tapti nacionaliniu verslumo ugdymo ir mokymo žinių centru. Stiprinti su savarankiškumu ir verslumu siejamus gebėjimus.

Nyderlandų verslumo ugdymo veiksmų programa. Didina žmonių atvirumą verslumo teikiamoms galimybėms, suteikia jiems praktinės patirties, lavinant verslų norintiems kurti mąstymą bei reikiamus įgūdžius. Todėl nuo 2000 m. Nyderlandų vyriausybė remia verslumo ugdymą pagal darnų požiūrį, juo siekiama, kad švietimo įstaigos integruotų verslumą į savo politiką, organizaciją ir ugdymoprogramą.

Australijos Verslininko įgūdžių pažymėjimas. Nuo 2004 m. mokydami pagal sukurtus šios organizacijos modulius dalyviai įgyja reikiamų įgūdžių, kad galėtų suprasti svarbiausias verslo problemas bei perspektyvas ir valdyti nuosavą verslą. Verslumo įgūdžių pažymėjimą turintys dalyviai išmoksta versliai mąstyti ir įgyja pagrindinius verslo įgūdžius.

Ispanijos Verslumo skatinimo programa. Pagal šią programą skiriama išteklių siekiant palengvinti verslumu pagrįsto požiūrio diegimą švietimo sistemoje. Svarbiausi šios programos veiksmai yramokymo išteklių ir gairių rengimas. Nuo 2004 m. siekiama ugdyti su verslumu susijusį švietimo bendruomenės sąmoningumą, skatinti verslumo idėją ir motyvuoti visuomenę.

Danijos-Švedijos Zundo verslumo akademija. 2006 m. Zundo verslumo akademija yra tarpvalstybinė Danijos ir Švedijos sukurta bendra akademija, kuriai vadovauja Zundo universitetas. Pagrindinis šios akademijos tikslas – skatinti Zundo regiono ekonomikos augimą. Zundo akademija siekia, kad regionas taptų tarptautinės reikšmės verslumo ugdymo centru. Todėl Akademijastengiasi padėti regiono universitetams siūlyti kokybiškas verslumo ugdymo programas ir skatinti studentus mokytis verslumo. Ir daugelis kitų.

Dalydamiesi gerąja patirtimi bus efektyviau panaudotas kaimo vietovių plėtros potencialas, bei užtikrintas žinių, įgūdžių bei pasitikėjimo augimas, sunkiausiose situacijose atras tinkamiausius problemų sprendimo būdus. Daugelyje ES šalyse verslininkams teikiama verslumoparama labai skiriasi. Dalydamiesi gerąja patirtimi ir koordinuodami savo veiksmus gali būti žymiai veiksmingiau, patikimiau ir ekonomiškiau, nei kiekvienai atskirai ES šaliai veikti pavieniui. 2012 m. Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, kad net 8 šalys jau pradėjo įgyvendinti verslumo strategijas savo šalyse, tarp jų ir Lietuva, tačiau pavieniai verslumo skatinimo rodikliai rodo, kad reikia vienyti, dalytis gerąja patirtimi ir ieškoti vieno bendro sprendimo ES lygiu.

1.2.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aktualijos Lietuvoje

Lietuvos Respublikos Seimas, suprasdamas verslumo skatinimo ir ugdymo svarbą bei apžvelgęs Europos Sąjungos šia pozicija dokumentus, 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 pritarė „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“, kurioje numatoma „parengti ir įtraukti į vidurinio mokslo bei kolegijų ir universitetų mokymo programas žinių apie verslą ir verslininkystę modulius“.

2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarime Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų“ patvirtintos tikslų įgyvendinimo priemonės. Viena iš daugelio tikslų „visuose švietimo lygiuose sustiprinamas dėmesys verslumui skatinti ir finansinei išminčiai ugdyti“.

Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija patvirtinta 2004 m. birželio 2 d. Nr. ISAK-835 ir parengta remiantis 2002 m. Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos patvirtintomis visuotinio ekonominio raštingumo strategijos gairėmis, kurioje verslumas pateikiamas kaip „asmens

mąstymo būdas ir asmeninės socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti savo kasdieniam gyvenimui, t. y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus“. „verslumo mokymas apima du elementus: plačią verslumo nuostatų ir įgūdžių mokymo koncepciją, kuri sujungia tam tikrų asmeninių savybių ugdymą su tiksliniu mokymu, kaip pradėti savo verslą“ (Jelagaitė, Vijeikis, 2012).

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2004), yra akcentuojamas „verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant, pripažįstama, kad verslumo gebėjimai turėtų būti įgyjami mokantis visą gyvenimą“.

Integruojamųjų (papildomųjų) programų gairėse(2005), viena iš sudedamųjų dalių yra verslumo integruojamoji programa. Šios gairės „nustato integruojamųjų programų vaidmenį ugdymo procese, svarbiausius jų rengimo principus ir joms keliamus reikalavimus“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m., Nr. 339 patvirtino Nacionalinę jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programą, kurios tikslas „sukurti nuoseklią, efektyviai veikiančią jaunimo atsakingo verslumo ugdymo sistemą“, jam pasiekti buvo keliami šie uždaviniai:

1. „Sukurti, įdiegti ir tobulinti verslumo ugdymo priemones.
2. Skatinti jaunimo ir jaunųjų ūkininkų verslo pradžia ir plėtrą.
3. Vykdyti jaunimo verslumo situacijos ir verslumo skatinimo stebėseną, informuoti valstybės institucijas ir visuomenę apie verslumo skatinimą Lietuvoje“.

Norint palengvinti ir greičiau plėtoti verslumą 2009 m. buvo sudaryta sutartis tarp Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Finansų ministerijos ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ dėl verslumo skatinimo. Jos tikslas – „sudaryti sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą, naudojantis finansų inžinerijos priemone, tuo skatinant verslumą ir savarankišką užimtumą bei naujų darbo vietų kūrimą“ (Investicijų ir verslo garantijos).

2010 m. vadovaujantis Valstybės ilgalaikės raidos strategija, Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa buvo parengta Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategija. Strategijoje užsibrėžtas tikslas – „kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas“ – pabrėžiant tai, „žmogiškųjų išteklių kūrybingumas ir verslumas lemia inovacijas, inovacijos lemia pridėtinės vertės sukūrimą rinkoje, visuomenės gerovę ir šalies konkurencingumą“.

2014 m. birželio 4 d. Žemės ūkio ministerija Europos Komisijai oficialiai pateikė derinti Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos projektą. Viena iš daugelio programos priemonių tai 6 priemonė „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis „Parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui“; 19 priemonė

LEADER. Šios programos tikslas „Sudaryti galimybes NVO projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime bei užtikrinti vietinės iniciatyvos tęstinumą“.

Remiantis 2000 m. Lisabonoje vykusio Europos Tarybų vadovų susitikimo metu buvo nuspręsta, kad iki 2010 m. ES turės tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika, didinančią ekonomikos augimą, visais aspektais gerinanti užimtumą ir didinanti socialinę sanglaudą. (Skurdenienė, Ribikauskas ir kt., 2011).

Skirtingai nuo kitų „šešių Europos Sąjungos šalių, turinčių vieno lygmens teritorinę savivaldą, Lietuvos savivaldybės yra didelės ir nepajėgios realiai spręsti visų savo teritorijoje esančių vietinių gyventojų bendruomenių problemas, joms tinkamai atstovauti. Lietuvos teritoriniai savivaldos vienetai yra šimtą kartų didesni nei kaimyninės Lenkijos *gminos* ir net tūkstantį kartų didesni, palyginti su Čekijos vietos savivaldybėmis *kraj*.“ (Mačiulytė, Dedeire ir kt., 2013).

Globalizacija sparčiai ir skirtingai paveikia kaimo vietas, esama restruktūrizacija labai silpnina žemės ūkį, tačiau sparčiai plinta paslaugų sektorius, vis daugiau dėmesio skiriama inovacijoms.

Chevalier, Maurel (2013) akcentuoja, kad kaimo bendruomenių plėtra dalinai siejama su politiniu pagrindimu, kurios reikalauja prisitaikymo prie ES keliamų tikslų. Kiekviena šalis, miestas, kaimas ar kaimo bendruomenė yra susikūrusios veiksmų programą įgyvendinant savo tikslus skatinant idėjų ir naujovių sklaidą.

Programos „Kaimo bendruomenių kūrimas ir stiprinimas“ (2002) autorių nuomone svarbu, jog „aktyvinant kaimo gyventojų veiklą, svarbus ir nevyriausybinis organizacijų vaidmuo. Žmonės turėtų būti apmokomi, kaip kurti organizaciją, kaip tvarkyti juridinius reikalus, bendradarbiauti su savivaldybėmis, spręsti mokesčių problemas, rasti lėšų veiklai.“

Nemes (2005) išskiria pagrindines kaimo plėtros modelio charakteristikas:

- Pagrindinis principas – pagrindiniai išteklių (gamtiniai, socialiniai, žmogiškieji, kultūriniai), kurie derinasi su darniu kaimo plėtros vystymusi;
- Keitimosi jėga – vietinė kaimo bendruomenių iniciatyva ir verslumas;
- Kaimo vietovių funkcija – įvairių paslaugų ekonomika bei technologija;
- Pagrindinės problemos – socialinių žmonių dalyvavimas kaimo plėtros veikloje;
- Dėmesys kaimo plėtrai – gebėjimų stiprinimas, verslumo skatinimas, socialinės atskirties mažinimas.

Pagrindiniai verslo prioritetai tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu yra: verslumo ir įgūdžių skatinimas, mažų ir vidutinių įmonių galimybių patekti į rinkas (įskaitant viešojo

sektoriaus organizacijas) gerinimas, biurokratinių kliūčių šalinimas, įmonių augimo potencialo didinimas, plečiant mokslinius tyrimus ir diegiant naujoves (Juozupaitis, Jasaitis, 2011).

Viena tokių pagalbininkų ES sukurta LEADER programa. Mačiulytė, Dedeire ir kt. (2013) teigimu, šiuo laikotarpiu LEADER programapadeda kaimo bendruomenėms įgyvendinti konkrečius, ilgalaikį poveikį turinčius, materialius projektus.

LEADER – „tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų (kitos – INTERREG, URBAN, EQUAL), kuri skatina kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese. Ši politikos priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą“ (www.leaderlietuva.lt). Ji apibrėžiama kaip normatyvinė sistema, techninė, ekonominė, kultūrinė bei socialinė priemonė, turinti sukurta viziją bei kurią reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

„LEADER“ (kaimo ekonomikosplėtros priemonių derinimo) programa, kuri buvo pradėta įgyvendinti paskutiniajame XX a. dešimtmetyje ir jossvarbiausias bruožas – „vietos bendruomeniųvaidmens stiprinimas. Kaimo bendruomenės tampaaktyviu partneriu, atsakingu tiek už šių vietoviųekonomiką tiek už socialinių uždavinių sprendimą“ (Jasaitis, 2006).

LEADER gyvuoja jau antrą dešimtmetį, ir jos iniciatyvos raida prasidėjo nuo 1991, nors Lietuva prisidėjo tik nuo 2004m.:

1. *Leader I* – 1991–1993 m.
2. *Leader II* – 1994–1999 m.
3. *Leader+* – 2000–2006 m.
4. *Leader* metodas – 2007–2013 m. (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008).
5. Pradėtas *Leader* dabarties aktualijos Lietuvoje 2014-2020 m.

Leader+ programa yra ypatinga dėl jos įgyvendinimo metodo, kurį sudaro įgyvendinimo principai atskleisti 1.14 paveiksle.

1.14 pav. LEADER principai

Šaltinis: LEADER metodas. Pagrindai (2006). Europos Komisija.

Beveik visos kaimo bendruomenės vadovaujasi LEADER programos uždaviniais, kuriais ir siekiama telkti kaimo gyventojus ir bendruomenės narius, ugdyti jų vidinius ir išorės gebėjimus veikti kartu bei stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis bei galimybėmis. Programos pagrindinis principas – „partnerystė tarp įvairių vietos dalyvių ir iniciatyva „iš apačios į viršų“ – puikiai dera su kaimo bendruomenių funkcionavimo principais“ (Mačiulytė, Dedeire ir kt., 2013).

Valstybinio ir privačiojo sektoriaus partnerystė. Šis principas yra vienas iš pačių pagrindinių 7 LEADER+metodų. Apjungus visų organizacijų pastangas (kaimo bendruomenės, valstybiniai sektoriai) siekiant bendro tikslo, sudaroma tinkama galimybė panaudoti šios teritorijos kapitalą (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008).

Partnerystės, vadinamųjų „vietos veiklos grupių“ (VVG), steigimas tai vienas iš „Leader“ metodo elementų. VVG „užduotis yra nustatyti ir įgyvendinti vietinę plėtros strategiją, priimti sprendimus dėl savų finansinių išteklių skirstymo ir tuos išteklius valdyti“ (LEADER metodas. Pagrindai, 2006). Ji atstovauja konkrečios kaimo vietovės plėtros partneriams, rengia ir įgyvendina vietos plėtros strategiją. Šio principo taikymu siekiama partnerystės tarp valstybės ir vietos valdžios institucijų, verslo ir nevyriausybinų organizacijų, kaimo bendruomenių ir kaimo žmonių bendram kaimo gyvenimui geresnių lemiančių veiksmų, sprendžiant aktualias kaimo plėtros problemas (Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 4.6. Leader+pobūdžio priemonės detalusis aprašymas). Dalyvaujant partnerystės veikloje, įgyvendinamos vietovės plėtros ir įgyvendinimo strategijos, analizuojami bendruomenės ir jų narių poreikiai, formuluojami prioritetai

numatytoms veikoms vykdyti. VVG yra vienas iš svarbiausių partnerių galinčių padėti įgyvendinti bendruomenių verslumo idėjas. Tai organizacija, kuri turi sprendimų galią ir turinti finansinių išteklių, galinti daryti reikšmingą įtaką institucinei ir politinei vietovės pusiausvyrai (Leader programos pridėtinės vertės vertinimas, 2004).

Principas. Strategijos rengimas „iš apačios į viršų“. Tradicinis sprendimų priėmimo kelias „iš viršaus į apačią“ neužtikrina norimų rezultatų atsakant į sudėtingus bendruomenių ir kaimiškų vietovių socioekonominius iššūkius. (Krankalis, Anzelytė 2013).

Išanalizavus šaltinį („Leader+ programos pridėtinės vertės vertinimas“, 2004) nurodoma, jog principas „iš apačios į viršų“, dar kitaip pavadintas „kylančiu“ principu pabrėžia gyventojų įsitraukimo svarbą, siekiant socialinės bei ekonominės gerovės kaimo vietovėje. Kaimo vietovės turi skirtingus išteklius ir skirtingas spręstinas problemas centralizuotas sprendimų priėmimas tampa netinkamu arba nepakankamu, kadangi tokiu būdu neįmanoma įvertinti ir atsižvelgti į kiekvienos vietovės ypatybes (Jasaitis, Ratkevičienė, 2012).

Šio principo tikslas yra „skatinti vietos gyventojų dalyvavimą bendruomenių veikloje ir skatinti priimti sprendimus vietos lygmenyje. Šiuo metodu grindžiama kaimo politika turėtų būti rengiama ir vykdoma taip, kad geriausiai atitiktų bendruomenės, kuriai ji yra skirta, poreikius. Vienas būdas tai užtikrinti yra pakviesti vietines suinteresuotąsias grupes vadovauti ir dalyvauti“ (LEADER metodas. Pagrindai, 2006). Taip pat kaip teigia (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008) šio principo taikymas suteikia „vietos organizacijoms ir gyventojams galimybę dalyvauti formuojant ir įgyvendinant vietos politiką, dalyvauti priimant sprendimus, tiesiogiai lemiančius jų gyvenimo gerovę, patiems inicijuoti permainas kaimo vietovėse ir aktyviai jas įgyvendinti“.

Jasaičio (2012) pastebėjimu, vietos bendruomenių dalyvavimas yra pagrindinė priemonė, leidžianti išsiaiškinti skirtingus strategijų poreikius kaimo vietovėse. Šis principas gali padidinti kaimo plėtros efektyvumą ir lankstumą, decentralizaciją ir didesnę sutarimą vietos lygiu (Atkočiūnienė, 2008).

Į vietovę orientuotas vietos plėtros strategijos principas. Žmogiškieji ir finansiniai ištekliai nukreipiami į konkrečios teritorijos socialinę, kultūrinę, ekonominę plėtrą. (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008).

Remiantis šiuo metodu tikslinė sritis yra nedidelė, vienalytė, socialiai nesusiskaldžiusi teritorija, dažnai apjungianti bendras tradicijas, vietos ypatumus siejantys bendri poreikiai bei lūkesčiai, neturinti iš anksto nustatytų ribų (LEADER metodas. Pagrindai, 2006). Šioje teritorijoje galima paprasčiau nustatyti kaimo vietovės pranašumus ir trūkumus, grėsmes ir galimybes, vidinį kaimo bendruomenės potencialą. Įgyvendinant LEADER, į vietovę orientuotas principas

sudarokonkurencingos, patrauklios vietovės plėtrą. (Ribašauskienė, 2010). Pagal Leader+ programą vietove yra vadinamas kaimo teritorinis vienetas, kuriam būdingam tikras bendruomeniškumas ir homogeniškumas, bendros tradicijos, istorijos vientisumas, bendras identiteto jausmas. Europos Komisijos pranešime šalims narėms, Leader vietovė apibrėžiama kaip teritorija, turinti ne daugiau kaip 100 000 gyventojų, (Leader programos pridėtinės vertės vertinimas, 2004).

Pasak Jasaičio (2006) Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centre 2005-2006 m. atlikti tyrimai leido įvardinti naujas Lietuvos neurbanizuotų vietovių funkcijas: rezidentinė; netradicinės ir alternatyviosios ūkinės veiklos įvairinimo relaksacijos ir rehabilitacijos; pažintinei-lavinamajai funkcijai; etnografinio ir dorinio paveldo išsaugojimo; kraštovaizdžio puoselėjimo; kūrybiškumas ir naujoviškumas.

Apibendrinus teritorinio požiūrio principą, šis principas laikomas svarbiu ne tik todėl, jog nurodo kokios teritorijos gali dalyvauti programoje, bet ir suformuoja bendrą įspūdį apie vietovę ir padidina vidinių išteklių vertę. Tinkamai išnaudojus neurbanizuotų vietovių principus kaimo vietovės taptų patrauklesnės apgyvendinimui, modernizavus infrastruktūrą, būtų mažinama socialinė atskirtis tarp kaimo ir miesto.

Darbas tinkluose. Kaip teigia Ribašauskienė (2010) šis principas sieja įvairių sektorių subjektus, padeda įveikti atskirų kaimo vietovių atskirtį. Šiuo principu norima akcentuoti, kad visos organizacijos, administravimo institucijos, kaimo vietovės, kurios dalyvauja ES kaimo plėtros LEADER programoje keičiasi gautais rezultatais, dalinasi patirtimi bei žiniomis, platina naujoves įgytas vykdant vietinę kaimo plėtrą, teikia pagalbą – skatinamas visapusiškas bendradarbiavimas (LEADER metodas: pagrindai, 2006). Leliūgienė (2012) atkreipia dėmesį, kad per darbą tinkluose tobulėjama, bendruomenės dalijasi patirtimi, gauna ir taip pat susipažįstama su kitų žmonių kultūra ir jų bendruomenių istorijomis. Tinklų kūrimas ir pats darbas tinkluose bendruomenėms yra gyvybiškai svarbus, kadangi palaikomas individų ir organizacijų, paremta pagarba ir pasitikėjimu.

Leliūgienė (2012) pateikia svarbiausius dalykus dirbant tinkluose:

- Prieinamumas – sudaromos vienodos galimybės bendruomenėms gauti ir perteikti informaciją, dalyvauti susitikimuose, priimti sprendimus. Užtikrinama bet kokios rūšies informacinė sklaida (žodžiu, raštu, masinėmis priemonėmis)
- Pasirinkimas – žinių sklaida, pripažįstant skirtingas nuomones; laisvė elgtis ir veikti nevaržomai;
- Teisė – Leidžiant įstatymus užtikrinamos dalyvių teisės palaikant santykius ir atstovaujant jų interesams.

Gilchrist (2001) pastebėjimu, pagrindinis tikslas dirbant tinkluose išvystytas visapusiškas pasitikėjimas, tolerancija tarp partnerių, t.y. asmenų ir organizacijų ir tai atsispindi sėkmingos veiklos rezultatuose. Darbuotojų bendravimo kokybė gali būti įvairi, tačiau svarbu turėti tinkamą lyderį, kuris kontroliuotų situaciją.

Bendradarbiavimas. Bendradarbiaujanti VVG imasi bendro projekto su kita „Leader“ grupe vadinamu teritoriniu bendradarbiavimu arba su panašų metodą naudojančia grupe kitame regione, valstybėje narėje ar net trečiojoje šalyje, vadinamu tarptautiniu bendradarbiavimu (LEADER metodas: pagrindai, 2006). Bendradarbiaujant šiems sektoriams, dažnai randami tinkami sprendimai, kurie sukuria naują pridėtinę bendros veiklos vertę. Taikant šį metodą, ne tik surandami nauji, originalūs problemų sprendimo būdai, tačiau sukaupia ir gerą patirtį, naujomis idėjomis dalijamasi nacionaliniu bei tarptautiniu lygmeniu (Ribašauskienė, 2010).

Naujoviškumo principas. „Leader“ skatina taikyti naujus ir novatoriškus kaimo vietovių plėtros metodus. „Toks novatoriškumas skatinamas suteikiant VVG plačią veiksmų laisvę ir lankstumo atsargą priimant sprendimus dėl veiklos, kurią jos pageidauja remti“ (LEADER metodas. Pagrindai, 2006).

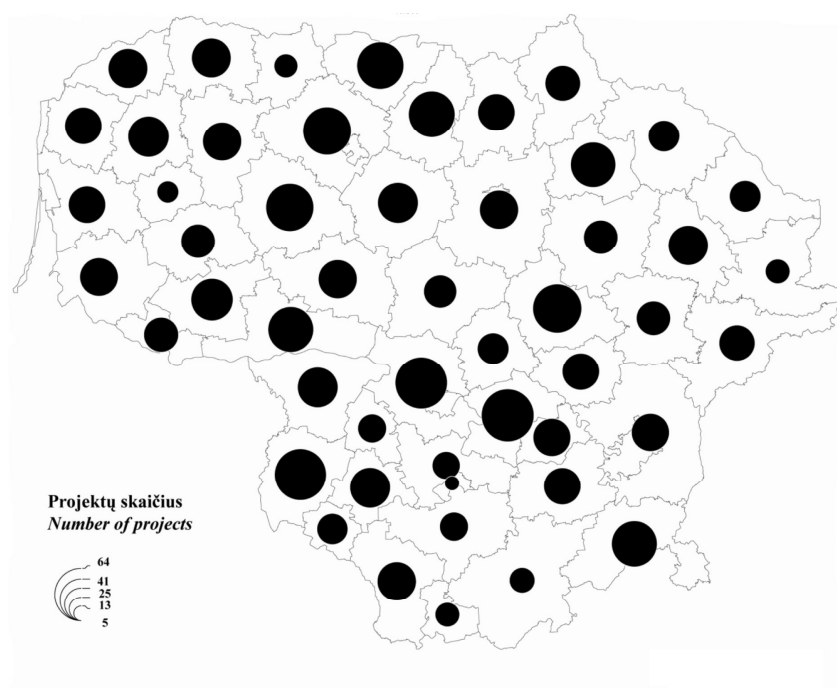
Europos Komisijos pranešime šalims narėms teigiama, kad Komisija, išaukštindama novatoriškumo ir demonstracinius kriterijus, nesiekia apriboti iniciatyvos apimtį keletu avangardinių projektų, sunkiai pritaikomų kitose vietovėse, tačiau siekia užtikrinti, kad finansuojamos programos turėtų realią vertę (Leader programos pridėtinės vertės vertinimas, 2004).

Integruotos ir daugiasektorės veiklos principas. Tai bendri sprendimai skirtingoms problemoms spręsti, t.y. parengti ir įgyvendinti skirtingų sektorių kaimo plėtrą apjungiančią strategiją (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008). „„Leader“ nėra sektorinės plėtros programa, vietinės plėtros strategija turi turėti daugiasektorį pagrindą, apimančią kelis veiklos sektorius“ (LEADER metodas. Pagrindai, 2006). Integracijos principas pasižymi tuo, jog čia svarbu integruoti to paties arba skirtingų sektorių veiklas į vieną visumą, tuo pačiu jas apjungiant. Išlieka labai svarbūs tarpsektoriniai ryšiai, nes apima visus svarbiausius vietovės sektorius (ekonominį, socialinį, kultūrinį, aplinkos), todėl reikia įtraukti kiek įmanoma daugiau sektorių veiklų. (Leader programos pridėtinės vertės vertinimas, 2004). Pagrindinis skirtingos formos veiklų integracijos ir jų daugiasektorinio pobūdžio akcentavimo tikslas yra suvaldyti skirtingus įvairių sektorių požiūrius, vyraujančius vietos bendruomenių strategijose ir reorganizuoti juos į vieningą strateginių priemonių kompleksą, siekiant užtikrinti, kad jos nebus įgyvendinamos nepriklausomai viena nuo kitos ir neprieštaraus viena kitai.

LEADER metodu pagrįsti principai turi išlikti aktualūs ir ateityje. Skatinant bendradarbiavimą kaimiškuosiuose regionuose kuo didesnė paramos lėšų dalis turėtų būti skiriama kaimo

bendruomenės. „Pagrindinėmis paramos gavėjomis turėtų tapti iniciatyvinės grupės, besiuimančios organizuoti teritorinius bendradarbiavimo tinklus, padedančius kaime veikiantiems subjektams spręsti pavieniui neįveikiamas problemas“ (Vidickienė, Melnikienė, 2014).

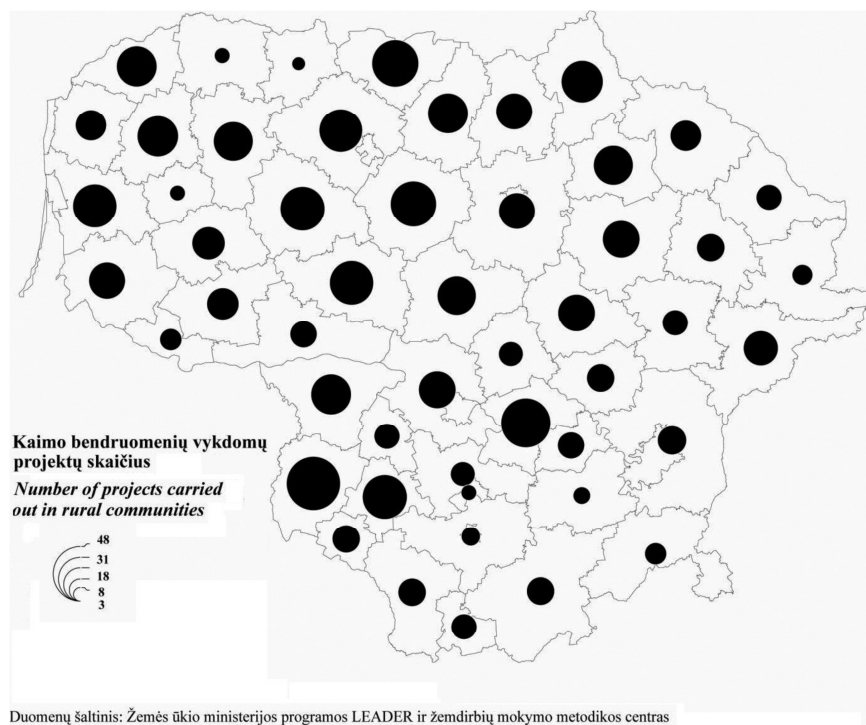
„Lietuvai įstojus į ES atsivėrė realios galimybės pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama ir taip kartu su visomis ES valstybėmis narėmis siekti svarbiausio ES tikslo – ekonominės ir socialinės sanglaudos.“ (Damulienė, 2012). Kaimo bendruomenės yra aktyviausios VVG strategijų įgyvendintojos. Iki 2013 m. vasario mėn. kaimo bendruomenės įgyvendino 974 projektus iš 1 710 programos finansuojamų projektų. Todėl 2013 m. atlikti tyrimai parodė, kad kaimo bendruomenių dalyvavimas LEADER programoje pasižymi ryškiais teritoriniais skirtumais.

Duomenų šaltinis: Žemės ūkio ministerijos programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras

1.15 pav. LEADER programos finansuojami vietos projektai (2013 02 01)

Šaltinis: Mačiulytė, Dedeire, Prapiestienė (2013)

1.16 pav. Kaimo bendruomenių dalyvavimas LEADER programoje (2013 02 01)

Šaltinis: Mačiulytė, Dedeire, Prapiestienė (2013)

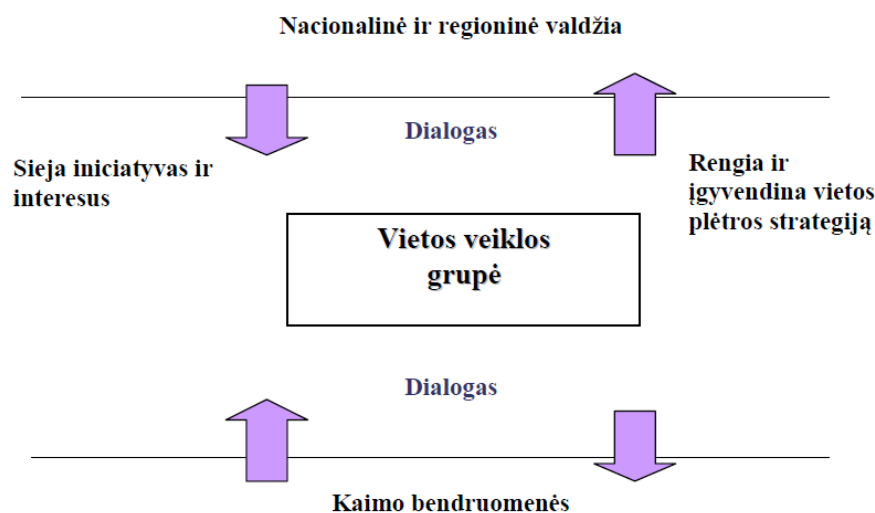
Apibendrinus visus LEADER principus galima teigti, kad ši programa skirta strategiškai spręsti vietos problemas kaimo bendruomenėse. Šios programos dėka vietos gyventojai įtraukiami į ilgalaikę kaimo plėtrą, apibrėžiant bendros veiklos prioritetus ir tikslus. Vietos bendruomenės rengiant programas skatinamos priimti iššūkius ir siekti užsibrėžtų tikslų.

Todėl plačiau norėčiau aptarti apie Vietos veiklos grupes (VVG), kurios yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio valdymo organas, turintis sprendimų priėmimo teisę, atstovauja įvairių vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų interesams, t.y. ne mažiau kaip 50 proc. valdymo organų narių sudaro kaimo bendruomenių, socialinių ir kitų partnerių, taip pat jų asociacijų atstovai, iki 25 proc. – verslo atstovai ir iki 25 proc. – vietos valdžios atstovai (LEADER: bendruomenių inicijuota vietos plėtra (BIVP) 2014–2020 m. pagal ESteisės aktų projektus).

1.2.2.1. Vietos veiklos grupė

Pagrindinis LEADER programos įgyvendinimo metodų pagalbininkas yra VVG. Įgyvendinant LEADER programą kaimo vietovėse susikūrė bendra partnerystė, siekianti tų pačių tikslų, galinti inicijuoti veiklą ir ją valdyti. Kiekvienoje konkrečioje teritorijoje ši partnerystė turi vietos veiklos

grupės (VVG) pavadinimą bei formą. VVG veikia vadovaudamasi LR Konstitucijos, LR asociacijų bei kitų įstatymų, Vyriausybės nutarimų, savo veiklą grindžia įstatais (Ribasauskienė, 2010).

1.17 pav. Vietos veiklos grupės vaidmuo

Šaltinis: Ribasauskienė (2010).

VVG vaidmuo reikalingas vienijant visą kaimo bendruomenę su nacionaline ir regionine valdžia vietos problemoms spręsti, užtikrinant pagrindinius ryšius tarp kaimo plėtros atstovų, skatinant naują požiūrį į gamtinių, materialinių, žmogiškųjų išteklių naudojimą.

VVG priima sprendimus dėl vietinės kaimo plėtros strategijos krypties ir atliekamų veiksmų bei dėl įvairių finansuotinių projektų. Todėl (LEADER metodas. Pagrindai, 2006) įvardija pagrindinius sudedamuosius elementus vietos veiklos grupės organizacijoje (žr. 1.18 paveikslą).

1.18 pav. LEADER principai

Šaltinis: LEADER metodas. Pagrindai (2006). Europos Komisija.

VVG tikslas – „veiksmingai pasinaudoti ES skiriama parama siekiant sustiprinti atstovaujamos teritorijos kaimiškųjų vietovių plėtrą“. Šiam tikslui pasiekti VVG organizuoja, sudaro ir administruoja tos teritorijos plėtros strategiją, kuri įgyvendinama per kaimo bendruomenių patvirtintus projektus, taip pat dalyvauja ir jų sprendimų priėmimo procesuose, bendradarbiauja su socialiniais bei ekonominiais partneriais, padeda susirasti technologinių, teisinių pagalbos teikėjų, bendradarbiaujasiu tarptautiniais ir tarptautiniais VVG, dalyvauja mokymuose, teikia konsultacijas. VVG susikuria tam tikroje teritorijoje (pvz., savivaldybėje, apskrityje) ir suvienija toje teritorijoje veikiančius socialinius kultūrinius ir ekonominius partnerius (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008).

Tokie autoriai kaip Babravičienė, 2007; Gumbrevičienė, 2008; Hasanagas & Real, 2004; Liebler & Ferri, 2004; McDowell, 2003; OECD, 2006; Stakėnienė, 2007 išanalizavę teorinę literatūrą gali įvardinti pagrindinius VVG veiklos sėkmės veiksnius (Kairytė, 2008):

- Integruotos ir subalansuotos kaimo raidos siekis;
- Pasirinktos vietos plėtros strategijos atitikimas regiono gyventojų poreikiams;
- Kuo didesnės visuomenės dalies įtraukimas į VVG veiklą;
- Idėjinė motyvacija, pasireiškianti darbu savanoriškais pagrindais, nesiekiant už jį atlygio;
- Bendradarbiavimo su socialiniais-ekonominiais partneriais kokybė;
- Vadybiniai ir administraciniai gebėjimai, valdant grupės veiklą;
- Grupės narių kompetencija, užtikrinanti jiems paskirtų užduočių atlikimą;
- Pastovūs finansavimo šaltiniai;
- Sugebėjimas gauti fondų paramą;
- Sugebėjimas surinkti veiklai reikalingas lėšas iš įvairių šaltinių;
- Tarptautinių ir tarpregioninių ryšių dėka įgyjamos žinios bei iš kitų teritorijų pritraukiamos finansinės investicijos ir žmogiškieji ištekliai;
- Noras mokytis ir lavinti įgūdžius;
- Ryžtas diegti naujoves, naujovių diegimas grupės viduje.

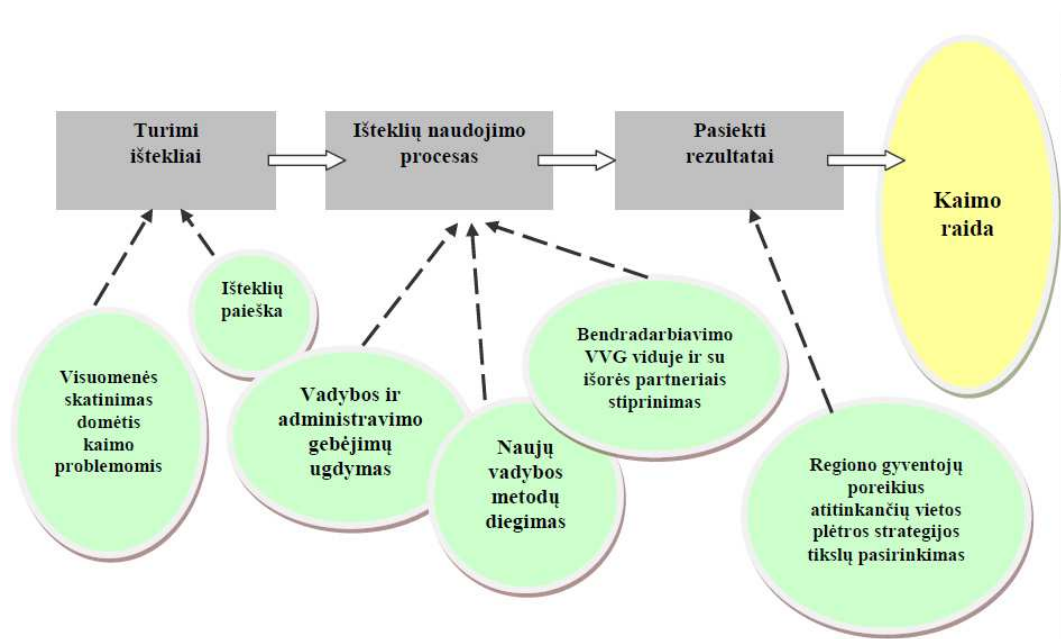
Todėl šiems VVG veiksniams pasiekti keliami Vietos veiklos grupės tikslai:

- Skatinti kaimo plėtrą atstovaujamojoje teritorijoje;
- Rengti ir įgyvendinti kaimo plėtros planus bei programas;

- Telkti partnerystę su suinteresuotomis vyriausybinėmis/nevyriausybinėmis organizacijomis;
- pastangas dėl tinkamiausių sprendimų kaimo ekonominei ir socialinei gerovei kelti;
- skatinti ir palaikyti vietos kaimo žmonių iniciatyvas verslo, gamtos apsaugos, švietimo, kultūros, socialinės paramos ir kitose srityse;
- teikti pasiūlymus dėl kaimo plėtros planų kūrimo ir įgyvendinimo;
- organizuoti kaimo plėtros dalyvių švietimą ir mokymą;
- organizuoti paramą bendruomenių projektams įgyvendinti;
- skatinti bendradarbiavimą su organizacijomis bei kitomis įstaigomis Lietuvoje ir užsienyje;
- ieškoti naujoviškų veiksmingų būdų vietos žmogiškiesiems, kultūriniais, gamtiniais ir kitais materialiesiems bei nematerialiesiems ištekliams naudoti atstovaujamo regiono kaimo vietovių plėtrai (Ribasauskienė, 2010).

Apžvelgus Vietos veiklos grupės tikslus, vaidmenį, principus bei veiksmus galima atlikti veiklos vertinimą. Tam pasiekti visi VVG veiksniai turi būti pateikti per rodiklių sistemą, kuri leistų kiekybiškai išmatuoti VVG įgyvendintus projektus, programas, jų kokybę bei palyginti su kitoje teritorijoje esančia VVG veikla. Tam pasiekti yra tinkamiausia visus veiksmus sugrupuoti į tris grupes: turimus išteklius, išteklių naudojimo procesą bei pasiektus VVG rezultatus.

Pagrindinė priemonė, padedanti pasiekti geresnius veiklos rezultatus – regiono gyventojų poreikius atitinkančių vietos plėtros strategijos tikslų pasirinkimas (Kairytė, 2008).

1.19 pav. Pagrindiniai VVG veiklos vertinimo aspektai

Šaltinis: Kairytė, 2008

Apibendrinant VVG veiklą, galima akcentuoti, kad VVG veikla tai pagrindinė tarpinė tarp vyriausybių ir nevyriausybių organizacijų ir kaimo gyventojų bei bendruomenių. Nors pačią patirtį galima pradėti matuoti tik nuo 2004 m., bet VVG dirba strategiškai ir efektyviai, tai akcentuoja, kad ji yra tarp šešių geriausių šalių pagal LEADER programų vykdymą. Tik bendraujant ir bendradarbiaujant galima įveikti negandas, socialinę atskirtį visose Lietuvos kaimo vietovėse. Leidinyje „LEADER programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas“ (2007) teigiama, kad „partnerystė atveria netikėtas plėtros galimybes, skatina idėjų įvairovę ir naujoves, užtikrina „brandžių“ projektų, padedančių integruoti įvairias bendruomenės grupes ir užtikrinti socialinį solidarumą, įgyvendinimą“.

1.2.2.2.LEADER+įgyvendinimas Lietuvoje 2004-2013 metais

„Viena iš didžiausių kliūčių šiuolaikinei kaimo plėtrai yra urbanizacijos suformuota ir iki šiol visuomenėje išlikusi primityvi miesto ir kaimo vaidmens samprata, sunkiai suvokiamos kaimo ūkinės veiklos diversifikacijos ir modernios miesto–kaimo partnerystės galimybės“ (Jasaitis, 2011). Todėl į pagalbą šioms problemoms spręsti buvo pasitelkta LEADER programa, kuria Lietuvos kaimai pradėjo naudotis nuo 2004 m., Lietuvai įstojus į ES.

Senosiose ES šalyse jau buvo įgyvendinamas trečiasis LEADER programos etapas. Šis etapas buvo pavadintas LEADER+ pobūdžio iniciatyva. Jis buvo finansuojamas pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą, skirtą ES struktūrinių fondų lėšoms įsisavinti. Įgyvendinant LEADER+ iniciatyvą didžiausias dėmesys buvo skiriamas dviem veiklos sritims: „Ilgūdžių įgijimas“ ir „Bandomosios integruotos strategijos“. Pirmosios veiklos srities tikslas – „suteikti kaimo vietovių gyventojams ilgūdžių, reikalingų bandomosioms strategijoms parengti“. Jai buvo skirta 42 proc. visų priemonei numatytų lėšų. Antrosios veiklos srities tikslas – „bandomųjų strategijų įgyvendinimo finansavimas. Tam skirta 58 proc. visų priemonei numatytų lėšų“ (LEADER įgyvendinimo apžvalga, 2008). Kaip teigia Jankuvienė, Jasaitis (2009), „vienas svarbiausių strateginio valdymo uždavinių pasaulyje - pragyvenimo lygio kilimas. Strategija kuriamasurinkus informaciją apie gyventojų lūkesčius, konkrečių situaciją, galimas vidinės ir išorinės aplinkos kitimo tendencijas, išteklius ir jų gausinimo galimybes“.

Jau nuo 2007-2013 m. LEADER+ programos iniciatyvos tikslai tapo platesni – „skatinti kaimo plėtrą vietos iniciatyvos ir partnerystės pagrindu“ (Ališauskas, Jankauskienė, Klovienė, 2009). Šis metodas jau nuo nieko nebe priklausė ir tapo savarankiška kaimo plėtros kryptimi, kur finansavimas buvo ženkliai didesnis nei 2004-2006 metais.

Lietuvos kaimo politikos 1990 – 2013 m. bendradarbiavimo strategijai įgyvendinti buvo keliamos tokios priemonės, o prie šių priemonių įgyvendinimo LEADER+ programa prisidėjo Lietuvai tapus ES nare nuo 2004 m.

1990–2000 m. Priemonių nebuvo.
2001–2003 m. Priemonių nebuvo.
2004–2013 m. <ul style="list-style-type: none">• Parama, teikiama pagal LEADER metodą:<ul style="list-style-type: none">– žmogiškųjų gebėjimų stiprinimui ir aktyvumui didinti,– kaimų atnaujinimui,– verslo steigimui ir plėtrai,– perėjimui prie ne žemės ūkio veiklos,– kaimo turizmui,– strategijų ir studijų rengimui,– tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui;• Kaimo tinklas;• Parama kaimo bendruomenių projektams valstybės biudžeto lėšomis.

1.20 pav. Lietuvos kaimo politikos priemonės bendradarbiavimo strategijai įgyvendinti 1990–2013 m.

Šaltinis: Vidickienė, Melnikienė, 2014 m.

Parama kaimo bendruomenių ir VVG iniciatyvai skatinti buvo pagrindiniai finansavimo šaltiniai buvo LEADER+ programa, tačiau prie jos prisidėjo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšos, tačiau jos buvo labai neženklūs. Pagal šį metodą buvo siekiama įtraukti vietos bendruomenes į jų pačių sprendimų, skirtų gyvenimo kokybei gerinti, priėmimą ir įgyvendinimą. Sutelkti toje teritorijoje veikiančių institucijų, organizacijų, vietos valdžios, pavienių žmonių ar bendruomenių pastangas kaimo plėtros vystymui, ieškant naujų būdų kaip geriausiai panaudoti esamus išteklius bei galimybes. Nuo 2004 iki 2006 m. pagal LEADER metodą buvo įsteigtos 29 VVG bei finansavimui skirta 9,4 mln. Lt. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu LEADER+metodą Lietuvoje įgyvendino 51 VVG, o finansavimas skirtas net 50 kartų daugiau 438,3 mln. Lt. To pasėkoje sparčiai pradėjo augti kaimo bendruomenių skaičius. 2013 m. Lietuvoje veikė 1700 kaimo bendruomenių (Vidickienė, Melnikienė, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kadišnagrinėjus Lietuvos Respublikos teisinius dokumentus reglamentuojančius verslumo, skatinimo, konkurencingumo ir kt. svarbą, galime akcentuoti, kad juose aiškiai įvardytas verslumo, jo ugdymo bei skatinimo problemos aktualumas. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, ir vadovaujantis jos įstatymais bei atsižvelgiant į Europos Komisijos teikiamas rekomendacijas bei svarbiausia suvokiant verslumo ugdymo svarbą, žengia tvirtą teisinį žingsnįšios problemos sprendimui. Vienas iš problemų sprendimo būdų, tai pasinaudojimas LEADER programos metodo priemonių įgyvendinimu, kuris prisidėjo prie kaimo plėtros tobulinimo, VVG strategijų rengimo bei įgyvendinimo. „Lietuvoje veikiančių VVG atstovų apklausa parodė, kad absoliuti dauguma, t. y. 86 proc., apklaustų VVG atstovų pareiškė, kad parengtos vietos plėtros strategijos ir jų įgyvendinimo priemonės yra tinkamos kaimo vietovės poreikiams patenkinti, 86 proc.“ (Vidickienė, Melnikienė, 2014). LEADER metodo įgyvendinimas labai prisidėjo prie kaimo gyventojų, vietos valdžios, organizacijų toje teritorijoje pasitikėjimo stiprinimo, o tai lemia efektyvesnį bendravimą bei bendradarbiavimą.

Kaimo bendruomenės sparčiai stiprėja vykdydamos vietos projektus, kuriuos finansuoja LEADER programa. Šios programos pagrindiniai principai – partnerystė ir iniciatyva „iš apačios į viršų“, atitinka Lietuvos kaimo bendruomenių funkcionavimo pagrindus, kur pagrindinis prioritetas – gyvenimo kokybės gerinimas. Norint įgyvendinti ekonomines problemas, pirmiausia reikia išspręsti politines, kultūrinės bei socialines vietos kaimo bendruomenės problemas.

Todėl reikia nepamiršti parodyti bendruomenės įnašą kaimo vietovės klestėjimui, verslumo karjeros sėkmingus pavyzdžius, kad ir kitos bendruomenės, pavieniai asmenys norėtų ir išdrįstų pasinaudoti LEADER ar kita finansavimo programa, kuri ir puoselėti savo verslą suteikiant abipusę naudą, tiek pačiam kūrėjui, tiek aplinkai. Visos verslumo skatinimo bei įgyvendinimo savybės turi būti perteiktos į rezultatus, vieningai dirbant bendruomenės nariams, jiems tobulėjant, skatinant iniciatyvą.

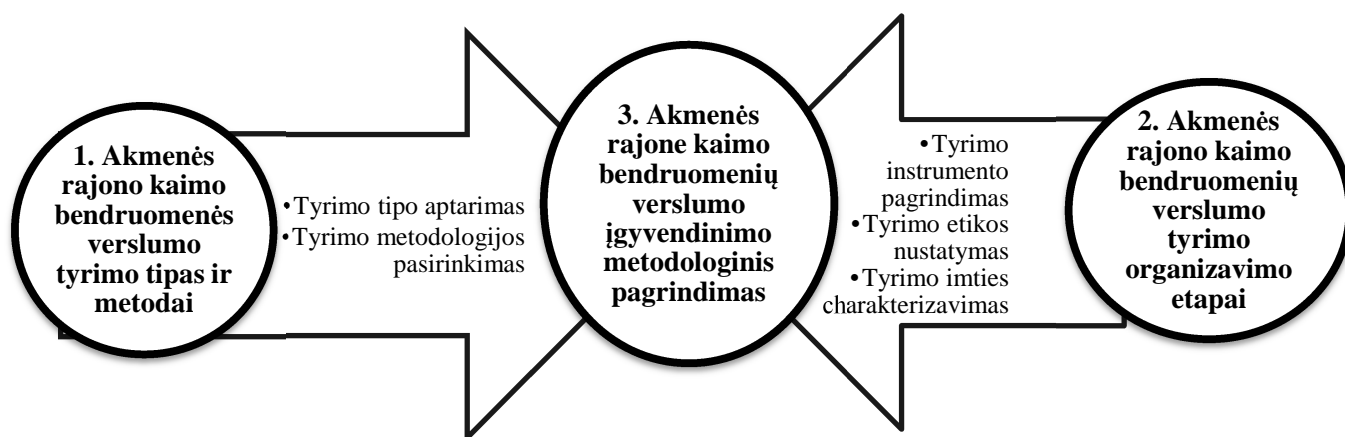
„Važinėdami po Lietuvą matėme, kad kai kur VVG partneriai yra kaip vienas kumštis – darniai veikiantis mechanizmas, siekiantis aktyviai spręsti kaimo gyventojų ir jų bendruomenių problemas, o kitur VVG partnerystės silpnos, neturinčios aiškios veiklos krypties ir tikėjimo LEADER principais“ (Kaimui gaivinti skirta LEADER programa žengia į naują etapą, 2013).

Todėl praktinėje dalyje norima identifikuoti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo ypatumus bei tobulinimo kryptis Akmenės rajone.

2. KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO AKMENĖS RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

2.1. Teorinis tyrimo pagrindimas

Siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmę bei jos įgyvendinimo principus Akmenės rajone, šioje darbo dalyje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

2.1. pav. Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo eksperimentinio diskurso dėstymo logika.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Šioje dalyje aptariama tyrimo tipas bei metodai, etika ir darbo instrumento pagrindimas bei jo organizavimo etapai. Buvo pasirinktas pusiau struktūrizuotas interviu metodas, kuriuo siekta apklausti informantus. Sudarant klausimyną remtasi K. Kardelio (2002), A. Valackienės (2004), G. Merkio (1995) nurodymais.

2.2. Tyrimo tipas ir metodai

Tyrimo tipas. Atliktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas – „sisteminis situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamus reiškinius“ (Žukauskienė, 2008). Tyrimo metodo pasirinkimą lėmė nuostata, kad būtent šis tyrimo tipas padės tiksliau išsiaiškinti Akmenės rajono, kaimo bendruomenių verslumo politikos įgyvendinimo esamą situaciją, bei padės gerinti verslumą bendruomenėse, siekiant išspręsti iškilusias problemas. Pagal analizės pobūdį tai analitinis (analizuojamasis) tyrimas. Tokie tyrimai yra:

- *interpretaciniai* (reiškinių interpretavimas prasmėmis, kurias jiems suteikia tiriami žmonės);
- yra orientuoti į reiškinio *interpretaciją, ryšių nustatymą*;
- jiems netaikomi griežti imties reikalavimai; tyrimų reprezentatyvumą lemia lankstūs kriterijai;
- juose *vyrauja* stebėjimai, pokalbiai, dokumentų studijavimas ir kt. (Žukauskienė, 2008).

Tyrimo metodika. Tyrime buvo apklausiami VVG atstovas (1 informantas), kaimo bendruomenių pirmininkai (6 informantai) bei verslininkas, Akmenės rajono VVG valdybos narys (1 informantas).

Siekiant tyrimo tikslo, taikytas empirinis (kokybinis) metodas: pusiau struktūruotas interviu klausimynas. Tai būdas suprasti, kaip kaimo bendruomenių atstovai supranta ir suvokia verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo galimybes Akmenės rajone.

Tyrimui pasirinktas *kokybinio tyrimo metodas* „pusiau struktūruotas interviu, kuris apibrėžiamas kaip pokalbis pagal iš anksto paruoštus klausimus, pasiruošus išplėsti esamas pasakojimo temas. Šis metodas veiksmingai leido siekti numatyto tikslo, nes kokybinis tyrimas – tai giluminis vienos nedidelės socialinės realybės pjūvis, kai išsamiai, nestruktūruotai, sistemingai renkamos žinios apie reiškinį ar individą“ (Girdzijauskienė, 2006). Kaip teigia, Žukauskienė (2008), kokybinio tyrimo tikslas yra gauti tinkamą supratimą apie esmines reiškinio priežastis. B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2008) atkreipia dėmesį kad, „kokybinis tyrimas tinkamas, kai nedaug žinoma apie egzistuojančią problemą. Tokio tyrimo rezultatai pateikia platesnę, problemą paaiškinančią, informaciją“.

Interviu metodas sudarant tyrėjui kuo įvairesnį spektrą klausimų leido įvairiapusėškai pažvelgti į tiriamą problemą (vidinių bei išorinių verslumą lemiančių veiksnių atsiradimą, ES bei LEADER programų pasinaudojimas, analizuojamas SSGG informantų požiūris verslumo skatinimo atžvilgiu ir kt.) per bendruomeninių organizacijų verslumo politikos įgyvendinimo patirtį, kaip apie tiriamąjį reiškinį. Pateikiamais interviu klausimais buvo gilintasi Akmenės rajono kaimo bendruomenių

verslumo problemas atskleidžiant verslumo politikos įgyvendinimo aspektus, tobulinimo galimybes. Atliktam tyrimui naudotas vienas iš svarbiausių duomenų rinkimo priemonių kokybiniame tyrime – pokalbis/interviu. Informantams teikti klausimai pokalbio metu padėjo išsamiau suprasti nagrinėjamą temą ir gauti aiškesnius atsakymus analizuojama tyrimo tema, kurias jie išsako perteiktas savo mintis savais žodžiais. Interviu apklausa naudota siekiant su informantais pokalbio lankstumo ir nuoširdumo, užduodant bei esant būtinybei paaiškinant informantams klausimus. Tokio tyrimo rezultatai pateikė informatyvesnę informaciją susijusia su pačia kaimo bendruomene, jos verslumo organizavimu bei skatinimu. Gauta informacija nėra sumuojama skaičiais, nes žiūrint į konkretaus tiriamojo žmogaus konkrečius išgyvenimus, skaičiai ne tokie jau reikšmingi (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Atliekamu interviu buvo siekta išanalizuoti, kokios yra pagrindinės verslumo tobulinimo perspektyvos, kokį poveikį daro kaimo bendruomenėms Akmenės rajone. Siekiant gauti tiriamajame darbe reikiamą informaciją buvo atliekamas pusiau struktūrizuotas interviu (žr. 3 priedą). Vidutinė interviu trukmė 15 – 25 min. Interviu medžiaga buvo – protokoluojama.

Interviu metu gauti rezultatai buvo analizuojami turinio (content) analizės metodu, „metodas skirtas reziumuoti reikšmingus kiekybinius duomenis iš kokybinių duomenų, kurie susiję su bendravimo aspektu“ (Žukauskienė, 2008) t.y. lyginant informantų pateiktus atsakymus su moksline literatūra. Kokybinė turinio analizė buvo atliekama šiais keturiais žingsniais:

- 1) daug kartų klausytas, skaitytas gautas tekstas;
- 2) remiantis „raktiniais“ žodžiais išskirtos manifestinės kategorijos;
- 3) atliktas kategorijų skaidymas į subkategorijas;
- 4) atliktas kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas. (Žydžiūnaitė, 2004)

Sugrupuojant ir patvirtinant šias nuomones vadovautasi K. Kardelio informacijos patikimumą analizuojančiais metodais, kurie leido tinkamai įvertinti surinktą informaciją. Duomenų patikimumo įvertinimas priklauso nuo jų rinkimo metodų. Pavyzdžiui, vidinis apklausos duomenų patikimumas tikrinamas pagal atsakymus į tam tikrus klausimus, o išorinis patikimumas – lyginant informantų atsakymus su kita turima informacija (Kardelis, 2002). Todėl duomenų patikimumui įvertinti buvo pasirinkti šiame abū tikrinimo metodai. Pirmas – vidinis apklausos duomenų rinkimas, tai informantų atsakymų į tuos pačius klausimus kategorijų suteikimas, sugrupavimas, lyginimas, analizavimas. Antras – išorinis apklausos duomenų rinkimas, informantų atsakymų pateikimo lyginimas su moksline literatūra.

Darbe taikyti šie metodai:

1. Lietuvių bei užsienio autorių mokslinės literatūros, statistinių duomenų ir mokslinių straipsnių analizė, siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektus.
2. Interviu metodas – taikytas pusiau struktūrizuotas klausimynas;
3. Turinio (content) analizė, kurios principas – informantų pateiktų atsakymų į klausimus turinio analizė, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, jas analizuojant.
4. Empirinių faktų verifikacija – palyginami kokybinio tyrimo duomenys, informantų atsakymai su konkrečiais pavyzdžiais, patvirtinant iškeltą hipotezę.

2.3. Tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrimo instrumentas. Remiantis mokslinės literatūros analize buvo sudarytas interviu klausimynas – 8 atviro bei uždaro tipo klausimais. Anketoje pateikta 8 klausimai iš kurių 6 buvo atviro tipo bei 2 klausimai parengti iš sudedamųjų dalių: nuo 4 iki 8 klausimų atsakant rangine skale (penkiabalėje sistemoje: 1 – labai blogai; 2 – blogai; 3 – patenkinamai; 4 – gerai; 5 – labai gerai) bei po jos atviras informantų nuomonės bei pastebėjimų ar pasiūlymų išsakymo punktas. Protokolai pateikti 4 priede.

Tyrimo etika. Susitikus su tyrimo dalyviais, jiems iš anksto buvo paaiškintas interviu tikslas, keliami probleminiai klausimai bei gautų duomenų panaudojimas. Atliekant tyrimą vadovautasi šiais etikos principais (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008):

- savanoriško apsisprendimo;
- informacijos apie tyrimo duomenų panaudojimą suteikimo;
- konfidencialumo;
- tyrimo dalyvių pagarbos ir orumo išlaikymo.

Tyrimo dalyviai patys savanoriškai apsisprendė dalyvauti tyrime. Informantams buvo paaiškinta kokių tikslu atliekamas šis tyrimas, jo esmė bei poreikis. Kaip ir kur bus panaudoti surinkti šios apklausos duomenys. Interviu apklausos metu buvo išlaikomas informantų orumas ir pagarba jų asmenybei, nepateikiant įžeidžiančių ar kitokio pobūdžio provokuojančių teiginių.

2.4. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo imties charakteristika bei kodavimas. Vykdydamas apklausą 2014 metais (nuo rugpjūčio 8 d. iki lapkričio 1 d.) ir interpretuojant rezultatus buvo atlikti šie veiksmai:

- Interviu klausimynas buvo pateiktas 8informantams:
 - Sablauskių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₁);
 - Padvarėlių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₂);
 - Kruopių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₃);
 - Kalniškių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₄);
 - Klykolių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₅);
 - Paeglesių kaimo bendruomenės pirmininkas (I₆);
 - Vietos veiklos grupės pirmininkas (I₇);
 - Verslininkas, Akmenės rajono VVG valdybos narys (I₈);
- Analizuojant ir interpretuojant tyrimo rezultatus magistro darbe informantų kalba, siekiant objektyvumo ir tikslingumo, stilistiškai netvarkyta.

Tyrimo dalyvių daugumą sudarė moteriškosios lyties informantai (5 moterys ir 3 vyrai). Informantai priskiriami tokiai amžiaus grupei nuo 40 iki 70 metų ir beveik visi turintys aukštąjį išsilavinimą (7 aukštasis, 1 technikumai). Visi informantai gyvenantys kaime. Šiose užimamose pareigose informantai dirba įvairiai nuo 5 iki 36 nepertraukiamo stažo metų. Tai galima akcentuoti, kad Akmenės rajono kaimo žmonės bei vietos valdžia yra patenkinta jų darbu, kad informantai dirba tokį ilgą laiką tose pačiose pareigose (Galima akcentuoti, kad stažas įvairus: 5m., 6m., 7m., 8m., 11m., 20m., 25m., 36m.)

2.5. Tyrimo organizavimo etapai ir kliūtys

Tyrimo organizavimas.

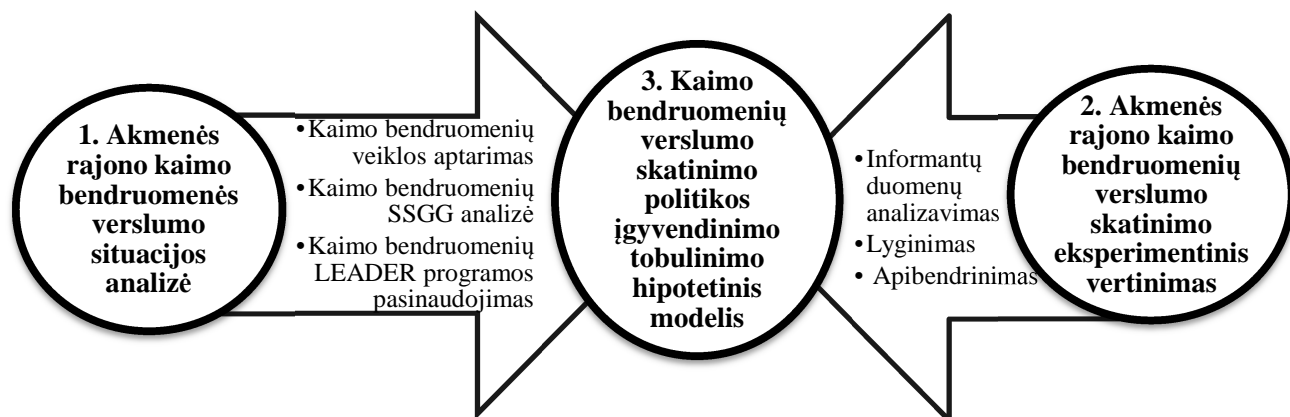
- 2014.02.10 – 2014.05.25 – atlikta Lietuvos bei užsienio autorių mokslinės literatūros šaltinių, nagrinėjama tema, analizė;
- 2014.05.26 – 2014.07.10 – tyrimo užduočių parengimas, suforminimas, jų aprobacija;
- 2014.07.11 – 2014.08.01 – sudarytas tyrimo instrumentas – pusiau struktūruotas interviu;
- 2014.08.02 – 2014.09.04 – atliktas interviu su Akmenės rajono kaimo bendruomenės pirmininkais, VVG pirmininku bei verslininku, Akmenės rajono VVG valdybos nariu;
- 2014.09.05 – 2014.11.01 – surinkti interviu duomenys apdoroti, suteiktos kategorijos bei subkategorijos, apibendrinti ir pateikti interpretuojamosios ataskaitos forma;

- 2014.11.02 – 2014.12.20 – remiantis gautais duomenimis ir apibendrinimais, konstruojamas tobulinimo hipotetinis modelis, daromos išvados, teikiamos rekomendacijos.

Kliūty. Tyrimo metu laiku neatvykstantys informantai.

3. KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO AKMENĖS RAJONE ANALIZĖ IR TOBULINIMO KRYPTYS

Siekiant atskleisti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos esmę bei jos įgyvendinimo principus Akmenės rajone, šioje darbo dalyje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

3.1. pav. Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo eksperimentinio diskurso dėstymo logika.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės.

Trumpai aptariama dabartinė Akmenės rajono kaimo bendruomenių situacijos analizė, įvertinama SSGG kaimo bendruomenių analizė, aptariamos finansavimo pasinaudojimo LEADER iniciatyvos programomis. Dėstoma, kaip buvo pasiektas keliamo interviu pagalba tyrimo tikslas, kuriuo siekta išsiaiškinti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektus Akmenės rajone, juos apibendrinant ir sudarant tobulinimo galimybes bei hipotetinį modelį.

3.1. Dabartinės kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos Akmenės rajone analizė

„Visa, kuo šiandien turtingas ir kuo didžiuojasi Akmenės kraštas, radosi ne tuščioje vietoje. Kiekviena akmeniškųjų karta tęsė ir plėtojo savo tėvų ir protėvių darbus, tradicijas“ (Akmenės rajono savivaldybė). Akmenės rajonas susideda iš 6 seniūnijų: Naujosios Akmenės miesto seniūnija, Naujosios Akmenės kaimiškosios, Akmenės, Ventos, Papilės ir Kruopių seniūnijomis. Šiose seniūnijose yra daug kaimo bendruomenių (Akmenės rajono savivaldybė; Akmenės VVG).

1. Naujosios Akmenės miesto seniūnijos kaimo bendruomenė:

- Naujosios Akmenės miesto bendruomenė „Berželis“.

2. Naujosios Akmenės kaimiškosios seniūnijos kaimo bendruomenės:

- Alkiškių kaimo bendruomenė. Alkiškių kaimo bendruomenė įkurta 2003 m. gegužės 5 d. Bendruomenei vadovauja valdyba. Pagrindinis bendruomenės tikslas – suburti Alkiškių kaimo žmones, siekti patrauklaus ir saugaus kaimo įvaizdžio;

- Sablauskių kaimo bendruomenė „Žiburys“;

- Kaimo bendruomenė „Ramučių užuovėja“. 2003 metų balandžio mėnesį Ramučių kaime įkurta kaimo bendruomenė, jungianti 121 narių. Bendruomenė kelia uždavinius – suvienyti kaimo žmones, ugdyti jų bendruomeniškumą, rūpintis jų socialiniais poreikiais, organizuoti įvairius kultūrinius ir švietėjiškus renginius, ugdyti sportinę veiklą, sveiką gyvenseną;

- Kivylių gyvenvietės bendruomenė. Kivylių kaimo bendruomenė įsteigta 2003 m. birželio 18 d. Bendruomenė vienija 80 narių, kuriems rūpi visų 500 kaimo gyventojų reikalai. Kivylių kaimo bendruomenė subrandino idėją rengti bendras Naujosios Akmenės kaimiškosios seniūnijos bendruomenių šventes „Draugystės tiltai“, kurios rengiamos kasmet, liepos 6 d., pagal tradiciją – vis kitoje bendruomenėje;

- Kaimo bendruomenė „Klykolių sodžius“. Bendruomenės namai įsikūrė 1999 metais. Jau 2000 m. įkurti moterų ir vaikų ansambliai, kaimo kapela, dramos kolektyvas jau tapo žinomas ne tik Akmenės rajone, bet ir platesnėje erdvėje. Tais pačiais metais bendruomenės organizatorės iniciatyva įkurtas kaimo buities muziejus;

- Menčių kaimo bendruomenė.

3. Akmenės seniūnijos kaimo bendruomenės:

- Viliošių kaimo bendruomenė;

- Akmenės II kaimo bendruomenė „Akmenupis“. Akmenupio bendruomenė įregistruota 2004 m. Bendruomenė vadovaujasi įstatais, kuriuose numatyti pagrindiniai veiklos tikslai: skatinti ir organizuoti gyventojus, tvarkyti savo gyvenamąją aplinką; ugdyti gyventojų bendruomeniškumą; rengti projektus ir programas finansinei paramai gauti; svarstyti ir praktiškai dalyvauti sprendžiant komunalines, socialines ir viešosios tvarkos problemas; plėtoti kultūrinį ir sportinį gyvenimą, propaguoti sveiką gyvenseną. Akmenupio bendruomenė turi savo moterų ansamblį. Taip pat bendruomenė turi savo vėliavą ir logotipą;

- Kaimo bendruomenė „Naudvaris“. Bendruomenė buvo įsteigta 2003 m. Svarbiausias bendruomenės narių tikslas: kaimo reikalai, dirbti dėl kaimo gerovės;

- Kaimo bendruomenė „Gailaičių sodžius“;

- Kaimo bendruomenė „Padvarėliai“. Akmenės seniūnijos Padvarėlių kaimo bendruomenė susikūrė 2003 m. Kaimo žmonių iniciatyva įkurta ir puoselėjama sakralinė poilsio vieta „Ramybės slėnis“. Vietovė įtraukta į rajono lankytinų objektų sąrašus;

- Akmenės miesto bendruomenė;

- Dabikinės bendruomenė. Kaimo bendruomenė susikūrė 2002 m. Viena iš Dabikinės kaimo bendruomenės tradicinių švenčių „Kaštonų žydėjimo šventė“. Bendruomenė turi savo herbą ir vėliavą;

- Agluonų kaimo bendruomenė „Zubovų dvaras“. Agluonų kaimo bendruomenė „Zubovų dvaras“ įkurta 2003 m. Bendruomenės susikūrimo tikslas – suburti kaimų žmones aktyviai veiklai, kad galėtų padėti vieni kitiems ir išspręsti visiems bendras problemas. Turi herbą, himną. Bendruomenei svarbiausia žmogus – kad visiems būtų veiklos ir bendravimo galimybių.

4. Ventos seniūnijos kaimo bendruomenės:

- Ventos miesto bendruomenė „Prie Ventos“;

- Ventos kaimo bendruomenė „Briedis“;

- Žerkščių kaimo bendruomenė;

- Ventos kaimo „Naujikai“ bendruomenė;

- Paeglesių kaimo bendruomenė. Paeglesių kaimo bendruomenė įsikūrė 2003 m.

- Purvių kaimo bendruomenė. Purvių kaimo bendruomenė susikūrė 2008 m.

5. Papilės seniūnijos kaimo bendruomenės:

- Kaimo bendruomenė „Klaišių dvaras“. Bendruomenė įregistruota 2003 m.;

- Kairiškių kaimo bendruomenė. Kairiškių kaimo bendruomenė, susikūrusi 2003 m.;

- Papilės miestelio bendruomenė;

- Kalniškių kaimo bendruomenė. Bendruomenės veiklos pradžia - 2003 m. Bendruomenė vienija Rimšių, Griežių, Dumbrių ir Kalniškių kaimus. Bendruomenės aktyvas stengiasi panaudoti galimybes padėti gyventojams, rengti projektus ir laimėti lėšų materialinei bendruomenės bazei stiprinti;

- Daubiškių gyvenvietės bendruomenė. Daubiškių gyvenvietės bendruomenė įkurta 2003 m. Veiklos sritys ir tikslai: bendruomenės informuotumas; laisvalaikio įvairinimas; gyventojų teisėtų interesų gynimo; aplinkos tvarkymas, gamtosauga; sveikos gyvensenos propagavimas; organizuoti kultūros, sporto ir sveikatingumo renginius; pagerbti nusipelnčius kaimo gyventojus;

- Eglesių kaimo bendruomenė „Papartis“. Papilės seniūnijos Eglesių kaimo bendruomenė „Papartis“ įregistruota 2003 m. Bendruomenė nemažai nuveikė gražindama kaimo aplinką ir sudarydama gyventojams sąlygas bendrauti bei atskleisti savo talentus ir sugebėjimus;

- Draginių kaimo bendruomenė. Bendruomenė įregistruota 2008 m.

6. Kruopių seniūnijos kaimo bendruomenės:

- Kruopių bendruomenė. Kruopių bendruomenė stengiasi suvienyti visų kaimo žmonių gebėjimus ir pastangas šios ateinančios dienos raiškai;

- Spaigių bendruomenė;

- Šapnagių kaimo bendruomenė „Gimtinė“. Šapnagių kaimo bendruomenė „Gimtinė“ įsteigta 2003 m. Bendruomenė rengia šventes įvairiomis progomis, viktorinas suaugusiems ir vaikams. Bendruomenės tikslas, kad kaimas gyvuotų, gyventų, ir čia būtų gera visiems.

Kaip matyti iš pateikto Akmenės rajono savivaldybės ir Akmenės vietos veiklos grupės sąrašų, Akmenė turi net 31 kaimo bendruomenę, kuri vykdo savo veiklą. Traukia žmones bendrauti ir bendradarbiauti, dalintis žiniomis ir patirtimi, kurti ir puoselėti savo vietovę.

Apžvelgus kaimo bendruomenes verta peržvelgi Akmenės rajono SSSG analizę, kuri identifikuoja Akmenės rajono pagrindines stiprybes ir galimybes bei silpnybes ir grėsmes su kuriomis tenka susidurti kaimo bendruomenėms, organizacijoms, valdžios institucijoms bei verslininkams (žr. 3.1. lentelę).

3.1.lentelė

Akmenės rajono kaimo bendruomenių SSSG analizė

Stiprybės	Silpnybės
1.Gausus kultūros paveldas (dvarai, parkai, bažnyčios, muziejai, įžymūs kraštiečiai). 2.Gamtos patrauklumas turizmui (kraštovaizdis, Kamanų rezervatas, Ventos regioninis parkas, Akmenės gamtos ir kultūros parkas, Padvarėlių ramybės slėnis, geologinių atodangų demonstravimas visuomenei ir t.t.). 3.Našūs dirvožemiai 4.Gerai išvystyta infrastruktūra verslo plėtrai: geležinkelis, elektra, dujos. 5. Žmogiškieji išteklių: menininkai ir jų kolektyvai, tautodailininkai, darbštūs žmonės. 6.Pasienio rajono privalumai (abipus sienos jau tiesiamas geras kelias).	1.Iniciatyvos, žinių, įgūdžių trūkumas. 2.Mažos pajamos. 3.Sporto, kultūros, laisvalaikio, paslaugų, užimtumo trūkumas. 4.Migracija. 5.Prasta kultūros paveldo būklė 6.Nepilnai išspręsti geriamojo vandens kokybės, nutekamųjų vandenų tvarkymo klausimai. 7.Didelė pramonės įmonių oro tarša. 8. Žemas kaimo gyventojų verslumas, nesugebėjimas prisitaikyti prie verslo sąlygų.

3.1.lentelės tęsinys

Galimybės	Grėsmės
1. Pasinaudojimas ES parama. 2. Privataus kapitalo investicijų pritraukimas 3. Nenaudojamų pastatų pritaikymas vietos gyventojų poreikiams. 4. Žemės ūkio kooperatyvų kūrimas. 5. Netradicinių verslų kūrimasis. 6. Patrauklios gamtos, kultūros paveldo ir žmonių kūrybiškumo panaudojimas turizmo plėtrai. 7. Netradicinių žemės ūkio sričių, t.t. ekologinės žemdirbystės plėtra. 8. Didinant gyventojų verslumą, skatinant verslų diversifikavimą kaimo vietovėse.	1. Valdžios dėmesio stoka mažiems miestams. 2. Žmonių priklausomybė nuo žalingų įpročių. 3. Stambių pramoninių ir žemės ūkio kompleksų atsiradimas. 4. Šalies valdžios prasta politika smulkaus verslo skatinimo srityje.

Šaltinis: Akmenės VVG/strategija

Kaip matyti iš pateiktos lentelės yra išvardyta daug teigiamų bet kartu ir daug neigiamų savybių. Į tai atsižvelgus po „Leader“ programos atėjimo į Lietuvą 2004 m. susidariusi aktyvių bendruomenės lyderių grupė Akmenės rajone nusprendė įkurti ir teisiškai įregistruoti vietos veiklos grupę (VVG). Pagrindinė šios veiklos paskirtis, informacijos perteikimas apie „Leader+“ pobūdžio priemones nevyriausybinėms organizacijoms, kaimo bendruomenėms, valdžios ir verslo žmonėms. 2004 m. rugsėjo 3 d. notariškai patvirtinta VVG steigimo sutartis. Ši įsteigta organizacija vienija Akmenės rajono kaimo bendruomenes, kitas kaime veikiančias organizacijas, kaimo verslininkus ir valdžios institucijas. Vadovaudamiesi programos „Leader+“ gairėmis, VVG atstovauja kaimiškąsias teritorijas (Akmenės VVG/VVG veikla). VVG veiklos pagalba buvo ir yra įgyvendinami projektai susiję su su LEADER+ programos priemone „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“. Nuo 2004 m. iki dabar yra įgyvendinta 15 programų ir dabar dar įgyvendinama 14 programų (žr. 3.2. lentelę).

3.2.lentelė

Įgyvendinti ir įgyvendinami projektai pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“

Įgyvendinti projektai	Įgyvendinami projektai
1. „Akmenės Šv. Onos bažnyčios tvarkyba“ (Nr. LEADER-11-AKMENĖ-02-001) 2012 -2013 m. 2. Šapnagių kaimo vietos projektas „Bendruomenės namai – kaimo šviesulys“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-002) 2011 -2013 m. 3. Kruopių kaimo vietos projektas „Kruopių kultūros namai – seniūnijos kultūros ir poilsio židinys“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-003) 2011 -2013 m.	1. „Kivylių kaimo geriamojo vandens kokybės gerinimas“ (Nr. LEADER-13-AKMENĖ-07-001) bus pradėtas įgyvendinti nuo 2013. 11. 15 d., o projektą planuojama įgyvendinti per 12 mėn. 2. "Viešųjų erdvių sutvarkymas Kruopių miestelyje ir Spaigių kaime" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-001). Partneris Spaigių kaimo bendruomenė. Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 30 d. Pabaiga iki 2014 m. spalio 30 d. 3. Automobilių sporto klubo "Extempas" vietos projektas "Automobilių sporto klubo „Extempas“ naudojamos autokroso trasos sutvarkymas" (Nr. LEADER-12- AKMENĖ-04-002). Planuojama pradžia iki 2013 07 30 d. Pabaiga iki 2014 10 30 d.

3.2.lentelės tęsinys

Igyvendinti projektai	Igyvendinami projektai
<p>4. Vietos projektas „Kamanų gamtinio rezervato infrastruktūros pritaikymas neįgaliųjų ekologiniam-pažintiniam lankymui“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-006) 2011 -2013 m.</p> <p>5. Vietos projektas „Kalniškių kaimo bendruomenės pastato remontas“ (Nr. LEADER-11-AKMENĖ-02-002) 2012 -2013 m.</p> <p>6. Agluonų kaimo bendruomenės projektas „Prikelkime parką naujam gyvenimui“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-005) 2012 -2012 m.</p> <p>7. Vietos projektas „Alkiškių kaimo geriamojo vandens kokybės gerinimas“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-004) 2011 - 2012 m.</p> <p>8. Akmenės II kaimo vietos projektas „Gatvių apšvietimas – antras žingsnis į Akmenės II kaimo infrastruktūros gerinimą“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-001) 2011 - 2013 m.</p> <p>9. Vietos projektas „VšĮ Akmenės rajono pirminės sveikatos priežiūros centro Akmenės poliklinikoje teikiamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų neįgaliesiems prieinamumo kokybės gerinimas“ (Nr. LEADER-10-AKMENĖ-01-007) 2012 -2013 m.</p> <p>10. Akmenės rajono savivaldybės administracijos vietos projektas "Aktyvaus poilsio parkų įrengimas Akmenės ir Ventos miestuose" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-011). 2013 - 2014 m. vasario 28 d. „Simono Daukanto paminklo ir jo aplinkos sutvarkymas Papilės miestelyje“ (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-010) 2013- 2014 m.</p>	<p>4. Paeglesių kaimo bendruomenės vietos projektas "Viešųjų erdvių sutvarkymas Eglesių, Paeglesių ir Dabikinės kaimuose" (Nr. LEADER-12- AKMENĖ-04-003). Partneriai Dabikinės kaimo bendruomenė ir Eglesių kaimo bendruomenė "Papartis". Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 30 d. Pabaiga iki 2014 m. spalio 30 d.</p> <p>5. Akmenės rajono veiklaus jaunimo Asociacijos "Šiaudinukai" vietos projektas "Aktyviam laisvalaikiui pritaikytų viešųjų erdvių sukūrimas Šiaudinėje ir Daubiškiuose" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-004). Partneris Daubiškių gyvenvietės bendruomenė. Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 3 d. Pabaiga iki 2014 m. rugsėjo 30 d.</p> <p>6. Kaimo bendruomenės "Padvarėliai" vietos projektas "Ramybės slėnio, Sablauskių tvenkinio paplūdimio ir Ramučių parko sutvarkymas bendradarbiaujant vietos bendruomenėms" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-005). Partneriai Menčių kaimo bendruomenė ir kaimo bendruomenė "Ramučių užuovėja".</p> <p>7. "Gelbėkit vaikus" Akmenės vaikų dienos centro "Akmenėliai" vietos projektas "Tradicinių amatų puoselėjimas Akmenėje įkuriant amatų kiemelį" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-006). Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 3 d. Pabaiga iki 2014 m. rugsėjo 30d.</p> <p>8. Purvių kaimo bendruomenės vietos projektas "Purvių kaimo bendruomenės namų statyba" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-007). Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 3 d. Pabaiga iki 2014 m. rugsėjo 30 d.</p> <p>9. Akmenės rajono Papilės Simono Daukanto gimnazijos vietos projektas "Tradicinių amatų puoselėjimas Papilėje" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-008). Partneris Akmenės rajono savivaldybės administracija. Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 3 d. Pabaiga iki 2014 m. rugsėjo 30 d.</p> <p>10. Akmenės rajono savivaldybės kultūros centro vietos projektas "Tradicinių amatų puoselėjimas Klykolių sodžiuje" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-009). Partneris Akmenės rajono savivaldybės administracija. Planuojama pradžia iki 2013 m. liepos 3 d. Pabaiga iki 2014 m. rugsėjo 30 d.</p> <p>11. Akmenės rajono savivaldybės administracijos vietos projektas "Akmenės gamtos ir kultūros parko estrados erdvės sutvarkymas" (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-04-012). Planuojama pradžia 2014 m. balandžio 30 d. Pabaiga iki 2015 m. birželio 1 d. Akmenės gamtos ir kultūros parko estrados erdvės sutvarkymas. (LEADER-10-AKMENĖ-04-012). Planuojama pradžia 2013 kovo 30 d. Pabaiga iki 2015 kovo 30 d.</p>

Šaltinis: Akmenės VVG; Akmenės rajono savivaldybė/projektai

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, Akmenės Vietos veiklos grupė daug prisideda prie Akmenės rajono kaimiškųjų vietovių kūrimo, puoselėjimo, padeda kaimo bendruomenėms įgyvendinti jų

poreikius ir lūkesčius remiant kitoms organizacijoms, kaimo verslininkams, vietos valdžios bei Leader+ programai.

Prie dabartinės kaimobendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo situacijos Akmenės rajone analizės prisideda ir verslo projektai remiantis pagal priemonę „Kaimo verslų išplėtimas ir sąlygų jiems sudarymas“ (žr. 3.3. lentelę).

3.3. lentelė

Įgyvendinti ir įgyvendinami projektai pagal priemonę „Kaimo verslų išplėtimas ir sąlygų jiems sudarymas“

Įgyvendinti projektai	Įgyvendinami projektai
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vietos projektas „UAB Luminas“ kraštovaizdžio tvarkymo ir valymo veiklų plėtra“ (Nr. LEADER-13-AKMENĖ-05-001) 2013 - 2014 m. 2. Vietos projektas „MB „Skanūs produktai“ plėtra Akmenės rajono kaimo vietovėje“ (Nr. LEADER-13-AKMENĖ-06-001) 2013–2014 m. 3. Vietos projektas „Kraštovaizdžio tvarkymo paslaugų verslo sukūrimas“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-009) 2014 - 2014 m. 4. Vietos projektas „Kepyklėlė – arbatinė „Merssy“ (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-03-003) 2013 - 2013 m. 5. Vietos projektas „Saulės burė“ (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-03-002) 2012 -2014 m. 6. Vietos projektas „Miestelio grožio salonas“ (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-03-004) 2013 - 2013 m. 7. Vietos projektas UAB „Visible Constructions“ verslo plėtra (Nr. LEADER-12-AKMENĖ-03-001) 2012 - 2013 m. 8. Vietos projektas „Švari aplinka“ (NR. LEADER-13-AKMENĖ-06-002) 2014 - 2014 m. 9. Vietos projektas „MB „Atraiža“ Medienos apdirbimo verslo plėtra“ (NR. LEADER-13-AKMENĖ-06-004) 2014 - 2014 m. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vietos projektas „Pastato Kalno g. 1A pritaikymas įmonės reikmėms“ (Nr. LEADER-13-AKMENĖ- 05-002) 2013 m. gruodžio 1 d., 2015 m. kovo 1 d. projektą planuojama baigti. 2. Vietos projektas „Savas kaimas“ (Nr. LEADER-13-AKMENĖ-05-003) pradėtas įgyvendinti nuo 2013 m. rugsėjo 1 d., planuojama projekto pabaiga 2015 m. kovo 31 d. 3. Vietos projekto „Egidijaus Griciaus verslo kūrimas Akmenės rajono kaimo vietovėje“ (NR.LEADER-13-AKMENĖ-06-003) įgyvendinimo pradžia 2014 m. balandžio 1 d., o planuojama pabaiga 2015 m. rugpjūčio 30 d. 4. Akmenės rajono vietos veiklos grupė vietos projektų atrankos valdybos posėdyje 2014 m. kovo 21 d. skyrė paramą vietos projektui „MB „Aljuma“ paslaugų plėtra“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-006). MB „Aljuma“ įkurta 2013 m. rugpjūčio 14 d., veiklą planuoja pradėti 2014 m. liepos 1 d. Įmonė teiks statybos užbaigimo ir apdailos paslaugas. 5. Vietos projektas „UAB „Garso projektai“ plėtra Akmenės rajono kaimo vietovėje“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-008) pradėtas įgyvendinti 2014 m. birželio 1 d., o planuojama pabaiga – 2015 m. rugpjūčio 30 d. 6. MB „Ventos statyba“ įgyvendina vietos projektą „Kad gyventi būtų patogiau, MB „Ventos statyba“ paslaugų plėtra“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-014). Projekto pradžia 2014 m. birželio 1 d., o planuojama pabaiga – 2014 m. gruodžio 1 d. 7. Vietos projektas „Daliaus Jonišio verslo kūrimas Akmenės rajono kaimo vietovėje“ (Nr. LEADER-14-AKMENĖ-06-015) planuojamas įgyvendinti iki 2015 m. rugpjūčio 30 d. 8. Uždaroji akcinė bendrovė „Bauskas“ įgyvendina vietos projektą „UAB „Bauskas“ modernizavimas Akmenės rajono kaimo vietovėje“ (Nr.LEADER-14-AKMENĖ-06-010. Projektą planuoja užbaigti 2015 m. rugpjūčio 30 d. 9. Vietos projekto „Vėjo burė“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-007) planuojama pabaiga 2014 m. gruodžio 31 d. 10. Vietos projekto „Akmenės baldai“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-012) įgyvendinimo pradžia 2014 m. spalio 31 d., o planuojama pabaiga 2015 m. kovo 31 d. 11. MB „Akmedas“ įgyvendina vietos projektą „MB „Akmedas“ paslaugų plėtra“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-013), projektą planuoja įgyvendinti iki 2014 m. gruodžio 31 d. 12. Uždaroji akcinė bendrovė „GENMASTA“ įgyvendina vietos projektą „Pailsėkim prie Ventos“ (NR. LEADER-14-AKMENĖ-06-016). Vietos projektą planuoja užbaigti 2015 m. rugpjūčio 1 d.

Šaltinis: Akmenės VVG

Pagal šią priemonę „Kaimo verslų išplėtimas ir sąlygų jiems sudarymas“, daug verslo įmonių pasinaudojo LEADER+ programos įgyvendinimu, kurios pagrindiniai tikslai yra gerinti gyvenimo kokybę Akmenės rajono kaimiškose vietovėse ir užtikrinti kaimo gyventojų darbo vietas, išsaugoti ir didinti kaimo gyventojų pajamų lygį. Remti labai mažų įmonių ir kitų smulkiojo verslo iniciatyvų kūrimąsi ir plėtrą kaime, skatinant ne žemės ūkio srities veiklą, sukuriančią naujų darbo vietų bei papildomų pajamų šaltinių, ir tokiu būdu gerinti gyvenimo kokybę Akmenės rajono kaimiškose vietovėse. Šiuo tikslu sukuriamos nuo 1 iki 10 naujų darbo vietų, kurios palengvina kaimo gyvenimo kokybę (Akmenės VVG).

Taip pat Akmenės rajonas vykdo ir tarptautinį bendradarbiavimo projektą, Akmenės rajono vietos veiklos grupė pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę „Teritorinis ir tarptautinis bendradarbiavimas“ įgyvendindama tarptautinio bendradarbiavimo projektą „Vietos veiklos grupių partnerystė ir bendradarbiavimas organizuojant bendrus renginius, pristatant visuomenei tradicines šventes ir amatininkų patirtį“. Projekto partneriai vietos veiklos grupė "Pakruojo rajono partnerystė" ir Latvijos vietos veiklos grupės „Dobeles rajona lauku partnerība” (Akmenės VVG).

Pateiktos lentelės labai aiškiai pateikia dabartinę Akmenės rajono verslumo skatinimo politikos įgyvendinimą paremta kaimo bendruomenių, organizacijų, verslininkų ir vietos valdžios iniciatyvomis. Jos puoselėja savo infrastruktūrą, kaimo įvaizdį, naujas darbo vietas. Visas Akmenės rajonas stengiasi ne tik dėl savęs, savo vaikų, ir ateities, bet ir dėl savo kaimo atnaujinimo ir plėtros skatinimo, verslumo inicijavimo, rajono patrauklumo ne tik gyventojams, bet ir kitiems atvykstantiems žmonėms iš kitų miestų, rajonų, šalių. Tai akcentuoja ir pateiktas finansavimo planas.

Prioritetai ir projektų rūšys	Finansavimo šaltiniai	Suma Lt	Metai						
	Paramos lėšos, Lt		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. Parama verslo kūrimui ir plėtrai									
- pelno siekiantiems	1580599	1580599	0	0	0	395149	395149	790301	0
- pelno nesiekiantiems	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2. Kaimo atnaujinimas ir plėtra									
- pelno siekiantiems	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- pelno nesiekiantiems	4949398	4949398	0	0	1018393	1556085	1028005	1028005	318910
3. VVG administravimas									
	1060 000	1060 000	87 818	148 993	150 790	153 290	153 290	153 319	212500
Viso:	7589997	7589997	87 818	148 993	1169183	2104524	1576444	1971625	531410

3.2. pav. Finansavimo planas

Šaltinis: Akmenės VVG/Strategija

Apžvelgus Akmenės rajono kaimo bendruomenes ir jų veiklą, įvertinus Vietos veiklos grupės sudarytą stiprybių, silpnybių, grėsmių bei galimybių (SSGG) analizę, peržvelgus kokie yra įgyvendinti ir įgyvendinami projektai pagal ES finansavimus ir LEADER+ programos priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ bei „Kaimo verslų išplėtimas ir sąlygų jiems sudarymas“ ir svarbiausia skiriamus finansavimo planus pagal pelno siekiančius ir ne pelno siekiančius prioritetus ir projektų rūšis galima teigti, kad Akmenės rajone veikia daug kaimo bendruomenių, jų jungianti grandis įkurta Vietos veiklos grupė, kuri parengė SSGG analizę, išanalizavo visus trūkumus ir privalumus šio rajono gyvenviečių tobulinimui, puoselėjimui ir verslumui skatinti. Todėl šiuo metu iš suplanuotų 25 projektų, yra įgyvendinti 22 projektai.

Norint giliau ir išsamiau išsiaiškinti kaimo bendruomenių plėtros galimybes, tobulinimo sritis bei didesnio verslumo skatinimą yra sudarytas adaptuotas kaimo bendruomenių verslumą skatinančių veiksmų sistema, kuriuo atliktas eksperimentinis vertinimas, siekiant įvertinti kaimo bendruomenių vidinių bei išorinių veiksmų reikšmingumą. Buvo pasirinkti 8 skirtingų kaimo bendruomenių ir su jomis susijusių sričių atstovai, stengiantis įvertinti ne tik šios veiklos atstovus, bet ir kitų organizacijų atstovus norint nustatyti Akmenės rajono kaimo bendruomenių tinkamiausią verslumą lemiančių vidinių bei išorinių veiksmų sistemą.

3.2. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo lygio Akmenės rajone ekspertinio vertinimo rezultatai

Kaimo bendruomenių verslumo skatinimas kiekviename kaime pasireiškia vis kitaip. Viename kaime kaimo bendruomenių verslumas jaučiama mažiau, kitame daugiau, todėl labai svarbu išnagrinėti kokia situacija yranagrinėjamame Akmenėsrazone. Akmenės rajono kaimo bendruomenių pirmininkams, Vietos veiklos grupės pirmininkui bei verslininkui, Akmenės rajono VVG valdybos nariui buvo užduodami atviro tipo klausimai, norint išgirsti jų nuomonę apie Akmenės rajono gyvenvietėms daromą verslumo skatinimo poveikį. Todėl pirmiausia norėta išsiaiškinti Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo išorinių veiksmų poveikį ir esamos situacijos vertinimą. Pagal sudarytą Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumą skatinančių veiksmų sistemą, šio tyrimo metu buvo nustatytas visų sugrupuotų išorinių bei vidinių veiksmų reikšmingumą.

Verslumą skatinantys išoriniai veiksniai

Verslumą skatinantys išoriniai veiksniai		Išorinių veiksnių charakteristika vertinimo skalėje					
		1	2	3	4	5	
	Labai blogai						Labai gerai
• Politiniai	Nepakankami	37,5%	25%	12,5%	12,5%	12,5%	Pakankami
• Ekonominiai	Per griežti	25%	37,5%	0%	25%	12,5%	Tinkami
• Socialiniai	Netinkami	25%	0%	37,5%	25%	12,5%	Palankūs
• Technologiniai	Lėti	62,5%	0%	0%	25%	12,5%	Greiti
Jūsų nuomone , šie veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikite pasiūlymą ką būtų galima keisti, tobulinti. Jūsų pastebėjimai.							

Išnagrinėjus informantų atsakymus, daugiausia tarp pasikartojančių teiginių yra net 62,5 proc. informantų teigiančių, kad patys lėčiausi iš visų išorinių veiksnių yra technologiniai veiksniai.

Dabartinė Lietuvos situacija tapus NATO nare, įstojus į Europos Sąjungą ir įsivedus tarptautinę valiutą – Eurą, reikalauja greitai prisitaikyti prie esamų situacijų. Vis dažniau didėja reikalavimai kruopštesnei apskaitai, informacijos valdymui, operatyvumui ir svarbiausia jos kokybei. Kaip teigia Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 27 d. Nr. 70 patvirtiname strateginiame veiklos plane, kuriame teigiama, kad „pagalbinių programų ir sistemų, reikalingų uždaviniams instaliuoti bei saugiai eksploatuoti tikslas – sukurti bei integruoti į vieningą aplinką programines sistemas, kartu suteikiant galimybes įvairioms programoms tarpusavyje keistis duomenimis, o darbuotojams – gauti visus reikiamus duomenis iš skirtingų informacijos šaltinių naudojantis vieninga sąsaja, valstybės valdyme įteisinti nepopierines technologijas, paremtas elektroninio dokumento ir elektroninio parašo taikymu, skatinti viešojo administravimo paslaugų teikimą panaudojant informacines technologijas“. Tačiau informantų sugrupuoti atsakymai (62,5 proc.) parodo, kad iš tikrų taip nesivadovauja tam įpareigotos institucijos, netinkamai atlieka savo funkcijas. Nesuteikia kaimo bendruomenėms tinkamų technologijų kaimo bendruomenių verslumui skatinti.

Net 37,5 proc. informantų teigia, kad socialiniai veiksniai yra vidutiniški. Jų teigimu, nei labai geri, nei labai blogi. Užtenka kiek išorinės institucijos suteikia socialinės pagalbos. Tačiau penkta (didžiausia) vertinimo skalėje pažymėjo tik 12,5 proc. informantų, kurie įsitikinę, kad tinkamai, palankiai bei greitai yra suteikiama reikiama informacija, pagalba.

Tarp visiškai nepakankamų veiksnių, daugumos informantų teigimu, yra pasirinkti politiniai veiksniai (37,5 proc.), tai reiškia, kad informantai nėra patenkinti verslo plėtros sąlygų gerinimu, mažinimu nedarbą ir skurdą kaimo vietovėse bei plėtojant informacinę visuomenę.

Galima teigti, kad informantai nelabai patenkinti dabartine situacija, kuria akcentuoja išorinius kaimo bendruomenės veiksnius. Todėl prie šio teiginio buvo užduodamas ir atviras klausimas, norint išsiaiškinti informantų nuomonę „Ar šie išoriniai veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikiant pasiūlymus ką būtų galima keisti, tobulinti“. Tam pasiekti buvo sudaryta lentelė su kategorija, subkategorija ir patvirtinančiais teiginiais. (žr. 3.5. lentelę).

3.5.lentelė

Verslumą skatinantys išoriniai veiksniai, informantų teiginiai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Išorinių veiksmų svarba verslume	Skatinimas	(I ₂),...skatinti jaunų žmonių užimtumą verslumą, darbo jėgos kvalifikacijos kėlimą<...>veiklų įvairumo, kaimo gyventojų pajamų palaikymo bei svarbiausia kaimo infrastruktūros gerinimo“. (I ₆),...padėtų skatinti verslumą ir suteiktų geresnes sąlygas joms plėstis“. (I ₈),...Politinis savivaldos skatinimas<...>galimybė investuoti į kaimo bendruomeninių žmonių profesinės patirties bei įgūdžių ugdymą ir verslumo skatinimą“.
	Pagalba	(I ₁),...padėti įgyvendinti kaimo bendruomenių strateginius veiklos planus, tikslus bei uždavinius“. (I ₃),...Įvertinamas žmogaus stengimasis sukurti verslą kaime...“. (I ₅),...daugiau finansavimo, pagalbos iš kitų viešųjų ir privačių institucijų <...> finansiškai taptume stipresniais“. (I ₆),...valdžia atsižvelgtų į kaimo bendruomenių norus bei lūkesčius tobulėti...“. (I ₇),...pagrindinis Akmenės rajono VVG prioritetas ir tikslas „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“. Įvairinti kaimo verslus, didinti pridėjamąją vertę ir kaimo gyventojų pajamas. <...>Įgyvendinant šią priemonę įkurtos 49 naujos darbo vietos“. (I ₈),...paprastesnė finansavimo forma <...>programos bei finansavimo dokumentacijos tvarkymas būtų šiek tiek paprastesnis“.
	Keitimasis	(I ₁),...į gerą pusę kultūrinius, demografinius, vertybinius gyvensenos pokyčius“. (I ₅),...turėtume galimybių tobulėti, mokintis, plėstis, skatinti verslumą...“.
	Bendradarbiavimas	(I ₁),...naujų technologijų, informacinių srautų perteikimas, informavimas kaimo bendruomenės. Institucijų valdymo bei priežiūros organizavimo su kaimo bendruomenėmis tarpusavioryšiais“. (I ₅),...rodyti gerą pavyzdį kitiems“.
	Teisinės bazės reglamentavimas	(I ₄),...būtina gerai išmanyti teisinį reglamentavimą, nes be jo jokie dokumentai, strateginiai veiklos planai, projektai nebus tinkamai parengti bei įgyvendinti“.

Peržvelgus visų informantų pasisakymus apie išorinių veiksnių pagalbą skatinant verslumą kaimo bendruomenėse, buvo perteikiama per PEST analizę, todėl galima akcentuoti, kad informantai labiausiai norėtų didesnio skatinimo bei pagalbos iš išorinių aplinkos veiksnių, tokių kaip kitos organizacijos, įmonės, verslininkai, vietos valdžia, Vyriausybė, visuomenė, kitos kaimo bendruomenės. Jos padėtų (I₁), „... bendruomenėms keistis, tobulėti, plėstis“. (I₂), „Pastebimas ryškus kaimo bendruomenių ryškėjimas, todėl būtina visuomenei, Vyriausybei atsižvelgti į kaimus...“. Taip pat didelė pagalba jaučiama ir iš Akmenės rajono VVG organizacijos. (I₇), „Akmenės rajono VVG prioritetas ir tikslas „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“. Įvairinti kaimo verslus, didinti pridedamąją vertę ir kaimo gyventojų pajamas. Pagal šią priemonę įgyvendinti 22 verslo projektai. Planuotas rodiklis šiuo metu nėra pasiektas. Įgyvendinant šią priemonę įkurtos 49 naujos darbo vietos“.

Šiuo aspektu, kaimo bendruomenės pradės keistis, tobulėti, siekti naujų idėjų ir noro turėti ekonomiškai tvirtą kaimą, kaimo bendruomenę, verslius ir kūrybingus žmones. (I₂), „Kaimo socialinių veiksnių gerėjimas priklausys tik nuo ekonominės veiklos plėtros skatinimo...“. Svarbu nepamiršti ir bendradarbiavimo. Tik skleisdami savo informaciją ir gaudami kitų kaimo bendruomenių, organizacijų sėkmingai nuveiktų, įgyvendinamų projektų pavyzdžius, galėsime patys tobulėti ir skatinti kuo didesnę verslumą kaimo bendruomenėse. Vienas informantas pateikė prie išorinių veiksnių dar vieną – taiteisinę bazę. Jo nuomone (I₄), „būtina gerai išmanyti teisinį reglamentavimą...“, nes tik jos pagalba galima tinkamai, teisiškai sukurti programą, veiklos planą ir tinkamai jį įgyvendinti. Todėl galima akcentuoti, kad (I₆), „Išorinės aplinkos veiksniai, tai viskas kas už organizacijos, bendruomenės ribų, kas gali daryti įtakos organizacijos išgyvenimui ir jos sėkmei“. Visus šiuos teiginius perkodavus galima pastebėti, kad tai ir yra suformuluota PEST išorinė aplinka. PEST analizę dažniausiai pradedama analizuoti kuriant įmonę, steigiant organizaciją ar verslą, plečiantis į kitas rinkas, bei norint nustatyti šalies makro aplinką savo kuriamo produkto naudingumui. Ši analizė taip pat yra naudinga „strateginio planavimo priemonė, kuri gali leisti suprasti rinkos augimo ir kritimo veiksnius, verslo poziciją, potencialias ir tiesiogines operacijas. Už akronimo PEST stovi Political (Politiniai), Economical (Ekonominiai), Social (Socialiniai) ir Technological (Technologiniai) požymiai“ (Šaltinis, 2010).

Todėl kitas labai svarbus dalykas, reikia išsiaiškinti kokie yra pagrindiniai vidiniai verslumą skatinantys veiksniai ir kokią įtaką jie daro kaimo bendruomenėms.

Verslumą skatinantys vidiniai veiksniai

Verslumą skatinimo vidiniai veiksniai		Vidinių veiksmų charakteristika vertinimo skalėje					
		1	2	3	4	5	
	Labai blogai						Labai gerai
• Bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams;	Netinkamas	0%	12,5 %	25 %	50 %	12,5 %	Tinkamas
• Organizacijos struktūra;	Nepakankamas	0%	12,5 %	37,5 %	37,5 %	12,5 %	Pakankamas
• Žmogiškųjų išteklių kokybė;	Netinkamas	12,5 %	25 %	37,5 %	25 %	0%	Tinkamas
• Finansų valdymas;	Mažas	25 %	25 %	25 %	25 %	0%	Didelis
• Vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė;	Per griežtas	0%	25 %	12,5 %	62,5 %	0%	Tinkamas
• Veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas;	Per griežtas	0%	25 %	37,5 %	37,5 %	0%	Tinkamas
• Inovacijų (naujovių) diegimas;	Lėtas	12,5 %	12,5 %	25 %	37,5 %	12,5 %	Greitas
• Bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir išorės partnerių (tinklaveikos nauda).	Silpnas	12,5 %	25 %	0%	12,5 %	25 %	Stiprus
Jūsų nuomone , šie veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikite pasiūlymą ką būtų galima keisti, tobulinti. Jūsų pastebėjimai.							

Viena ryškiausių ir daugiausia tarp informantų nuomonės sutapusių teiginių tai „Vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė“, į kurį atsakė 62,5proc. visų informantų žymėdami, jog šis vidinis veiksnys yra beveik tinkamas ir „Bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams“, 50 proc. visų informantų (keturi iš penkių rango skalėje). Tai galima akcentuoti, kad vadybinių gebėjimų bei kompetencijos kokybė yra viena iš tinkamiausia įgyvendinamų vidinių veiksmų. Tai reiškia, kad šioje srityje dirbantys kaimo bendruomenių pirmininkai yra tikrai kompetentingi šioje srityje ir sugeba savo suburtą žmonių ratą išlaikyti, jiems vadovauti ir perteikti savo administracinius gebėjimus. Taip pat svarbu, kad kaimo bendruomenių

pirmininkai taip pat tinkamai įgyvendina ir bendruomeninės organizacijos tikslus. Tai reiškia, kad rūpinsi kaimo gerove, tinkama infrastruktūra, verslumo skatinimu, žmonių pasitenkinimo didinimu.

Galima akcentuoti, kad finansų valdymo klausimu visi informantai buvo skirtingi ir pasiskirstė po visą rango matavimo skalę norėdami perteikti finansų valdymo vidinį veiksnių verslumo skatinime. Po 25 proc. kiekvienoje skalėje, išskyrus pačio aukščiausio vertinimo (didelio finansų valdymo bei finansavimo)niekas nepasirinko.

Peržvelgus vidinių veiksnių charakteristiką vertinimo skalėje galima teigti, kad dauguma informantų mano, jog vidiniai veiksniai yra vidutiniški (organizacijos struktūra, žmogiškųjų išteklių kokybė) arba šiek tiek geresni už vidutiniškus (organizacijos struktūra, veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas, bei inovacijų (naujovių) diegimas) po 37,5 proc.

Galima teigti, kad informantai vidutiniškai patenkinti dabartine situacija, kuria yra akcentuojami vidiniai kaimo bendruomenės veiksniai. Jei bus jais tinkamai vadovaujama ir laikomasi, bus patenkinti ne tik kaimo bendruomenių pirmininkai bet ir kaimo žmonės, vietos valdžia. Todėl prie šio teiginio buvo užduodamas ir atviras klausimas, norint išsiaiškinti informantų nuomonę „Ar šie vidiniai veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikiant pasiūlymus ką būtų galima keisti, tobulinti“. Tam pasiekti buvo sudaryta lentelė su kategorija, subkategorija ir patvirtinančiais teiginiais. (žr. 3.7 lentelę).

3.7.lentelė

Verslumą skatinantys vidiniai veiksniai, informantų teiginiai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vidinių veiksnių svarba verslume	Svarbūs ir tinkami	(I ₁),...atitinka kuriamos kaimo bendruomenės viziją ir strategiją. Tinkamai paskirstomi finansai, vidaus procesai, žmogiškieji ištekliai bei norimas pasiekti tikslas“. (I ₄),...labai priklauso inovacinės veiklos rezultatas, bei numatyti tikslai“. (I ₅),...nes jie akcentuoja motyvacija ir energija komandoje, srities išmanymą, polinkį konkurenciją, verslinę kūrybą, atsidavimą veiklai, rezultatų siekimą“. (I ₈),...nes tik jų dėka aktyvėja kaimo bendruomeninių organizacijų veikla yra vis labiau vietos valdžios remiama<...>. Bendruomenės koordinuoja iniciatyvas ir skatina partnerystę su verslo ir valdžios sektoriais“.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vidinių veiksmų svarba verslume	Tobulintini	(I ₂),...darbuotojų ugdymo bei tobulinimo planavimą atsižvelgiant į strateginius tikslus ir svarbiausia veiklos rodiklių analizavimas ir nustatymas atsižvelgiant į klientų poreikius <...> didesnė komunikacija su vidaus ir išorės suinteresuotomis šalimis vykdytas, finansavimo skaidrumas“. (I ₆),...vidiniai veiksniai atspindintys verslumą yra: organizuoti bendruomenės interesai/bendruomenės sutelktumas, inovacijų valdymas, bendravimas ir bendradarbiavimas, bendruomenės pajėgumas (bendruomenės galimybės, užduočių suvokimas, užduočių vykdymo greitis, įgūdžiai), finansų valdymas, bendruomenės atsakomybė, atsidavimas veiklai“. (I ₇),...reikia rengti susitikimus Akmenės rajono seniūnijose, įtraukiant kuo daugiau bendruomenės narių, viešinti VVG veiklą, bendruomenių ir tikslinių grupių susirinkimuose, konkrečiais pavyzdžiais demonstruojant projektų naudą ir projektų konkrečius rezultatus“.
	Skatinami stiprinami	(I ₇),„Stiprinti partnerystės ryšius kiekvienoje Akmenės rajono seniūnijoje, sudarant aktyvią, į kurią įeity verslas, valdžią, bendruomenės ar kitų organizacijų atstovai<...>skatinti Akmenės rajono bendruomenių verslumą, kuriant teminius kaimus, turizmo takus, edukacinius centrus, išnaudojant vietos išteklius“.
	Keičiami	(I ₃),„Neapmokestinti kaimo sukurtų produktų rinkos“. (I ₇),„Pritraukti jaunimą grįžti gyventi į kaimo vietas, atrandant naujų veiklų“. (I ₈),„Dokumentacinės tvarkos keitimas <...>. Biurokratinės dokumentacijos naikinimas“.

Sugrupavus visų informantų pasisakymus apie vidinių veiksmų pagalbą skatinant verslumą kaimo bendruomenėse, į kategoriją ir subkategorijas galima akcentuoti, kad informantai daugiausia pabrėžia, jog išskirti vidiniai veiksniai yra visi svarbūs, tinkami ar dalinai tobulinami. Tinkamų veiksmų subkategorijoje atsispindi(I₄), „mokėjimas orientuotis aplinkoje, finansų išmanymas, gebėjimų, kompetencijos kokybė, sprendimo priėmimo tikslumas, inovacijų išmanymas, jų tinkamas diegimas ir svarbiausia bendradarbiavimas. Tai pagrindiniai vidiniai veiksniai lemiantys verslumą“. Vienas informantas teigia, kad visi išvardyti vidiniai veiksniai yra tinkami, nes jų pagalba (I₈), „Bendruomenės ne tik organizuoja šventes, pasisėdėjimus, vakarones, gražiausios sodybos rinkimus, bet rengia ir įgyvendina projektus bendruomenių patalpoms remontuoti, aplinkos puoselėjimui, infrastruktūros gerinimui“. Taigi galima akcentuoti, kad organizacijų, įmonių, verslo siekiančių atstovų sėkmė priklauso nuo pačios organizacijos tikslų, nuo tinkamai koordinuojamu ir

vykdomų užduočių, nuo jame esančių žmonių, nuo skatinimo dirbti, bei pačios organizacijos kultūros, technologijų, vidinės aplinkos (Neverauskas, Rastenis, 2001).

Taip pat kiti informantai teigia, kad šiuos vidinius veiksnius verta ir patobulinti, nes (I₃), „*Kaimuose kuriamos įmonės labai mažos ir pradeda labai jau pamažu, todėl norėtusi mažesnių mokesčių ir didesnio palaikymo*“, bei (I₂), „*Labai svarbi orientacija į nuolatinį veiklos tobulinimą, skaidrų kaimo bendruomenės valdymą bei jo verslumo skatinimą...*“. Informantams norėtusi didesnio bendradarbiavimo su kitomis kaimo bendruomenėmis, vietos valdžia, (I₇) „*bandyti pritraukti aktyvių asmenų iš įvairių organizacijų, aktyviai dalyvauti Akmenės rajono savivaldos renginiuose*“, nes tik jų pagalba galima pastebėti gerąją praktiką, ją analizuoti ir pritaikyti savo bendruomenės verslumui skatinti. (I₂), „*...didesnė komunikacija su vidaus ir išorės suinteresuotomis šalimis vykdytas, finansavimo skaidrumas*“.

Taip pat informantų pastebėjimu galima būtų esamus veiksnius dar labiau stiprinti (I₇), „*Sudarius aktyvią kiekvienoje seniūnijoje organizuoti bendrus renginius, viešinti ir stiprinti bendruomenių vaidmenį priimant sprendimus*“. Dažniau rengti susitikimus, organizuoti susirinkimus atskleidžiant nuveiktus darbus ir planuojamus vykdyti projektus. Tik kuo daugiau viešinant savo veiklą bus pritraukiama naujų žmonių, idėjų, tinkamų ir naudingų sprendimų.

Trečia kategorija, kurią išskyrė informantai – tai vienų ar kitų vidinių veiksmų visiškas keitimas. (I₃), „*Neapmokestinti kaimo sukurtų produktų rinkos*“. (I₈), „*Dokumentacinės tvarkos keitimas*“. Tokioms mažoms organizacijoms norėtusi paprastesnių, lengvesnių dokumentų pildymo, paramai gauti, ataskaitos rengti. Kai organizacijoje yra tik keletas žmonių ir jie ne labai kompetentingi šiuo klausimu, tai paraiškų pildymas, ataskaitų rengimas yra labai sunkus ir klaidinantis dokumentas. Tai pat labai svarbus prioritetas (I₇), „*Pritraukti jaunimą grįžti gyventi į kaimo vietas, atrandant naujų veiklų*“. Tik naujų, jaunų žmonių idėjos, energija ir lūkesčiai gali atgaivinti ar dar labiau sustiprinti kaimo bendruomenę bei patį Akmenės rajoną.

Peržvelgus visus informantų teiginius, galima akcentuoti, kad dauguma informantų yra patenkinti suformuluotais kaimo bendruomenių vidiniais veiksniais, nes jie padeda lengviau orientuotis versle, siekti užsibrėžtų tikslų bei lūkesčių. O jei ne visai patenkinti tai tik minimaliai tobulindami ar kokį vieną vidinį veiksnį keisdami.

Išnagrinėjus vidinius bei išorinius Akmenės rajono kaimo bendruomenės verslumą skatinančius veiksnius galima išsiaiškinti ar kaimo bendruomenės naudojami ES bei LEADER programos suteikiamomis paramomis bei finansavimu. Nes atsižvelgiant į Lietuvos kaimo problemas, kaip mažos pajamos nepakankamai išplėtotą kaimų infrastruktūrą, būtinybę išsaugoti kaimo kultūros paveldą ir kt. suformuluota Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa, kurios trečios krypties

tikslas – gerinti gyvenimo kokybę ir didinti gyventojų užimtumą kaimo vietovėse. Ja siekiama didinti kaimo gyventojų užimtumo galimybes, kurti jiems alternatyvius pajamų šaltinius, gerinti gyvenimo sąlygas, ugdyti kaimo gyventojų gebėjimus užsiimti alternatyvia veikla plėtoti savo kaimo tradicinius amatus ir didinti savo kaimo aplinkos patrauklumą (LEADER Lietuvoje). Todėl norima peržvelgti ar naudojasi šia suteikta galimybe Akmenės rajono kaimo bendruomenės.

Kaip teigia vienas informantas, (I₇), *„Vertinant LEADER programos įgyvendinimą pagal vietos veiklos plėtros strategijos prioritetus ir priemones galima pabrėžti, kad projektų verslo kūrimui bei plėtrai buvo numatyta įgyvendinti strategijos pradžioje 25, įgyvendinta 22 projektai. Tai ir galima teigti, kad ES lėšomis, LEADER+ programa sėkmingai naudojasi Akmenės rajono bendruomenės“*. Beveik visos kaimo bendruomenės pasinaudojo šia suteikta proga, rašyti projektus ir gauti finansavimą vienai ar kitai sričiai tobulinti, rekonstruoti, sutvarkyti. Informanto teigimu (I₈), *„Galima pasidžiaugti, kad Akmenės rajono kaimo bendruomenės naudojasi ES lėšomis ir LEADER programomis. Jų pagalba gražėja kaimeliai, daugėja naujų darbo vietų“*.

Viena kaimo bendruomenė pasinaudojo ES finansavimu ir pradėjo tradicinių amatų puoselėjimą, LEADER programos pagalba įsigijo reikiamų priemonių šiai sričiai plėsti, tobulinti puoselėjant savo kaimo gerovę (I₆) *„kuriamo savo tradicinius amatus, juos pardavinėjame“*.

Akmenės rajono Vietos veiklos grupės stengiasi (I₅), *„padėti gyventojams, rengti projektus ir laimėti lėšų materialinei bendruomenės bazei stiprinti“*.

Akmenės rajono kaimo bendruomenės labai prisideda prie verslumo skatinimo, naujų darbo vietų kūrimo, ar bent esamų vietų tobulinimo, vietos gyventojų kokybės gerinimo, renovuojant kultūros centrus, aplinkos tvarkymo, infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems žmonėms, parkų bei bažnyčios tvarkymo, geriamo vandens kokybės gerinimo bei kitų svarbių projektų atsižvelgiant į vietos žmonių poreikius.

Pusiau struktūrizuotas interviu buvo pateikiamas informantams, kurie patys dirba kaimo bendruomenėse bei VVG organizacijoje, todėl buvo labai svarbu sužinoti, kokia jų nuomonė apie pagrindines stiprybes, silpnybes, galimybes bei grėsmės (SSGG) vertinant kaimo bendruomenių indėlį verslume. Nes tik patys dirbdami šioje veikloje gali numanyti socialinę, ekonominę situaciją, išsiaiškinti Akmenės rajono atstovaujamos teritorijos kaimo gyventojų poreikius, bei lūkesčius, analizuoja turimą informaciją ir pateikia gyventojams.

Atliekant bet kurios kaimo bendruomenės strateginį planavimą, vertinga atlikti analizę, kuri apžvelgia ne tik savo kaimo bendruomenės aspektus ir pobūdį, bet įvertina ir konkurentų veiklą bei esamus įvykius rinkoje. Šią užduotį padeda įvykdyti SSGG (SWOT) analizė. *„SSGG atspindi stiprybes (ką organizacija yra pajėgi atlikti), silpnybes (ko organizacija negali atlikti), galimybes*

(potencialiai naudingos sąlygos organizacijai) ir grėsmes (potencialiai nenaudingos sąlygos organizacijai)” (Rubikis, 2011). Informantų pasisakymai surašyti eilės tvarka nuo I₁ iki I₈.

STIPRYBĖS

1. *Finansinė pagalba, informacija. Pagrįsti tikslai ir uždaviniai kaimo bendruomenėse skatinant verslumą. Novatoriškumas. Labai stiprus vietos gyventojų bendradarbiavimas.*
2. *Naujų gyventojų atėjimas, stabili finansinė padėtis. Palankios sąlygos kaimo plėtrai. Tolygiai išplėtotas mokymo ir konsultavimo tinklas, surinktas didelis intelektualinis žmonių potencialas.*
3. *Finansavimas iš ES ir valstybės lėšų. Geri informaciniai išteklių. Žmonių sugebėjimas savarankiškai įkurti įmonę ir susikurti pragyvenimo šaltinį.*
4. *Verslumą skatintų paprastesni reikalavimai -dabar per griežtai viskas vykdoma. Tačiau jaučiama sustiprėjusi nevyriausybinų organizacijų pagalba.*
5. *Suteikiamos finansinės lengvatos. Vertingi ir naudingi gamtiniai išteklių. Sukurtos ir stiprios bei aktyvios Vietos veiklos grupės, stiprėjančios vietinės iniciatyvos, vis dažniau vykdomas bendradarbiavimas ir partnerystės veikla Lietuvoje bei užsienyje.*
6. *Paprastesnė finansavimo tvarka. Didėjantis jaunų (iki 40 m.) ūkininkų bei verslą plėtojančių žmonių skaičius. Spartėjanti technologinė pažanga, kuri padeda greičiau ir efektyviau tvarkyti dokumentacijas, plėtoti verslą.*
7. *Aktyvus kitų rajono savivaldybių bei įvairių organizacijų bendradarbiavimas. Akmenės rajone VVG apimančioje teritorijoje yra kūrybiškų, aktyvių žmonių.*
8. *Akmenės rajone yra bendruomenių, kurios neturi tinkamų patalpų savo veiklai vykdyti, neturi susikūrusios stiprios materialinės bazės, todėl labiausiai skatintų darbo vietų renovavimas, didesnis finansavimas iš vietos valdžios. Kaimo vietovėse labai svarbus jaunimo užimtumas, deja jo nėra.*

SILPNYBĖS

1. *Nėra bendradarbiavimo tarp valdžios struktūros ir kaimo bendruomenių. Biurokratinis sprendimų priėmimas ir įgyvendinimas. Nepasiekiamos naujos technologijos kaimo bendruomenėse.*
2. *Patirties stoka. Didelis nedarbas kaimo vietovėse, kuris akcentuoja kaimo bendruomenių verslumo nykimą, didelis atotrūkis tarp kaimo ir miesto gyventojų. Didesnė vyresnio amžiaus žmonių dalis.*

3. *Dėmesio stoka. Nesugebėjimas steigiant verslumą suburti į vieną visumą žmonių. Menkas išsilavinimo lygis, vyresnio amžiaus žmonių nenoras tobulėti ir mokintis. Biurokratizuotas ir labai sudėtingas finansavimo mechanizmas bei projektų rašymas.*
4. *Kaimo bendruomenių indėlis skatinant verslumą gali būti ir didesnis, trūksta lėšų verslo sukūrimui. Kaimuose didelis stygius profesionalių konsultantų, savo srities žinovų.*
5. *Trūksta teisinių, ekonominių žinių, iniciatyvumo pačios bendruomenės. Labai sensta kaimas ir mažėja jaunų žmonių skaičius. Labai prastas interneto ryšys.*
6. *Vietos savivaldos mažas indėlis, taip pat mažos pajamos kaimo vietovėse. Menka partnerystė ir tarpusavio pasitikėjimas. Dideli tarp miesto ir kaimo socialinio ir ekonominio išsivystymo skirtumai, bei neišplėtota infrastruktūra.*
7. *Akmenės rajono gyventojų verslumo ir iniciatyvos stoka, kai kuriose gyvenvietėse bloga infrastruktūros padėtis. Labai mažai laisvalaikio bei poilsio praleidimo zonų. Senai bei naujai užregistruoti ūkininkai neturi kur parduoti savo produkcijos, nes didieji miestai yra tolokai.*
8. *Didžiausios problemos, su kuriomis susiduria kaimo bendruomenės, yra lėšų trūkumas ir kaimo gyventojų bei vietos verslininkų pasyvumas. Bendruomenių pirmininkų atliekamas darbas neapmokamas.*

GALIMYBĖS

1. *Kaimo žmonių švietimas, informavimas. Palanki politinė situacija, bei tarptautinės galimybės. Didesnė valstybės parama kaimo bendruomenėms verslumui skatinti.*
2. *Geros. Galimybės plėtoti kaimuose ekologiškų ir natūralių produktų gamybą. Intensyviau, dažniau ir nuosekliau organizuoti kaimo bendruomenės narių skatinančių verslumą kvalifikacijos kėlimą, stažuotes.*
3. *Projektai ir jų dėka didesnės ES išmokos, bei finansinė parama kaimo plėtrai. Kaimuose galimas didesnis šeimos ūkių ir verslų susiformavimas. Tarptautinis bendradarbiavimas.*
4. *Galimybių yra daug, reikia jas panaudoti, ypač jaunimui sudaryti sąlygas kurti verslą. Taip pat jaučiamas šiek tiek didesnis visuomenės susidomėjimas kaimo atnaujinimu bei verslų kūrimu.*
5. *Ribotos galimybės kaimo bendruomenėse. Tačiau jaučiamas smulkių ir vidutinių įmonių kūrimas ir jų plėtra. Todėl jaučiamas bendruomeninių verslumo augimas.*
6. *Projektų finansavimas ES lėšomis. Gerosios patirties analizavimas ir pasinaudojimas. Stiprėjanti partnerystė tarp vietos valdžios, verslo, nevyriausybinių organizacijų ir visuomeninio sektoriaus.*
7. *Europos Sąjungos ir kitų paramos fondų parama. Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis, bendruomenėmis bei su ES partneriais.*

8. *Didesnė VVG informacijos sklaida bendruomenių verslumui skatinti. Aktyvesnis kaimo bendruomenių dalyvavimas renginiuose, stipresnis bendruomenių finansavimas, iniciatyvos rėmimas.*

GRĖSMĖS

1. *Kontroliuojančių institucijų gausa, mokesčiai. Nepalankūs demografiniai pokyčiai, naujai pasirodę konkurentai. Nepalanki valdžios pozicija, bei tarptautiniai barjerai. Naujos pasaulio finansinės krizės.*
2. *Gyventojų senėjimas. Nesugebėjimas prisitaikyti prie naujų rinkos reikalavimų, konkurencijos didėjimas. Nepakankama nacionalinė parama kaimo bendruomenėms. Nesugebėjimas bendradarbiauti su kitomis kaimo bendruomenėmis.*
3. *Biurokratinis dokumentacijos apskaitos vedimas. Labai jaučiamas darbuotojų stygius, nes į kaimą neįmanoma prisikviesti kvalifikuotų žmonių. Dėl per didelio informacijos srauto gali pablogėti darbo kokybė, nes nebežinoma kuri informacija yra tinkamesnė.*
4. *Verslumą slopina per griežti reikalavimai – kaime verslas vykdomas nedidelės apimties, todėl manau, kad nėra pagrindo tam, mokesčius didinti, palaikyti tokius kaip ir miestuose. Taip pat labai svarbus atstumų iki pagrindinių ar didesnių infrastruktūros objektų didėjimas.*
5. *Finansinės galimybės, teisės aktų mažas išmanymas, geografinė padėtis, infrastruktūros senėjimas. Nepalankios tendencijos vidaus ir užsienio rinkose. Per didelė savivaldybių bei kitų institucijų įtaka LEADER projektams.*
6. *Nepatrauklus jaunimui kaimo ir svarbiausia ūkininko įvaizdis. Jaunų žmonių pasitraukimas iš kaimo. Nepalankios vyriausybės ir ES teikiamos lėšos. Labai jaučiamas socialinės atskirties didėjimas.*
7. *Labai jaučiamas didelis užsienio šalių bei vietinių rajonų konkurencijos padidėjimas. Kuriamų produktų supirkimo nestabilumas. Dažnai besikeičianti ekonomikos padėtis, kur valdžios politika daugiau orientuota į didžiuosius miestus.*
8. *Mažas verslininkų aktyvumas kuriant naujas darbo vietas, vis daugiau jaunų žmonių išvyksta, kaimas senėja. Pirmininkai dirba visuomeniniais pagrindais.*

Šiuose klausimuose informantai buvo aktyvūs ir išsakė savo pastebėjimu apie Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumą SSGG požiūriu. Sugrupavus visus informantų pasisakymus apie stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes galima teigti, kad pagrindine stiprybe kaimo bendruomenės ir VVG pirmininkai bei verslininkas priskirtų – tai didesnė finansavimo galimybė bei lengvesni ir paprastesni reikalavimai paramai gauti. Silpnybė kaimo bendruomenių verslumo skatinime yra nebendradarbiavimas tarp valdžios struktūrų ir kaimo bendruomenių, biurokratinis

sprendimų priėmimas ir įgyvendinimas. Taip pat trūksta teisinių, ekonominių žinių, iniciatyvumo iš pačios bendruomenės. Simanavičienė, Ž., Kovaliov, R., Šubonytė, J. (2011), teigimu pagrindinė skatinimo, vykdomo Lietuvoje, silpnybė yra nepakankamas Vyriausybės dėmesys įmonėms visos valstybės politikos mastu ir įmonių skatinimo politikos fragmentiškumas bei strateginio požiūrio stoka. Galimybių perspektyvose labai jaučiama galimybė plėtoti kaimuose ekologiškų ir natūralių produktų gamybą, jaučiamas šiek tiek didesnis visuomenės susidomėjimas kaimo atnaujinimu bei verslų kūrimu. Didesnis projektų finansavimas ES lėšomis bei Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis, bendruomenėmis bei su ES partneriais. Papildant informantų teiginius ir (Simanavičienė, Kovaliov, Šubonytė, 2011) akcentuoja, jog valstybė pirmiausia turi dėti pastangas konkrečiose srityse pasiekti aiškiai suformuluotus tikslus, šviesti kaimo bendruomenes, skatinti juos integruoti savo verslą į savo kasdienę veiklą. Taip pat turėtų būti nuolat atnaujinama vieninga informacija internete, kurioje būtų galima rasti visas politikos priemones, teisės aktus, finansavimo šaltinius bei gerų praktikų pavyzdžius. Tarp grėsmių yra įvardijamos šios problemos: labai jaučiamas darbuotojų stygius, nes į kaimą neįmanoma prisikviesti kvalifikuotų žmonių. Verslumą slopina per griežti reikalavimai programų rengime bei dokumentacijų tvarkyme. Bei labai svarbu, kad jaučiamas didelis jaunų žmonių pasitraukimas iš kaimo. Kaip teigia Simanavičienė, Ž., Kovaliov, R., Šubonytė, J. (2011), viena iš pagrindinių grėsmių tai atsirandančių nelygiaverčių konkuravimo su stambiaisiais verslininkais galimybė. Valstybė turi dėti daug pastangų padėti „smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms surasti savo būdus ir priemones atsakingo verslo strategijai parengti ir įgyvendinti, pritaikydama jų reikmėms veiklos skaidrumo principo taikymą, identifikuodama ilgalaikę atsakingai vykdomo verslo nešamą naudą, šviesdama ir lavindama“ (Simanavičienė, Kovaliov, Šubonytė, 2011). Todėl ir informantai pastebi kontroliuojančių institucijų gausą nepriklausomai ar tu maža ar didelė organizacija, didelius mokesčius.

Tik peržvelgus informantų išsakytas SSGG, galima susidaryti nuomonę, kad būtina daugiau tinkamos specializuotos informacijos, apie ilgalaikę perspektyvą versle, jų naudą tiek vartotojams tiek kaimo bendruomenėms. Tuo atžvilgiu bus matomi pagerėję santykiai tarp kaimo bendruomenių, vietos gyventojų ir vietinės valdžios. Atsižvelgiant į silpnynes bei grėsmes suteikti specialius įrankius ar priemones, kurių pagalba būtų lengviau integruotis į savo veiklą bei verslumo skatinimą Akmenės rajone.

Paskutiniu informantams klausimu buvo siekta išsiaiškinti kokia jų nuomonė, „kaip turėtų būti tobulinamas kaimo bendruomenių verslumo skatinimas Akmenės rajone?“. Kategorija su subkategorijomis ir juos patvirtinantys teiginiai pateikti 3.8. lentelėje.

Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo tobulinimas Akmenės rajone

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Verslumo skatinimo tobulinimas	Parama	(I ₃), „Didesnė savivaldybių parama, tiek finansiškai, tiek švietėjiškai<...>parengti stiprų plėtros planą...“. (I ₄), „Verslui skatinti reikia daugiau paramos...“. „...vis naujesnių inovacijų diegimas kaimo teritorijose...“. (I ₅), „Vietinės valdžios teigiamas požiūris<...>Didesnės pagalbos iš VVG“. (I ₇), „Lengvesnis prieinamumas kaimo plėtrai skiriamų ES lėšų“. (I ₈), „Bendruomenių pirmininkams už atliktą darbą turi būti finansiškai atsiskaitoma“.
	Mokymas, konsultavimas	(I ₁), „...kaimo žmonių švietimo, teikiant sėkmingus pavyzdžius“. (I ₂), „...mokymai teisės, jų aktų išmanymas, ekonomikos ir vadybos kryptyse, bei informavimas, bendradarbiavimas ir konsultavimas verslo finansavimo ir paramos gavimo klausimais“. (I ₄), „...supažindinti norinčius kurti verslą su sąlygomis, reikalavimais, suteikti daugiau pagalbos, ypač, jei sukuriamos naujos darbo vietos“. (I ₅), „Reikia iniciatyvaus ir verslą išmanančio žmogaus“. (I ₈), „Mažinti biurokratizmą, popierizmą“.
	Lengvatos	(I ₁), „Atleisti nuo žemės mokesčio arba bent jį sumažinti, mažinti pajamų mokesťį“. (I ₃), „...supaprastinti administracinę bei buhalterinę apskaitą“. (I ₇), „Turi būti kompleksiskai supaprastinta tvarka ir lankstesnės finansavimo sąlygos“.
	Kvalifikuoti darbuotojai	(I ₆), „...išskelti tikslai atitiktų kaimo bendruomenės poreikiams<...>gerai sudaryta organizacijos struktūra, su tinkamais, kvalifikuotais ir norinčiais kurti verslą žmonėmis“. (I ₇), „Puiki įmonės steigiančiųjų verslininkų kvalifikacija verslumo lygyje“.
	Išlaidavimas	(I ₁), „Didesnė pačių žmonių iniciatyva“. (I ₃), „Sukurti tinkamą verslui infrastruktūrą ir ją išlaikyti<...>išlaikyti potencialų vartotojų ratą“.
	Ryšių užmezgimas	(I ₃), „...pritraukti kuo daugiau užsienio investuotojų<...>Labai svarbu verslo ryšių užmezgimas su kitais rajonais...“.

(I₅), „Verslumo ugdytas turėtų būti suprantamas, kaip savarankiška veikla. Tai daugiau galėtų būti šeimyninis ar individualus verslas. Verslui kurtis, plėstis padėtų gal būt koks nors bendras rajono plėtros planas“. Sugrupavus visus informantų teiginius į subkategorijas, galima matyti, kad informantų nuomonė įvairi kaimo bendruomenių verslumo skatinimo atžvilgiu. Daugiausia informantų pabrėžė, kad verslumo skatinime didžiausią dėmesį reikia skirti paramai. Svarbiausia parama finansavime, pagalboje (I₈), „Bendruomenių pirmininkai žino su kokiais sunkumais susidurs sukuriant nors 1 darbo vietą. Bendruomenių pirmininkams už atliktą darbą turi būti finansiškai atsiskaitoma“. (I₅), „Didesnės pagalbos iš VVG“. Todėl svarbu surasti bei sukurti tokią programą, kad su šia paramabūtu daugiau skirta lėšų patiems kaimo bendruomenių pirmininkams (jų atlyginimams) bei jų sukurtų darbo vietų išlaikymui, (I₅), „Kaime turėtų vystytis smulkūs verslai: kirpykla, laidojimo paslaugos, pirties paslaugos. Kaimo bendruomenių nariai augintų ar gamintų maisto produktus mažais kiekiais, ar vystytų tradicinius amatus. Bendruomenės (bendrą) verslą mažai įsivaizduoju, tai vis tiek turi būti daugiau individuali iniciatyva, kuri vėliau gal ir peraugtų į bendruomenės verslą“, naujos įrangos įsigijimui.

Taip pat didelę reikšmę turi ir mokymas, bei konsultavimas vietos kaimo bendruomenės kaip tinkamai kurti verslą, jį plėtoti, kur gauti tinkamos informacijos bei tobulintis, kad paskui nebūtų kaip teigia vienas informantas, kad (I₈) „Laimėti ir įgyvendinti projektai neatitinka bendruomenės interesų, vadinasi pinigai nukeliavo ne ten kur daugiausia jų reikėjo“. Todėl labai svarbu (I₆), „Gerai išmanyti administracinius, vadybinius gebėjimus ir svarbiausia tinkamiausias sprendimų priėmimas kaimo bendruomenės verslumo skatinimo atžvilgiu“. Taip pat konsultavimasis bei gerųjų patirčių pasidalijimas didele dalimi priklauso ir tolimesniam verslo plėtojimui. LEADER programos iniciatyvos paskatino kaimo bendruomenių platesnį konsultavimąsi rengiant kaimo plėtros strategijas (LEADER programos patirtis: ką kaimo vietovėms reiškia globalizacija, 2007).

Dar viena prie verslumo skatinimo tobulinimo gairių yra lengvatų suteikimas. (I₇), „Turi būti kompleksškai supaprastinta tvarka ir lankstesnės finansavimo sąlygos“ ar (I₁), „Atleisti nuo žemės mokesčio arba bent jį sumažinti, mažinti pajamų mokesčių“. Kaip teigia informantai, naujai kuriamiems verslams būtinas valstybės palaikymas lengvinant mokesčių dalį.

Taip pat svarbus yra ir kvalifikuotų darbuotojų turėjimas, kurie sugebėtų tvirtinti tokius prioritetus ir tikslus programose, kad (I₆), „iškelti tikslai atitiktų kaimo bendruomenės poreikiams“, būtų patenkinti ir kaimo bendruomenės nariai ir vietiniai gyventojai, suprantantys, kad atitinka keliamus reikalavimus ir savo tinkama kvalifikacija puoselėja jų gyvenvietę. Svarbu yra sukurti ir „tinkamą verslui infrastruktūrą bei ją išlaikyti“.

Paskutiniąją subkategoriją yra ryšių užmezgimas, kitaip tariant bendradarbiavimas. Vietinės valdžios, kitų rajonų ar užsienio investuotojų pagalba būtų galima efektyviau remti verslą. Ryšių užmezgimas su išorės partneriais ar su kitomis vietovėmis pirmiausia priklauso nuo nusistovėjusios bendradarbiavimo kultūros. Europos programos, tokios kaip LEADER, atlieką vieną svarbiausių vaidmenų, kad kaimo vietovėse plėstųsi, augtų ir tvirtėtų jų ryšiai (LEADER programos patirtis: ką kaimo vietovėms reiškia globalizacija, 2007). Tačiau tai didele dalimi priklauso nuo kaimo bendruomenių kompetencijos, tarptautinės komunikacijos verslo srityje. Todėl užmezgimo tikslas – „pasiiekti pakankamą įsipareigojimo lygį, kad vietos lygmeniu būtų sutelktos naujos galios ir užtikrinta ilgalaikė plėtra“ (LEADER programos patirtis: ką kaimo vietovėms reiškia globalizacija, 2007).

Atlikus interviu apklausą, sugrupavus visus atsakymus, galima daryti prielaidą, kad informantų nuomone, Akmenės rajone kaimo bendruomenių verslumui skatinti bei jos politikos įgyvendinimui pagrindinės kliūtys labai lėtai įsitvirtinančios technologinės galimybės, jų neišmanymas, nežinojimas. Taip pat nepakankami politiniai įsipareigojimai. Akmenės rajono VVG prioritetas ir tikslas „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“. Tai yra įvairinti kaimo verslus, puoselėti jų infrastruktūrą, didinti pridėdamąją vertę ir kaimo gyventojų pajamas. Menkas politinis savivaldos skatinimas.

Norėtųsi didesnės paramos iš vietinės valdžios, kitų rajonų ar net užsienio investuotojų. Paprastesnės bei lengvesnės paramos gavimui programos sudarymo formos, finansinės apskaitos tvarkymo, mažesnio biurokratizmo. Taip pat labai svarbu išmanyti teisinę bazę, susijusių su kaimo bendruomenių verslumo skatinimu, programų rengimu, nes be jos bus sunku.

Daugiausia verslumo skatinime susiduriama su išorinių veiksnių trukdžiais, tačiau vidiniai veiksniai yra tinkami ir geri. Tinkamas vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos išmanymas bei bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams. Jei kaimo bendruomenių primininkai atitinka šiuos reikalavimus, tai ir jų vadovavimas yra tinkamas, nes jie akcentuoja motyvacija ir energija komandoje, srities išmanymą, polinkį į konkurenciją, verslinę kūrybą, atsidavimą veiklai, rezultatų siekimą. Tačiau vis dar labiau norėtųsi skatinti Akmenės rajono bendruomenių verslumą, kuriant teminius kaimus, turizmo takus, edukacinius centrus, išnaudojant vietos išteklius ir potencialius vietos gyventojus.

Vertinant ES lėšų paskirstymus bei LEADER programos įgyvendinimą pagal vietos veiklos plėtros strategijos prioritetus ir priemones galima pabrėžti, kad projektų verslo kūrimui bei plėtrai

buvo numatyta įgyvendinti strategijos pradžioje 25, įgyvendinta 22 projektai. Tai ir galima teigti, kad ES lėšomis, LEADER+ programa sėkmingai naudojamas Akmenės rajono bendruomenės.

Galime teikti išvadą, kad Akmenės rajone kaimo bendruomenių verslumo skatinimas bei jos politikos įgyvendinimas yra tinkamas. Kaimo bendruomenės stengiasi puoselėti savo vietas, kurti verslą, tapti versliu rajonu, steigti naujų darbo vietų, būti konkurencingu rajonu. Vietos plėtros strategija yra sutelkta į vietos gyventojus bei jų poreikius. Stengiamasi panaudoti vietos išteklius, vis labiau plėtojamoms ne žemės ūkio veiklos.

Akcentuojant ginamuosius teiginius, galima pabrėžti, kad pagrindiniai veiksniai sąlygojantys verslumo skatinimą kaimo bendruomenėse yra išoriniai ir vidiniai veiksniai. Išoriniai veiksniai yra įgyvendinami vidutiniu arba žemesniu lygiu, o vidiniai veiksniai vidutiniu ir aukštesniu lygiu verslumo skatinimo sistemoje. Pagrindinės verslumo skatinimo tobulinimo kaimo bendruomenių kontekste Akmenės rajone galimybės yra pateiktos 3.3.1 paveiksle.

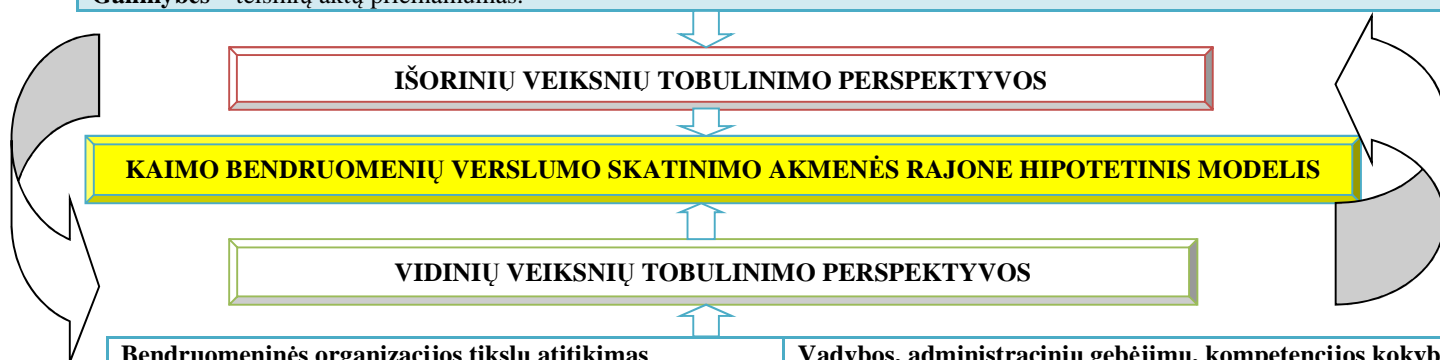
Todėl sekančiu skyriumi, kad būtų dar tinkamiau įgyvendinama Akmenės rajone kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politika yra suformuluotas tobulinimo hipotetinis modelis.

3.3. Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo Akmenės rajone tobulinimo hipotetinis modelis

Remiantis Akmenės rajono kaimo bendruomenių situacijos analize bei informantų pasisakymų analize, parengtas kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimui tobulinimo kryptį Akmenės rajone hipotetinis modelis, 3.3 pav.

Šiuo hipotetiniu tobulinimo modeliu yra išskirtos dvi pagrindinės kaimo bendruomenių verslumo skatinimo Akmenės rajone, tobulinimo kryptys:

Politiniai	Ekonominiai
Viešinti VVG, bendruomenių ir tikslinių grupių veiklą; Dokumentacinės tvarkos supaprastinimas; Pritraukti jaunimą gyventi kaimo vietovėse; Didesnio kaimo infrastruktūros gerinimo; Didesnis valdžios požiūris į kaimo bendruomenių norus bei lūkesčius tobulėti. Galimybės – kaimo bendruomenių švietimas per visas politikos priemones, smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas.	Didesnis vietinės valdžios rėmimas; Klientų poreikių analizavimas; Įvairinti kaimo verslus, didinti pridėdamąją vertę ir kaimo gyventojų pajamas; Daugiau vadovautis Vietos veiklos grupės nurodymais; Dažniau pasinaudoti ES finansavimu bei LEADER programa. Galimybės – skatinti naudotis finansavimo galimybėmis, bei dalintis gerą patirtimi.
Socialiniai	Technologiniai
Partnerystės skatinimas su verslo ir valdžios sektoriais, užsienio investuotojais; Tinkamiau paskirstyti žmogiškuosius išteklius; Skatinti jaunų žmonių užimtumą verslume; Kokybiškesnės socialinės paslaugos; Platesnis rekreacinių zonų išplėtojimas. Galimybės - partnerystė tarp Lietuvos ir ES, skatinant bendruomenės tobulinti turimus įgūdžius.	Didesnės inovacijos; Didesnis naujų technologijų, informacinių srautų perteikimas; Informavimas kaimo bendruomenės apie naujas inovacijas. Galimybės – informatyvus, suprantamas ir savalaikis informacijos pateikimas bei jų sklaida.
Teisiniai	
Teisinės bazės reglamentavimas; Nemokamos konsultacijos teisiniais sprendimais. Galimybės – teisinių aktų prieinamumas.	

Bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams	Vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė
Bendruomenės atsakomybė, atsidavimas veiklai; Vis labiau plėtojami senieji amatai; Dar labiau viešųjų erdvių pritaikymas, rekonstravimas rekreacinei veiklai; Didesnis jaunimo įtraukimas į projektinę veiklą. Galimybės – modernios ir kūrybiškos bendruomenės, sugebančios išvystyti smulkųjį verslą.	Gerųjų pavyzdžių rodymas kitiems; Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra; Aktyvesnė bendruomenė; Mokyti iš gerosios patirties pavyzdžių; Dar labiau plėtoti kultūrinius mainus su kitomis bendruomenėmis, rajonais per projektinę veiklą. Galimybės - gerosios patirties dalijimasis tarp bendruomenių savaime skatintų verslumą.
Organizacijos struktūra	Žmogiškųjų išteklių kokybė
Stiprus vietos gyventojų tarpusavio ryšys; „Iš apačios į viršų“ principo platesnis taikymas. Galimybės – kvalifikuoti darbuotojai, tinkami prioritetai.	Didesnis darbuotojų ugdymas bei tobulinimas; Nuolatinio mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo; Stiprinti saviveiklos kolektyvų veiklą.
Finansų valdymas	Inovacijų (naujovių) diegimas
Finansinis skaidrumas; Pritraukti užsienio, vietinės valdžios, organizacijų investicijas; Pritraukti investicijas infrastruktūros objektams įrengti, ar jiems renovuoti. Galimybės – tinkamas finansinių išteklių paskirstymas, naujų lėšų pritraukimas.	Tinkamiau išplėtotas informacinių paslaugų tinklas; Elektroninių paslaugų didesnė paklausa ir prieinamumas. Galimybės - spartesnis informacijos prieinamumas, greitesni procesai ir informacinė sklaida.

Veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas	Bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir išorės partnerių (tinklaveikos nauda)
Tinkamesnis veiklos rodiklių analizavimas; Spartesnis užduočių suvokimas, užduočių vykdymo greitis; Ekologinių ūkių plėtojimas Akmenės rajone; Tinkamai priimti sprendimus plėtojant kaimo-miesto ryšius. Galimybės – kokybiško darbo organizavimas, užtikrinant galimybę augti verslui.	Didesnė komunikacija su vidaus ir išorės suinteresuotomis šalimis; Konkrečiais pavyzdžiais demonstruoti projektų naudą ir projektų rezultatus; Stiprinti partnerystės ryšius; Plėtoti platesnę partnerystę, dalyvaujant įvairiose su veikla susijusiose programose ir projektuose. Galimybės – vidinės ir išorinės komunikacijos stiprinimas, skatinant partnerystės ryšius.

3.3. pav. Kaimo bendruomenės verslumo skatinimo, Akmenės rajone hipotetinis tobulinimo modelis

Kuriant kaimo bendruomenės verslumo skatinimo, Akmenės rajone hipotetinį tobulinimo modelį buvo nustatyti visų suinteresuotųjų sudedamųjų dalių sąrašą ir iš jų suformuoti svarbiausias grupes. Galima skirti į dvi pagrindines tokias grupes:

- Išorinių veiksnių tobulimo perspektyvos;
- Vidinių veiksnių tobulinimo perspektyvos.

Teorinėje darbo dalyje, išanalizavus mokslinę literatūrą, nustatyta, kad kaimo bendruomenių verslumą sudaro šivdinės ir išorinės aplinkos analizės įgyvendinimas. Todėl šiuo hipotetiniu tobulinimo modeliu siekta plačiau pažvelgti į pagrindines sudedamąsias dalis, jų galimybes ir naudojimo perspektyvas.

Hipotetinis tobulinimo modelis labiau padės Akmenės rajono kaimo bendruomenėms išsiaiškinti, kokie veiksniai daro didžiausią įtaką, kokius turi privalumus bei trūkumus, stebėti konkurentus ir atsižvelgti į besikeičiančias sąlygas, numatyti naujas strategijas ir jų siekimo būdus.

Juo vadovaujantis galima numatyti galimybes, kurios padėtų Akmenės rajono kaimo bendruomenėms skatinti didesnę verslumą, norą kurti, plėsti Akmenės rajono konkurencingumą.

IŠVADOS

1. Bendruomenė – tai ryšys, apimantis bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes ir pajėgumą kovoti su bendruomenės problemomis, sujungiant žmogiškuosius išteklius toms problemoms spręsti. Kaimo bendruomenės veiklos pagrindas yra iškeltas tikslas ir kryptingumas. Bendri interesai, taip pat problemos ir jų sprendimo būdai, bendri poreikiai ir lūkesčiai, tvirta partnerystė, noras veikti kaimo gerovei, siekis bendrauti ir bendradarbiauti tai bendro tikslo gijos. Galima pabrėžti, kad kaimo bendruomenės nariai labai dažnai parengia stiprius kaimo socialinei, kultūrinei bei ekonominei plėtrai skirtus projektus, bendradarbiaudamisu skirtingų regionų kaimo bendruomenių nariais, skatina verslumą savo kaime.

2. Tam, kad kaimo bendruomenių verslumas plėtotųsi reikia skatinimo politikos įgyvendinimo veiksnių. Į išorinius kaimo bendruomenės veiksnius patenka tokios kategorijos kaip: politiniai; ekonominiai; socialiniai bei technologiniai veiksniai. Į vidinius kaimo bendruomenės veiksnius patenka tokios kategorijos kaip: bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškiosios vietovės poreikiams; organizacijos struktūra; žmogiškųjų išteklių kokybė; finansų valdymas; vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė; veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas; inovacijų (naujovių) diegimas; bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir išorės partnerių (tinklaveikos nauda).

3. Lietuvai tapus ES nare, tais pačiais metais kaimo bendruomenių labai prisidėjo ir LEADER programa. susidariusi aktyvių bendruomenės lyderių grupė Akmenės rajone įregistravo vietos veiklos grupę (VVG). Pagrindinė šios veiklos paskirtis, informacijos perteikimas apie „LEADER+“ pobūdžio priemonės nevyriausybinėms organizacijoms, kaimo bendruomenėms, valdžios ir verslo žmonėms. Vadovaudamiesi programos „LEADER+“ gairėmis, VVG atstovauja kaimiškąsias teritorijas. VVG veiklos pagalba buvo ir yra įgyvendinami projektai susiję su su LEADER+ programos priemone „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“. Nuo 2004 m. iki dabar (2014) yra įgyvendinta 11 projektų ir dabar dar įgyvendinama 12 projektų, viso buvo planuoti 25 projektai. Taip pat Akmenės rajonas vykdo ir tarptautinį bendradarbiavimo projektą, „Vietos veiklos grupių partnerystė ir bendradarbiavimas organizuojant bendrus renginius, pristatant visuomenei tradicines šventes ir amatininkų patirtį“.

4. Atlikus interviu apklausą galima teikti išvadą, kad daugiausia dėmesio tobulinimui reikia skirti technologiniams, ekonominiams bei politiniams išorės veiksniams. Vidutiniškai yra vertinami tik socialiniai veiksniai. Vertinant vidinius verslumą skatinančius veiksnius yra šiek

ties geriau. Vidutiniškai yra vertinama organizacijos struktūra, žmogiškųjų išteklių kokybė bei veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas. Čia galimi dalini tobulinimai. Kiti vidiniai veiksniai yra vertinami gerai, tik su menkais koregavimais.

Tobulinant vertėtų daugiau dėmesio atkreipti išoriniuose veiksmuose į dokumentacinės tvarkos supaprastinimą, didesnis valdžios požiūris į kaimo bendruomenių norus bei lūkesčius tobulėti. Pritraukti jaunimą gyventi kaimo vietovėse, labai svarbus informavimas kaimo bendruomenės apie naujas inovacijas, bei didesnis vietinės valdžios rėmimas. Taip pat išskiriamas ir naujas išorės teisinis veiksnys, kuriuos norima pabrėžti teisinės bazės reglamentavimą, nemokamų konsultacijų suteikimą teisiniais sprendimais.

Vidiniuose veiksmuose vertėtų labiau plėtoti senuosius amatus, atkreipti didesnę dėmesį į jaunimo įtraukimą projektinėje veikloje, „iš apačios į viršų“ principo platesnio taikymo. Pritraukti užsienio, vietinės valdžios, kitų organizacijų investicijų, platesnis ekologinių ūkių plėtojimas. Atrasti gerosios patirties pavyzdžių ir iš jų mokytis. Didesnio darbuotojų ugdymo, tobulinimo, kvalifikacijos kėlimo. Tinkamiau išplėtoti informacinių paslaugų tinklą bei svarbiausia didesnę komunikaciją su vidaus ir išorės suinteresuotomis šalimis.

5. Akmenės rajono kaimo bendruomenių verslumo skatinimo raiška yra nepakankama, įgyvendinimas pilnai neišnaudotas, nes vyrauja ne tobulai suformuoti išoriniai bei vidiniai veiksniai, atspindintys tikrąją kaimo bendruomenės veiklą bei prioritetus. Pagrindiniai kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektai Akmenės rajone yra silpnai sudarytos strategijos, menkas Vietinės veiklos grupės bei gerosios patirties stebėjimas.

REKOMENDACIJOS

Išanalizavus kokybinio tyrimo duomenų analizės rezultatus ir juos apibendrinus išvadamis galima teikti tokias rekomendacijas:

Valstybės institucijoms, atsakingoms už kaimo bendruomenių verslumoskatini mo politikos koordinavimą ir įgyvendinimą:

1. Šiandieninė verslumo ugdymo filosofija – ne ugdyti žmones, gauti diplomą ir susirasti gerai apmokamą darbą, bet ugdyti verslininkus, sugebančius ne tik sau sukurti darbo vietą, bet ir kitiems. Todėl būtina keisti verslumo ugdymo nuostatas. Ugdyti verslumą reikia ne tada kai žmogus nori tuo verstis, o diegti žymiai anksčiau, jau mokykliniame etape. Visuomenė turi suprasti, kad šiuolaikinės nuostatos formuoja tokį požiūrį, kad verslumas, verslas ir verslininkas yra geros ateities pagrindas.

2. Šiandien nebepakanka kaimo bendruomenėse verslumo ugdymo seminarų, mokymosi projektų. Būtina tikslingai apgalvota, bei vieningai nuspręsta verslumo ugdymo sistema, apimanti švietimo ir mokslo ministeriją, švietimo mokymo institucijas, kurios skirtų didelį dėmesį ne tik seminaro metu, bet ir papildomam užklasiniam verslumui skatinti. Todėl švietimo ir mokslo ministerija turėtų aktyviai koordinuoti šią veiklą.

Akmenės rajono savivaldybės institucijoms:

3. Sistemingas kaimo bendruomenių situacijos stebėjimas ir vertinimas. Kadangi Akmenės rajone nėra sukurta sisteminga kaimo bendruomenių verslumo skatinimo situacijos stebėseną ir jos politikos vertinimas, tai akcentuoja netinkamą sprendimų priėmimą, todėl svarbios kaimo bendruomenių problemos gali būti neišspręstos, o paskirstyti savivaldybės ištekliai gali būti nukreipti ne pačios svarbiausios priemonės įgyvendinimui.

4. Būtina kiekvienais metais į savivaldybės biudžeto paskirstymą įtraukti finansavimo lėšas skirtas kiekvienos kaimo bendruomenės inovacijoms, inicijuojant naujų technologijų atsiradimą ir įsigijimą. Kiekviena kaimo bendruomenė norinti skatinti verslumą turi turėti tinkamas technologijas.

Vietos veiklos grupei:

5. Akmenės rajono Vietos veiklos grupė turėtų sudaryti žemėlapi, kuriame turėtų būti susisteminta medžiaga, kaip tinkamai kaimo bendruomenėms parašyti projektą, kaip gauti finansavimą, kur turi kreiptis dėl tinkamų ir kokybiškų rangovų ir kitų susijusių klausimų. Šiuo metu medžiagos yra daug ir aiškiai nesuprantama, o susirasti nepatyrusiems, nepakankamus gebėjimus turintiems kaimo bendruomenės nariams tinkamą informaciją yra labai sunku.

6. Būtina kiekvienai kaimo bendruomenei paskirti po patarėją iškilusiems klausimams spręsti, nes šiuo metu turi tik projektų tikrintoją, kuris reikiamos informacijos negali suteikti.

7. Labiau motyvuoti kaimo bendruomenes, kad jos dažniau dalyvautų verslumo skatinimo seminaruose, projektuose, organizuojamuose renginiuose.

8. Tyrimo metu informantų dėka sudarius SSGG, rekomenduojama Vietos veiklos grupės atstovams juos peržiūrėti ir vadovautis atsižvelgiant į kiekvienos kaimo bendruomenės pastabas apie jos situaciją, galimybes stiprinant verslumą kaimo bendruomenėse.

Tikslinei grupei – kaimo bendruomenėms:

9. Aktyviau įsitraukti į Vietos veiklos grupės veiklą, domėtis savivaldos veikla, vykstančiais projektais, teikiamais finansavimais. Domėtis suteikiamomis galimybėmis dalyvauti projektuose, gauti paramą, kuriant verslumą savo kaimo bendruomenėje. Organizuoti Akmenės rajono socialinę bei ekonominę gerovę.

Siekiant veiksmingo verslumo įgyvendinimo Akmenės rajone svarbu stiprinti Vietos veiklos grupės bei vietos valdžios sistemos koordinavimą, efektyvumo užtikrinimą, tinkamą verslumo skatinimo strategijų, projektų parengimą, suplanuotų rezultatų siekimą. Didinti motyvaciją bei kvalifikaciją sprendžiant kaimo bendruomenių verslumo skatinimui aktualias problemas.

Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo galimybės Akmenės rajone pirmiausia galėtų būti didesnės finansavimo galimybės, informatyvus, suprantamas ir savalaikis informacijos pateikimas bei jų sklaida, teisinių aktų prieinamumas.

LITERATŪRA

1. Adamonienė, R., Šilingienė, V. (2008) Lietuvos kaimo gyventojų verslumo ypatumai. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Nr. 12 (1)*. Kaunas: Spalvų kraitė.
2. Ahmad, N., Hoffman, A. (2007). *A framework for addressing and measuring entrepreneurship*. Žiūrėta 2014-02-20. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/21/51/39629644.pdf>.
3. *Akmenės vietos veiklos grupė*. Žiūrėta 2014-09-28. Prieiga per internetą: <http://www.akmenesvvg.lt/>.
4. *Akmenės rajono savivaldybė*. Žiūrėta 2014-10-20. Prieiga per internetą: <http://www.akmene.lt/Istorija360>.
5. Aleksandravičius, A. (2004). *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kaunas: LŽŪU leidykla.
6. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Research papers. 1 (25)*.
7. Ališauskas, K., Jankauskienė, A., Kairytė, L. (2008). Nuostatų kaita kaimo bendruomenių veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 3 (12)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. P. 5-13.
8. Ališauskas, K., Jankauskienė, A., Klovienė, J. (2009). Bendruomenių dalyvavimas kaimo veikloje. Šiaulių universitetas: *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 3 (16)*. P. 30–37.
9. Atkočiūnienė, V. (2004). Kaimo bendruomenių plėtra. *Kolektyvinė monografija*. Kaunas: LŽŪU leidykla.
10. Atkočiūnienė, V. (2008). Kaimo vietovės pokyčių valdymas pagal principą „iš apačios į viršų“. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos. 2008. 2 (11)*. P. 50-62.
11. Atkočiūnienė, V., Slavickienė, V., Zinkevičienė, D., Petrulienė, D., Gelažiūtė, R., Subačiūtė, V., Juodenytė, R. (2011). Verslumo įgūdžių ugdymas kaime. Metodinis informacinis leidinys. *Aleksandro Stulginskio universitetas*.
12. Atkočiūnienė, V., Navasaitienė, S. (2013). Kaimo raidos regioniniai aspektai. Kaimo bendruomenių vaidmuo skatinant jaunimo verslumą. *Aleksandro Stulginskio universitetas*.

13. Astromskienė, A., Ramanauskienė, J., Gargasas, A., Rukuižienė, R., Liaudanskas, G. (2012). Lietuvos kaimo gyventojų verslinė motyvacija. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. *Aleksandro Stulginskio universitetas*.
14. Bagdanavičius, J. (2005). Socialinės sferos sociologija: teorinis metodologinis aspektas. *Mokomoji knyga*. Vilnius: VPU leidykla.
15. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje: (užsienio šalių patirtis)*. Monografija. Kaunas: Technologija.
16. *Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas* (2004). Kaunas: Petrašiūnų bendruomenės centras, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo institutas.
17. Beresnevičiūtė, V., Pranckūnienė, E., Vildžiūnienė, M. (2003). *Bendravimo tiltai. Mokykla ir kaimo bendruomenė*. Vilnius: Spaudos kontūrai.
18. Chaskin, R, J, Brown, P, Venkatesh, S, Vidal, A. (2001). *Building Community Capacity*. New York.
19. Chauhan, V. (2009). *Creating Spaces: Community Development approaches to building stronger communities*. Great Britain: Community Development Foundation
20. Chevalier, P., Maurel, M.C (2013). The LEADER programme in central Europe. A new local development policies. *Acta universitatis lodziensis. Folia sociologica* 44.
21. Čepienė, A. (2011). Kaimo bendruomenės narių socialinio dalyvavimo teorinės įžvalgos. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*. Nr. 8 (Šiaulių valstybinė kolegija).
22. Čiburienė, J., Guščinskienė, J. (2009) Jaunimo verslumas: lyčių aspektas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr.1(14). P. 62-69.
23. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas*. Internetinė versija, (2011). Žiūrėta 2014-07-14. Prieiga per internetą: <http://dz.lki.lt>.
24. Dobranskienė, R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Klaipėda: KU leidykla.
25. Dukynaitė, R., Ališauskas, R. (2012). Strateginis valdymas kaip lyderystės priemonė. *Viešoji politika ir administravimas*. 2012, T. 11, Nr. 1 / 2012, Vol. 11, No 1, P. 75–88.
26. Europos komisijos leidinys, (2013). Vadovų serija. Kaip struktūrinių fondų lėšomis remti MVĮ politiką. *Verslumo mąstymo ir įgūdžių ugdymas ES*. Žiūrėta 2014-06-14. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/regional-sme-policies/documents/no.1_entrepreneurial_mindsets_lt.pdf
27. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje, (2012). *Lietuvos verslumo pozicijos tvirtėja*. Žiūrėta 2014-09-10. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/13042012_verslumo_ugdymas_lt.htm

28. Europos Komisija. *Verslumo Europoje skatinimo planas*, (2013). Žiūrėta 2014-05-24. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/news/business/130110_lt.htm.
29. Giedraitis, B. (2013). Kaimo bendruomenių įtraukimas į vaistažolių verslą Pagėgių savivaldybėje – ateities vizijos kontūrai. *Konferencija „Iniciatyvos bendruomeninio verslo pokyčiams“* (Pagėgiai).
30. Gilchrist, A. (2001). Strength through diversity: networking for community development. *Unpublished PhD thesis, University of Bristol*.
31. Gronskas, V. (1995). Verslas, pseudoverslas, antiverslas. *Kaunas: Vadybos ir kalbų koledžas*.
32. Integruojamųjų (papildomųjų) programų gairės. *Integruojamoji verslumo programa*. (2005). Žiūrėta 2014-10-18. Prieiga per internetą: <http://mokykla.graziskiai.lt/temp/docs/Integruojamuju%20programu%20gaires%202005.pdf>
33. Investicijų ir verslo garantijos. *Verslumo skatinimo fondas*. Žiūrėta 2014-04-07. Prieiga per internetą: <http://www.invega.lt/lt/paslaugos/lengvatines-paskolos/verslumo-skatinimo-fondas.htm>.
34. Jankuvienė, E., Jasaitis, J. (2009). Šiuolaikinė Lietuviška sodyba kaime: lūkesčiai ir nauji sprendimai. Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centras. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 3 (16). P. 202-208.
35. Jasaitis, J. (2006). Kaimo raidos tyrimų kompleksiško problema. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*. 1 (6), P. 87-95.
36. Jasaitis, J. (2009). Konferencijų „Šiuolaikinio kaimo vizija“ koncepsija ir vizija. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*. 3 (16). P. 14-20.
37. Jasaitis, J. (2011). Kaimo plėtros politikos formavimas, įgyvendinant Jono Prano Aleksos Lietuvos viziją. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 4 (24), P. 10-20.
38. Juozupaitis, O., Jasaitis, J. (2011) Mokečių politikos tobulinimas, skatinant verslo plėtrą mažai urbanizuotose vietovėse: Tauragės rajono atvejis. Tauragės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija. Šiaulių universitetas: *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 4 (24). P. 113–126.
39. Jasaitis, J., Ratkevičienė, V. (2012). Kaimo situacijos pokyčiai - vienas iš svarbiausių iššūkių Lietuvos regioninei politikai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (27), P. 80-92.

40. Jelagaitė, A., Vijeikis, J., (2012). Verslumo ugdymas Lietuvos švietimo sistemoje. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Nr. 3 (32). Research papers. *Lietuvos edukologijos universitetas*. P.40-49.
41. Johnson, C, L. (2001). *Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
42. Juodeikaitė, A. (2009) Rizikos grupės vaikų pozityviosios socioedukacinės raiškos galimybės teritorinėje bendruomenėje realizuojant neformalias ugdymo programas. (*Daktaro disertacija*, Kauno technologijos universitetas).
43. Kaimo bendruomenių kūrimas ir stiprinimas. (2002). *Žemdirbių ir kaimo vietovių gyventojų informavimo rengiantis narystei Europos sąjungoje programa*. Vilnius: VPU leidykla.
44. Kaimui gaivinti skirta LEADER programa žengia į naują etapą(2013). *Žemės ūkio ministerijos informacija*. Žiūrėta 2014-11-07.Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/popup2.php?ru=bS9tX2FydGljbGUvZmlsZXMvdl9hcnRpY2x1X3ByaW50LnBocA==&tmpl_name=m_article_print_view&article_id=9205.
45. Kairytė (2008). LEADER metodo įgyvendinimo Lietuvoje optimizavimas. *Galutinė ataskaita*. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
46. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis leidimas*. Kaunas.
47. Krogh, G. (2003). Knowledge Sharing and the Communal Resource. In: Easterby-Smith, M.; Lyles, M. A. (eds.). *The Blackwell Handbook of Organizational Learning and Knowledge Management*. USA: Blackwell.
48. Krankalis R., Anzelytė R., (2013) Darna vystymosi nuostatų įgyvendinimas kaimiškosiuose savivaldybėse. *Šiaulių universitetas*. P. 40-52.
49. Kučinskienė, M., Marčinskas, A. (2013) *Verslo plėtros galimybės Vyriausybės programų kontekste*. Regional Formation and Development Studies, Nr.2 (10). P. 98-110.
50. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU leidykla.
51. Laurinavičius, A. (2000). *Bendruomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas*. Vilnius: Lietuvos teisėsaugos akademija.
52. Leliūgienė, I., Sadauskas, J. (2011). Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*. 3 (4). 1281-1297.
53. LEADER įgyvendinimo apžvalga. Patirtis, pamokos, perspektyvos. (2008). Programos Leaderiržemdirbių mokymometodikos centras. Žiūrėta 2014-10-17.Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/leidiniai/10.pdf>.

54. LEADER metodas. Pagrindai (2006). *Liuksemburgas: Europos bendrijų oficialiųjų leidinių biuras.*
55. LEADER+ laikotarpio vidurio vertinimų apibendrinimas. *Santrauka* (2006). Žiūrėta 2014-11-09. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/leaderplus/sum_lt.pdf.
56. LEADER programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas,(2007). *LEADER programos mokymo metodinė priemonė*. Lietuvos Žemės ūkio universitetas: Akademija.
57. LEADER programos patirtis: ką kaimo vietovėms reiškia globalizacija, (2007). *LEADER programos mokymo metodinė priemonė*. Lietuvos Žemės ūkio universitetas: Akademija. Žiūrėta 2014-11-07.Prieiga per internetą: <http://www.asu.lt/mtp/documents/Contents/Globalizacija-05.pdf>.
58. LEADER: bendruomenių inicijuota vietos plėtra (BIVP) 2014–2020 m. pagal ESteisės aktų projektus, (2013). *Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija*. Kaimo plėtros departamentas.
59. Leader programos pridėtinės vertės vertinimas, (2004). „*Inovacijos kaimo vietovėse*“ Nr. 4. Žiūrėta 2014-11-07.Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/failai/LEADER_pridetine_verte03-12.pdf.
60. Leonavičius, J. (1993). *Sociologijos žodynas*. Vilnius: Academia.
61. Lietuvos LEADER. Prieiga per internetą: <http://www.leaderlietuva.lt/>
62. *Lietuvių enciklopedija T. 10.* (1957). Vilnius: Lietuvių enciklopedijos leidykla.
63. *Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa*. Žiūrėta 2014-11-07.Prieiga per internetą: <https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/apie-programa/4911>.
64. *Lietuvių kalbos žodynas*(t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008). Žiūrėta 2014-11-07.Prieiga per internetą: www.lkz.lt.
65. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187, „*Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos*“ (2002). Vilnius. Žiūrėta 2014-10-06.Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=193888&Condition2=>
66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (2008).„*Dėl Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo*“Žiūrėta 2014-10-06.Prieiga

- per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&tr2=
67. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (2010). „*Dėl Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos*“, Nr. 163. Žiūrėta 2014-10-06. Prieiga per internetą:
http://www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/ino/LIS.pdf
 68. Lietuvos Respublikos Seimo nutarime Nr. IX-1700 „*Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų*“ (2003). Vilnius. Žiūrėta 2014-10-06. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215471&p_query=&tr2=
 69. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „*Dėl Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijos patvirtinimo* (2004). Nr. ISAK-835. Žiūrėta 2014-10-06. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=235714&p_query=&tr2=
 70. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2004). Nr. ISAK-433/A1-83 „*Dėl Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo*“. Žiūrėta 2014-10-06. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329216&p_query=&tr2=
 71. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. P. 113- 420.
 72. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. *Mokinių kultūrinės edukacijos poreikių tenkinimas švietimo sistemoje. Tyrimo ataskaita*. (2007). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas socialinės komunikacijos institutas. Žiūrėta 2014-04-03. Žiūrėta 2014-10-06. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/72_2e3bbc0fe44ad18ef2c0f37d848e69f8.pdf.
 73. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „*Dėl ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijos patvirtinimo*“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 96 – 3555.
 74. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žemės ūkio ministerijos 2004 – 2006 metų strateginis veiklos planas, Nr. 70. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/min/failai/1aforma.pdf>
 75. Maskoliūnaitė, D. (2003). *Lyderio plius programa*. Žiūrėta 2014-05-26. Prieiga per internetą: www.bendruomenes.lt.
 76. Matekonienė, J, Navackaitė, L, Dumbauskaitė, J. (2002). Kaimo turizmo vieta tolydžioje kaimo plėtroje. *Regionų plėtra - 2002: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. (Kaunas, 2002 m. spalio 3-4 d.).
 77. Mačiulytė, J., Dedeire M., Prapiestienė R., (2013). Lietuvos kaimo bendruomenės ir lokalinis vystymasis. *Lietuvos mokslų akademija. Geografija. T.49. Nr.1*. P. 69-81.

78. Nefas, S.(2007).Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 20. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
79. Nemes, G. (2005). Integrated Rural Development. *The Concept and its Operation*. Žiūrėta 2014 09 19. Prieiga per internetą: <http://www.econ.core.hu/doc/dp/dp/mtdp0506.pdf>
80. Neverauskas B., Rastenis J. (2001). *Vadybos pagrindai*.Kaunas : Technologija.
81. Pilipavičius, V. (2011). Bendruomeninio verslumo formavimas ir kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 4 (24). P.169-178
82. Pilipavičius, V., Vilkevičiūtė, J. (2008). Bendruomeninės veiklos strategiškumas kaimo plėtros kontekste. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 14 (3).
83. Pilipavičius, V. (2012). Bendruomeninio verslumo formavimas Lietuvos kaimo vietovėse. *Aleksandro Stulginskio universitetas*.
84. Poviliūnas, A. (2008). *Kviečiame burtis kaimo bendruomenių organizatorius*.Žiūrėta 2014-01-03. Prieiga per internetą: <http://www.bendruomenes.lt/news.php?id=161647&strid=11791>.
85. Poviliūnas, A, Gegužienė, V. (2007). Lietuvai reikia kaimo plėtros organizatorių. *Mano ūkis* Nr. 5. Žiūrėta 2014-10-06.Prieiga per internetą: http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=1270&z=61.
86. Ribašauskienė, E., Kairytė, E. (2007). *Kaimo bendruomenių ir VVG raida*.Žiūrėta 2014-02-03. Prieiga per internetą: http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=1418&z=67.
87. Ribašauskienė, E. (2010). Vietos veiklos grupių vadybos, įgyvendinant vietos plėtros strategijas, stiprinimas. *Metodinė medžiaga. Programos „LEADER“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras*.Žiūrėta 2014-08-06.Prieiga per internetą: <http://www.leaderlietuva.lt/uploads/dokumentai/Metodikos/VVG%20vadybos%20stiprinimas.pdf>.
88. Rubikis, L. (2011). *SSGG (SWOT) analizė*.Žiūrėta 2014-08-06.Prieiga per internetą: <http://www.verslas.in/ssgg-swot-analize/>.
89. Rozentalis, M. (1975). *Filosofijos žodynas*. Vilnius: „Mintis”.

90. Santockienė, M. (2012). Vietos plėtros strategijų turinio vertinimo metodiniai aspektai. Studentų mokslinės konferencijos Jaunasis mokslininkas 2012m. straipsnių rinkinys. A. *Stulginskio universitetas*.
91. *Socialinės ekonomikos institutas* (2004). Socialinė ekonomika: vietos bendruomenės poreikiai ir galimybės. *Tyrimo ataskaita*. Kaunas
92. Socialinis darbas: profesinės veiklos įvadas. (2007). *Kolektyvinė monografija*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija
93. Simanavičienės, Ž., Kovaliov, R., Šubonytės, J. (2011). Įmonių socialinės atsakomybės skatinimo politikos Lietuvoje SSGG analizė. Nr. 16. Kaunas: *Ekonomika ir vadyba*. P. 605-611.
94. Sutton, C. (1999). *Socialinias darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
95. Skurdenienė, I., Ribikauskas, V., Juodka, R., Šeškauskaitė, D., Gineitienė, Z., (2011). ES paramos poveikis Lietuvos kaimo plėtrai ir gyvenimo kokybei. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*. Nr. 2. P. 308-322.
96. Sukackaitė, L. (2006). Partnerystės valdymo dėsningumai plėtojant kaimo vietas. Vilnius: *Lietuvos žemės ūkio universitetas*.
97. Šaltinis, J., (2010). Ekonomika, investavimas ir studijos SSE Riga. Žiūrėta 2014-08-06. Prieiga per internetą: <http://www.saltinis.eu/patarimai/swot-pest-ir-prime-analize/>
98. Štaškevičius, S., (2014). Teritorinio bendradarbiavimo projektas. *Informacinės partnerystės formavimas. Koordinatorė Biržų VVG*.
99. Štuopytė, E. (2002). Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai. (*Daktaro disertacija*. Kauno technologijos universitetas).
100. Treinys, M., Blažentis, A. (1999). Kai kurie teoriniai ir metodologiniai kaimo plėtros strategijos klausimai. *Lietuvos kaimo plėtros politikos ir mokslo uždaviniai*. Vilnius: Mokslas.
101. Vazonis, V., Čiūtaitė D., (2010) Kaimo vietovių ekonominio konkurencingumo ir vietos gyventojų verslumo sąsajos. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Nr. 22 (3).
102. „Verslumo įgūdžių ugdymas kaime“ parengimo poreikio tyrimo ir verslumo įgūdžių skatinimo metodinis informacinis leidinys. Kėdainių ir Jonavos rajono vietos veiklos grupė.

- (2011). Žiūrėta 2014-08-18. Prieiga per internetą: www.kaimotinklas.lt/.../1365772576verslumo-ugdymo-medziaga-2011-.
103. Vidickienė, D., Melnikienė, R. (2014). *Kaimo politikos evoliucija*. Monografija. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
104. Vijeikis, J., Jelagaitė, A. (2012). Verslumo ugdymo sistemos tobulinimas bendrojo lavinimo mokyklų vyresnėse klasėse. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Vol. 34. Nr. 5. Scientific journal. P. 53-65
105. Wejcmantas, Z. (2001). Vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis – galimybės ir barjerai. *Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė..* Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Žiūrėta 2014-03-30. Prieiga per internetą: http://www.3sektorius.lt/docs/mokymo_medziaga_01_partneryste_2013-01-17_14_30_45.pdf.
106. Žemės ūkio ministerijos kaimo plėtros departamentas (2013). *LEADER: Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (BIVP) 2014–2020 m. pagal ES teisės aktų projektus*. Vilnius: Žemės ūkio ministerijos kaimo plėtros departamentas.
107. Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. *Valstybės žinios*. (2008).Nr. 81-3174.
108. Žemaitytė, I. (2004). Moterų dalyvavimas NVO vykdomuose mokymuose: nuostatos ir galimybės. *Lietuvos teisės universitetas. Socialinis darbas*. Nr. 3. P. 24-30.
109. Žiliukaitė, R. ir kt. (2006). *Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus.
110. Žukauskienė., R. (2008). *Kiekybiniai ir kokybiniai metodai*. Vilnius.
111. Žukauskas, P., Stripeikis, O. (2011). Veiksniai, įtakoję asmens apsisprendimą pradėti verslą. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 52. Kaunas: VDU. P.127-141.

PRIEDAI

PAŽYMĖJIMAS

Šis pažymėjimas liudija, kad:

Inga Dumsevicienė

2014 m. rugsėjo 26- 27 d. dalyvavo
Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Kaimo plėtros tyrimų centro organizuojamoje
7-ojoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „ŠIUOLAIKINIO KAIMO VIZIJA“.

Pranešimo tema:

„Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektai Akmenės rajone“

Socialinių mokslų fakulteto prodekanė I. e. dekanas pareigas

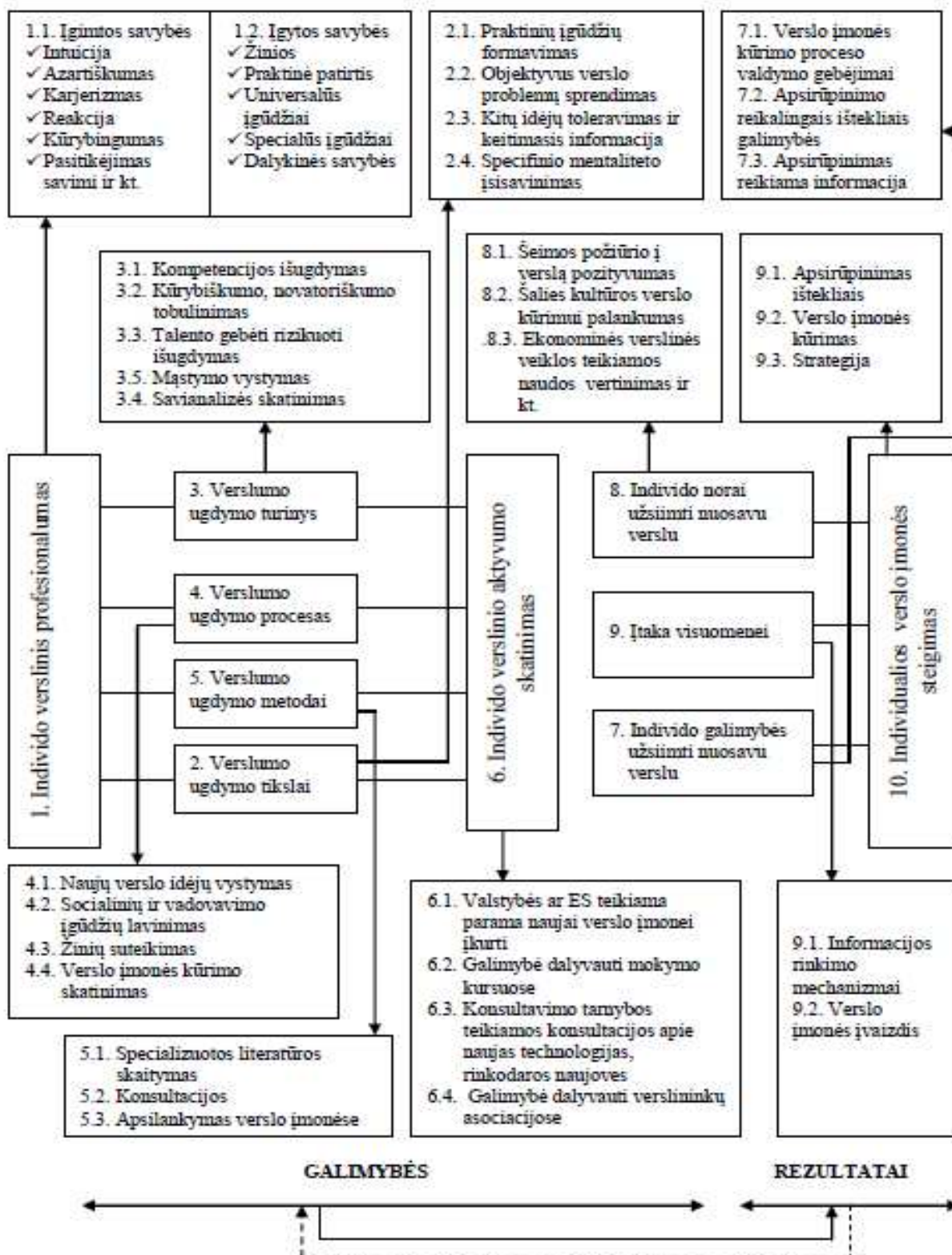
Liongina JUOZAITIENĖ

Mokslinio komiteto pirmininkas
Kaimo plėtros tyrimų centro direktorius

Doc. Dr. Jonas JASAITIS

Šiauliai
2014 m. rugsėjo 26 - 27 d.

Registracijos Nr. 2014/SMP 481

Kaimo gyventojų verslinio profesionalumo ir aktyvumougdymo modelis

Šaltinis: Astromskienė, Ramanauskienė, Gargasas, Rukuižienė, Liaudanskas (2012)

KAIMO BENDRUOMENIŲ VERSLUMO SKATINIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS: AKMENĖS RAJONO ATVEJIS

Gerbiamas informante,

Gerb. Respondente, Šiaulių universiteto studentė Dumsevičienė, I. atlieka Kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimas: Akmenės rajono atvejis vertinimą. Šiuo interviu bus siekiama išsiaiškinti Akmenės rajono verslumo skatinimo būvimą, esmę bei poreikį, kliūtis ir galimybes. Pusiau struktūrizuotos interviu apklausos tikslas išanalizuoti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo veiksnius Akmenės rajone bei numatyti jų tobulinimo kryptis. Tyrimu siekiama atsakyti į klausimus:

- Kokie yra pagrindiniai kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo aspektai Akmenės rajone?
- Kokios galėtų būti kaimo bendruomenių verslumo skatinimo politikos įgyvendinimo tobulinimo galimybės Akmenės rajone?

Šiuo interviu bus siekiama išsamiai išsiaiškinti ir objektyviai ištirti kaimo bendruomenių verslumo skatinimą Akmenės rajone, todėl Jūsų nuomonė yra labai svarbi ir reikalinga. Atsižvelgus į tyrimo rezultatus bus pateiktas verslumo skatinimui tobulinimo hipotetinis modelis, išvados bei rekomendacijos. Interviu klausimynas anoniminis, jų duomenys bus panaudoti tik magistro darbo tyrimui atlikti. Dėkoju už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus.

Pagrindiniai duomenys apie informantą:

- **Jūsų lytis** _____
- **Jūsų amžius** _____
- **Jūsų išsilavinimas** _____
- **Jūsų darbo stažas šiose pareigose** _____
- **Jūsų pareigos** _____

1. Įvertinkite, koku lygiu, Jūsų nuomone, yra įgyvendinama kaimo bendruomenių išorinių veiksnių verslumo skatinimo politika Akmenės rajone ir įvardykite priežastis, pasiūlymus kas turi tam įtakos.

Žymėkite x . Vertinimo skalės reikšmės: 1 – labai blogai; 2 – blogai; 3 – patenkinamai;

4 – gerai; 5 – labai gerai.

Verslumą skatinimo išoriniai veiksniai		Išorinių veiksnių charakteristika vertinimo skalėje					
		1	2	3	4	5	
<ul style="list-style-type: none"> • Politiniai • Ekonominiai • Socialiniai • Technologiniai 	Nepakankami/ Per griežti/ Netinkami/ Lėti						Pakankami/ Tinkami/ Palankūs/ Greiti
Jūsų nuomone , šie veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikite pasiūlymą ką būtų galima keisti, tobulinti. Jūsų pastebėjimai.							

2. Įvertinkite, kokių lygiu, Jūsų nuomone, yra įgyvendinama kaimo bendruomenių vidinių veiksnių verslumo skatinimo politika Akmenės rajone ir įvardykite priešastis, pasiūlymus kas turi tam įtakos.

Žymėkite *x*. Vertinimo skalės reikšmės: 1 – labai blogai; 2 – blogai; 3 – patenkinamai;

4 – gerai; 5 – labai gerai.

Verslumą skatinimo vidiniai veiksniai		Vidinių veiksnių charakteristika vertinimo skalėje					
		1	2	3	4	5	
<ul style="list-style-type: none"> • Bendruomeninės organizacijos tikslų atitikimas kaimiškosios vietovės poreikiams; • Organizacijos struktūra; • Žmogiškųjų išteklių kokybė; • Finansų valdymas; • Vadybos, administracinių gebėjimų, kompetencijos kokybė; • Veiklos organizavimo kokybė, sprendimų priėmimas; • Inovacijų (naujovių) diegimas; • Bendradarbiavimas tarp organizacijos narių ir išorės partnerių (tinklaveikos nauda). 	Netinkamas/ Nepakankamas/ Netinkamas/ Mažas/ Per griežtas/ Per griežtas/ Lėtas/ Silpnas						Tinkamas/ Pakankamas/ Tinkamas/ Didelis/ Tinkamas/ Tinkamas/ Greitas/ Stiprus
Jūsų nuomone , šie veiksniai yra svarbūs ar ne kaimo bendruomenės verslumui. Pateikite pasiūlymą ką būtų galima keisti, tobulinti. Jūsų pastebėjimai.							

3. Ar Akmenės rajono kaimo bendruomenės naudojami ES lėšomis, LEADER+ programa ir jos finansavimais?
4. Kokie Jūsų manymu pagrindiniai trūkumai vertinant kaimo bendruomenių indėlį skatinant verslumą?
5. Kokie privalumai labiausiai skatintų kaimo bendruomenių verslumą?

6. Kokios, Jūsų manymu, galimybės kaimo bendruomenių verslumui Lietuvoje stiprinti?
7. Kokios grėsmės labiausiai slopina kaimo bendruomenių verslumą?
8. Jūsų nuomone kaip turėtų būti tobulinamas kaimo bendruomenių verslumo skatinimas Akmenės rajone?

AČIŪ UŽ SUGAIŠTĄ LAIKĄ.